

A D G R A T I A N I
CAVSAS XVI. XVII. XVIII. XIX. ET XX.

T R A C T A T V S
de Statu Regularium.

P R A E F A T I O.

UONIAM Gratianus more suo & absque prævia præparatione aggreditur statim tractationem Causarum & Quæstionum, quæ ad Regulares pertinent, confusè sapius & pro suo arbitrio; operæ precium visum est aliquid nos de Origine & variis Institutis Eremitarum, Monachorum, Cœnobarum, Anachoretarum cæterorumque Regularium, tam in Oriente quàm in Occidente delibare. Occasionem potiùs & illustrationem quàm veram originem & historiam multi è sanctis Patribus repetunt, sanctus Basilius, sanctus Chrysostomus, maximè verò Lugdunensis Archiepiscopus Eucherius in libello elegantissimo de laude Eremitæ ad Hilarium, ab Elia, Elifæo & filiis Prophetarum, qui relictis urbibus solitudines & secessus expetebant, & ut eleganter loquitur; *Eremitum rectè inscriptum Dei nostri templum dixerim, quem certum est habitare in silentio, credendum gaudere secreto; sapius se illic videndum Sanctis suis prebuit, & concilians loco, congressum non est aspernatus humanum.* Et paulo post: *Hoc igitur Eremitæ habitaculum dicam non immeritò quandam fidei sedem, virtutis arcem, charitatis sacrarium, pietatis thesaurum, iustitiæ promptuarium: sicut enim in magna domo pretiosa quæque claustris obfignata in remotis habentur; ita magnificentia illa Sanctorum abditorum eremo, quam difficultatibus suis natura obseravit, deponitur intra quoddam conclave deserti, ne conversationis humana usu obsolescat.*

Ex Eremo itaque, velut ex celeberrima Christianæ Philosophiæ Scholæ prima Monasteriorum & Cœnobarum fluxerunt principia, & incrementa deducta; quorum Principes in Oriente Paulus Thebæus, & Antonius agnoscuntur ab Hieronymo, qui verissimè initio vitæ Pauli scribit. *Inter multos sæpe dubitatum est, à quo potissimum Monachorum Eremitæ habitari cepta sit. Quidam enim alius repetentes à B. Elia & Ioanne sumpsere principium, quorum & Elias plus nobis Propheta fuisse videtur quàm Monachus; & Ioannes antè prophetare cœpisse quàm natus est Alij autem (in quam etiam opinionem vulgus omne consentit) asserunt Antonium huius propositi caput; quod ex parte verum est. Non enim tam ipse ante omnes*

fuit, quàm ab eo omnium incitata sunt studia. Amathas verò & Macarius, Antonij discipuli, quorum superior corpus Magistri seculavit, etiam nunc affirmant, Paulum quemdam Thebaum principem istius rei fuisse. Quod non tam nomine, quàm opinione nos quoque comprobamus. Hilarionem verò Antonij discipulum primum in Syria Monachos instituisse idem sanctus Hieronymus testatur in *Hilarionis vita*, & in *epist. ad Paulinum*, de *Institutione Monachorum*. Nos habemus propositi nostri principes Paulos, Antonios, Iulianos, Hilariones, Macarios &c. Et sanè origo verior, quàm quæ à Marco usque Evangelista origo Monachorum, Cœnobiorum & Monasteriorum tam hominum, quàm fœminarum repetitur: cujus commenti primus autor Eusebius *lib. 2. Hist. Eccles. cap. 16.* deceptus Philonis libro de *Vita Contemplat* quem de Monachis Christianis scriptum putavit; eumque plerique veteres & novi secuti sunt. Quamvis manifestè & ex ipso Philone tam in dicto tractatu quàm in aliis, & ex Josepho constet Philonem scripsisse de secta Essæorum inter Judæos, qui etiam apud Judæos ipsos & seorsim sacrificabant in locis, in quibus consistebant. Quod & ipse Eusebius *lib. 8. de preparat one Evangelica* retractavit; nempe *Essæos Indæos*, & *vita genus austerius sectatos fuisse*, & *à reliquis secessisse*. Decepit Eusebium, quòd scripserit in eo tractatu Philo, *Essæos Monasteria habuisse*, & *viam communem coluisse*, & *pleraque similia habuisse*, quæ postea Monachi Christiani servaverunt. Quod perspicax Photius viderat *Cod. 104. Bibliotheca*, Essæos sectam fuisse Philosophorum Judæorum, qui vel colebant vitam communem & practicam, & erant Cœnobitæ; vel theoreticam sive contemplativam; quos, ait, *nostrorum Monachorum conversationis quamdam formam præsignificasse*.

Sed & hæc obscuriora sunt principia. Vera quæ diximus. A Paulo, Antonio, & Antonij discipulis, Hilarione, Macario, Pachomio & Orfiesio fundamenta Monasteriorum jacta: & à tribus postremis primum regula tradita & conscripta. Postea mirum in modum per universum Orientem vita Monastica propagata, & dispersa fuit usque ad Basilium, qui ubi primum Anachoreticam vitam coluisset in Ponti solitudinibus, tandem transtulit in urbes Monasteria, & sanctissimis regulis fundavit & firmavit, ut pluribus in ejus vita individuus comes Basilij Gregorius Nazianzenus. De hujusmodi variis institutionibus & Coloniis Monasticis, non tantum per Ægyptum, Palestinam & Syriam, sed etiam per universum Orientem, Scriptores Ecclesiasticos præter Eusebium, quem supra citavimus, præstabit adire Socratem *lib. 4. Historia Ecclesiastica cap. 18. 19. 20. 21.* Theodoretum *eiusdem Hist. lib. 4. cap. 24. 25. 26.* & Sozomenum *lib. 3. cap. 13. & lib. 6. cap. 28. 29. usque ad cap. 35.* ex quibus ferè omnia desumpsit Nicephorus Calistus *lib. 2. Hist. Eccles. cap. 15. & 16.* Et iterum plenius *lib. 8. cap. 39. 40. & 41. & lib. 11. cap. 34. usque ad capitulum 44.* Extat & ex professo Palladij *Historia Eccles. Monachorum Lausiaca*, & Theodreti *Historia Religiosa Græcè & Latine*, & volumen integrum inscriptum, *vita Patrum*, cum Commentario doctissimi Rosæi.

Quod pertinet ad Occidentem, observandus locus Sozomeni, qui sub Theodosio juniore vixit in fine *cap. 13. lib. 3. Hist. Eccles.* apud Thra-

cas, Illyricos & cæteros Europæ populos tardiùs vitam Cœnobiticam & Monasticam innotuisse, eamque primum Martinum intulisse in Occidentem, Sarbaria Pannoniæ Oppido oriundum. Educatus tamen fuerat Ticini & institutus, ut ait Sulpitius Severus. Et quidem primum Monasterium constituit propè Mediolanum, Auxentio Ariano Episcopo Sedem tenente Mediolanensem, eodemque Arianorum Principe, à quo vexatus & cæsus, secessit in Gallinariam Insulam. Postea Hilarium secutus Galliæ redditum, apud Pictavos secundum Monasterium ædificavit, & postea electus Turonensis Episcopus, duo celebria Monasteria ibi constituit.

Ab iis initiis mirè propagari cepit vita Monastica vel per Occidentales Monachos; qui à Martino profecti, vel in Oriente instituti, in varias Europæ partes pietatis semina diffuderunt, quorum plerique ab initio in Syluis & in Insulis remotis sedes figebant. Inde nota Monasteria Insularum per Italiam & Galliam scriptis Patrum. Et in Italia quidem celebris Gorgon & Capraria, de qua Rutilius Numantianus in *Itinerario lib. 1.*

*Processu Pelagi, jam se Capraria tollit,
Squallet Lucifugis Insula plena viris.
Ipsi se Monachos Græco cognomine dicunt,
Quòd soli nullo vivere teste volunt.*

Majoris pietatis sensù de sanctis Patribus Italiæ Monachis antiquioribus scripsit Gregorius Magnus in *dialogis.*

Quod ad Galliam pertinet, Martinum I. Monasteria diximus construxisse ex Sozomeno: quod & apertius elegantiusque Sulpitius Martini discipulus tractavit ex professo *lib. singulari de vita Martini cap. 4. 5. 6. & 7.*

Cœnobitiæ itaque institutionis gratiam debet universus Occidens Martino Archiepiscopo nostro. Postea verò ab iis initiis Lerinense Monasterium in Lerinò insula celeberrimum extitit, cujus conditor & autor Honoratus circa annum 375. institutus ipse à sene Caprasio, Orientalium Monachorum disciplinis apprime instituto: quibus non contentus Honoratus, & ipse experimentis, quæ semel didicerat, confirmare voluit, susceptis in Orientem peregrinationibus. In Stachadibus Insulis tribus Massiliæ vicinis frequentissima etiam eodem tempore Monasteria memorat Joannes Cassianus, qui & ipse Massiliæ & in vicinis locis Monasteria virorum & fœminarum instituit, & de Institutionibus Renuntiantium elegantissimos Libros conscripsit. Sidonius Apollinaris *lib. 4. epist. 25. & lib. 7. epist. 17.* suo tempore Lerinensia, Jurenensia & Grinincensia Monasteria nominat, quæ postrema, nempe Grinincensia, ut & alia præterea multa, in Viennensi Provincia posita refert Autor vitæ sancti Clari cap. 2. Jurenensia verò in Monte Jura; ubi civitas, quæ Burgundiam ab Helvetia separat, à Scriptoribus passim celebratur; quorum quidem autores primi memorantur Romanus & Lupicinus, & eorum successor sanctus Eugendus, qui Monasteriis illis præfuerunt, & regulas ac instituta; præcipuè verò Eugendus tradiderunt: ex cujus vita, quæ ab ejus discipulo scripta est in cap. 14. hæc notanda sunt. *Iste etiam (Eugendus) refutato Archimandritarum more, utiliùs omnes univit in medium. Destructis namque mansionum ædificiis uno cunctos secum Xenodochio quiescere fecit;*

ut quos causâ unita refectiois una claudebat adicula, discretis quoque lectulis una ambiret mansio. Recenset postea omnem conversationem Cœnobiticam & institutiones ejus, eamque ita concludit. *Inter hac autem omnia omnibus adempta proprietatis causa solum legere licuit, aut orare.* Et sub finem agens de variis regulis Patrum. *Sic namque quod non omnino illa, que quondam Sanctus & precipuus Basilius Cappadocia urbis Antistes, vel ea, que Sancti Lerinensium Patres, Sanctus quoque Pachomius Syrorum priscus Abbas, vel illa, que recentior venerabilis edidit Cassianus, fastidiosa presumptione calcemus: sed ea quotidie lectitantes, ista pro puritate loci & instantia laboris inducta potius, quam Orientalium perficere affectamus; quia procul dubio efficacius hac faciliusque natura, vel infirmitas exequitur Gallicana &c.* In eodem Burgundiæ regno plura licet observare antiquissima Monasteria, velut Antissiodorensis sub Germano Episcopo Antissiodorensi; sancti Joannis Reomaensis in Episcopatu Lingonensi in territorio Tornodorensi sub Clodoveo I. Et circa eadem tempora sancti Sequani, Joannis Reomaensis discipuli in pago Segestrensi, & sancti Benigni Divionensis, cujus primus Abbas Eustasius. Ex prædicti verò Joannis Reomaensis vita, quam scripsit Jonas sancti Columbani discipulus in *lib. 1. cap. 3.* hæc verba notanda. *Eum Monasteria Gallia perlustrasse, ut ex singulis optima queque præcepta & regulas seligeret, & suis Monachis imitandas & servandas proponeret.* Et in *cap. 7.* Macarij regulam suis tradere cœpisse. Circa eadem tempora apud Aurelianos Euspicius Viridunensis Archipresbyter, adjuvante Clodoveo primo, celebre Monasterium fundavit in agro Miciacensi; cui postea ex ejus successore sancto Maximino nomen impositum fuit, *Aimoïnus lib. 1. cap. 17.* Possimus ei addere Luxoviense à sancto Columbano Hiberno Monacho fundatum sub Sigeberto I. qui & Bobiense in Italia profugus fundavit; cujus discipulus sanctus Gallus celeberrimum apud Helvetios Monasterium instituit. Hæc sufficiant ad comprobendam & antiquitatem & pietatem majorum nostrorum circa Religiosorum domuum liberalitatem & ædificationem.

Observandum verò ex locis supra relatis, primos illos Monasteriorum fundatores in Occidente suas institutiones & regulas partem ab Orientalibus Monasteriis repetiisse, partim etiam singulos Abbates pro modo ingenij, doctrinæ & peritiæ propriæ conscripsisse varias regulas; promptiores aliquando priorum inventorum custodiam exigere, quam examinatam majorum servare doctrinam. Qua de re conqueritur Cassianus *lib. 2. cap. 3. sub finem*, longè aliter quam per universam Ægyptum & Thebaidem, ubi ait; *Monasteria non pro uniuscujusque renuntiantis instituntur arbitrio, sed per successiones ac traditiones majorum usque in hodiernum diem vel permanent, vel permansura fundantur.* Rectissime tamen idem Cassianus in fine præfat. hoc temperamentum subiicit. *Vt ea que secundum Ægyptiorum regulam, vel pro asperitate aërum, seu pro difficultate ac diversitate morum, impossibilia in his regionibus, vel dura & ardua comprobavero in institutis Monasteriorum, que per Palestinam vel Mesopotamiam habentur, aliquatenus temperem; quia si rationabilis possibilitium mensura servetur eadem, observantia perfecta est etiam in impari facultate.* Quod non tantum circa habitum, vestitum & victum servari debere idem vir elegantissimus observat *lib. 1. cap. 3. hac addita ratione, quia omnis sum-*

ma nostri vestitus non in novitate habitus, qui possit offendiculum hominibus hujus sæculi inferre, sed in honesta utilitate consistere debet. Sed et am in orandi & psallendi modo temperandum esse docet *lib. 2. cap. 5.* & id debere statui ait, *quod generaliter plenitudini fratrum sit possibile, in qua necesse infirmorum quoque partem maximam reperiri.* Non valdè dissimilia scribit Cassiano paulò antiquior Sulpitius Severus in *Dialogis*, in quibus Orientales Monachos cum Occidentalibus comparat.

Non immeritò post Pachomij, Basilij & Hieronymi varia scripta super institutis & vita Monachorum, de quibus diximus, & quæ ipse Cassianus in præfatione Librorum suorum commemorat, Cassianum ipsum annumerabimus, cujus scripta antiqui ferè omnes Monasteriorum Conditores veteres & novi; potissimùm verò, circa sæculum quintum sanctus Benedictus, accuratissimè perlegerunt, & pleraque desumpserunt. Nec tamen omittemus, quæ vulgò tribuuntur Regulæ Monachorum Hieronymo & Augustino, non ab illis fuisse scriptas, sed tantùm quædam ex eorum scriptis decerpta fuisse. Nam & Lovanienses Doctores inter supposititia scripta numerant: etsi verum amamus, desumpta fuit illa magna parte ex *epist. 109.* ejusdem sancti Augustini, in qua formam & modum vivendi Sanctimonialibus præscribit.

Sequitur ut de diversis speciebus Monachorum tractemus, de quibus in hoc toto tractatu sæpius fiet mentio. Et quidem si præter suprâ citatos Hist. Eccles. Scriptores, consulamus S. Hieronymum *epist. 22.* Sulpitium Severum in *Dialogis*, Cassianum *Collatione 18.* & S. Benedictum in *1. cap. regula*; ex quibus omnes reliqui hauserunt, in quatuor genera dividemus.

Primum genus est eorum, qui in unum conveniunt, & vitam communem colunt sub Abbatibus & Præpositis & sub certa regula, nihil habentes proprium: qui & Cænobitæ & Synoditæ vocari solent.

Secundum genus est eorum, qui contemplationis & majoris causa perfectionis vitam singularem in Eremo & secretioribus locis ab omni humana communione remoti degunt; unde Anachoretæ, ἄνυχατοι, ἐρημικοί: recentiores Latini vocant Inclusos & Reclusos; qui quidem de Cænobitarum numero profecti, desiderio sublimioris profectus contemplationisque divinæ, solitudines sectantur, eamque vitam, non temerè nec proprio arbitrio, sed Episcoporum & Abbatum suorum accedente consensu amplectuntur: Anachoretæ ut loquitur Cassianus, id est *Secessores* nuncupati, eo quòd nequaquam contenti victoria, qua inter homines occultas infidias diaboli caverint, aperto certamine & manifesto conflictu dæmonibus congregari cupientes, vastos Eremi recessus penetrare non timent. Et ut sanctus Benedictus loquitur eleganter, *qui non conversationis fervore novitio, sed Monasterij protatione diurna didicerint contra diabolum, multorum solatio jam docti, pugnare, & bene instructi fraternæ ex acie ad singularem pugnam Eremi, securi jam sine alterius consolatione, sola manu vel brachio contra vitia carnis vel cogitationum, Deo auxiliante sufficiunt pugnare.*

Tertium genus est eorum, qui nulla regula approbati, fugientes obedientiam, Abbates & regulam; bini, terni, aut quaterni habitabant; & partem laboris aut bonorum in commune conferebant, partem subdu-

cebant & recondebant : quos his verbis eleganter cum veris Cœnobitis comparat , & distinguit Cassianus *Collat. 18. cap. 17.* Illi nihil de craftino cogitantes , gratissimos Deo sudoris sui offerunt fructus ; isti verò non solum in craftinum , sed etiam in multorum annorum spatia infidelem sollicitudinem prorogantes , aut mendacem Deum (ignoscat ipse nobis) aut inopem credunt , qui promissam quotidiani victus atque indumentorum sufficientiam præbere eis , aut non possit , aut nolit. Illi hoc omnibus expetunt votis , ut ἀκνησοσύνην , id est nuditatem omnium rerum paupertatemque possideant ; isti ut omnium copiarum affluentiam consequantur. Illi ob hoc certatim statutum transcendere Canonem firmis & diurnis operibus elaborant , ut quicquid Monasterij sanctis usibus redundaret , vel Carceribus , vel Xenodochio , vel Nosochochio , vel indigentibus pro Abbatis dispensetur arbitrio : isti ut quicquid quotidianæ superfuerit gulæ , aut profusiori proficiat voluptati , aut certe Phylargyriæ vitio recondatur. Quos Sarabaitas vocatos aiunt Ægypticæ linguæ proprietate : quoniam ut ait Cassianus , semetipsos à Cœnobiorum congregationibus sequestrarent , ac sigillatim suas curarent necessitates.

Quartum genus est eorum , qui vocantur Gyrovagi , qui Anachoretarum similitudine sibi blandientes , vitæ monasticæ regulam , humilitatis ac potentiaæ jugum & imperium seniorum subire dedignantur , sed expetunt separatas Cellas , & solitarij sedere desiderant , ut à nemine lacestati , patientes , mansueti & humiles possint ab hominibus æstimari ; ideoque vocati Gyrovagi & Circumcelliones , quia ut ait sanctus Augustinus in *Psal. 132. circum Cellas vagantur : solent enim ire hæc atque illac , nusquam habentes sedes.* Et plenius in *lib. de opere Monachorum cap. 28.* Tam multos hypocritas sub habitu Monachorum usquequaque dispersos , humani generis circumeuntes provincias , nusquam missos , nusquam fixos , nusquam stantes , nusquam sedentes. Alij membra Martyrum (si tamen Martyrum) venditantes. Alij fimbrias & ephilacteria sua magnificent. Alij parentes vel consanguineos suos in illa vel illa regione se audivisse vivere , & ad eos pergere mentiuntur , & ab omnibus petunt , omnes exigunt aut sumptus lucrosæ egestatis , aut simulatæ sanctitatis ; cum interea ubicumque in factis suis malis deprehensi fuerint , vel quoquomodo innoverint , sub generali nomine Monachorum vestrum propositum blasphemantur , tam bonum , tam sanctum , quod in Christi nomine cupimus , ut per alias terras , sic per totam Africam pullulare. Isidorus verò Hispansenis sex genera Monachorum refert *lib. 2. de divinis Officiis cap. 4.* quæ & ad illa quatuor reduci possunt. Nam circumcelliones eosdem esse cum Gyrovagis verius est : & Eremitæ iidem sunt cum Anachoretis ; loco potius quàm vitæ genere distincti ; quos Latini nostri Inclusos & Reclusos vocant , qui olim in Occidente frequentes fuerunt , ut constat tam ex dialogis Gregorij Magni Papæ , quàm Greg. Turonensis , *Vitis Patrum* , aliisque Scriptoribus.

Duplicis verò generis erant hujusmodi Eremitæ. Vel enim post longa sanctioris vitæ experimenta in Monasteria prodita , permissu Episcopi & Abbatis in aliqua Cellula , in ipso Monasterio includebantur , vel seorsim in cella à Monasterio separata degebant ; & utrisque de Monasteriis , in quibus manserant , ad victum necessaria suppeditabantur : qui quidem ab

omni habitu & conversatione & hominum & Monachorum secreti vivebant. De his notandus 22. *Canon* Concilij Aurelianensis primi, & *Canon* 12. Concilij Francfordiensis sub Carolo Magno his verbis. *Ut Reclusi non fiant, nisi quos ante Episcopus provincia atque Abbas comprobaverint, & secundum eorum dispositionem in Reclusionis locum ingrediantur.* Et ut sapius supra diximus, ἐγκλισίαι, κίονες, id est Columnarij, notissimi in Hist. Eccles. tam apud Græcos Scriptores Historiæ Eccles. quàm apud S. Chrysostomum, Theodoretum, Palladium & reliquos; de quibus plenissimè agitur in Synodi VI. in Trullo *can.* 41. Vide Zonaram & Balsamonem. Et in *can.* 42. ejusdem Synodi condemnantur Circumcelliones & Gyrovagi quidam Eremitæ, qui nullo vitæ religiosæ experimento comprobati, circumcursabant, quos jubet Synodus tonderi, & reliquorum Monachorum habitum & tonsuram suscipere.

Ex iis itaque colligimus duas tantùm Monachorum species veras & usitatas recenserè Cœnobitas, qui in communi vivunt sub Abbate & Regula, nihil proprium habentes; & Anachoretæ, qui post probationem plurium annorum Episcopi & Abbatis consensu vitam solitariam, ut diximus, amplectuntur. Reliquæ duæ species reprobantur & reiiciuntur, nempe Sarabaitarum &, ut diximus, Gyrovagorum. Unde sicut in Canonibus, ita & in Legibus Imperatorum Christianorum duæ tantùm species Monachorum memorantur, Cœnobitarum, quos & Synoditas appellant; & Anachoretarum *L. 57. Cod. Theod. de Appellationibus, Lege 16. & 57. eodem Cod. de pœnis, & in Lege 6. Cod. de Episcopali audientia & in Lege 52. Cod. de Episc. & Clericis*, in qua separantur Monachi à Clericis, & notantur Divagantes Monachi. Item in *L. 53. raptores eodem tit. Monasterij vel Asceterij* fit mentio, non distinctionis, sed explicationis causa; sicut Ascetæ & Monachi pro iisdem appellantur passim; & ἀσκησις & μοναστήριον, πλῆθια, sive φιλοσοφία permixtim sumitur. Unde in *Novella Majoriani de Sanctimonialibus*, Monachismus vocatur *observatio Philosophiam religiosam suscipiens*. In *tit. verò 3. lib. 16. Cod. Theod. L. 1.* Omnes omninò Monachi ab urbibus facessere jubebantur: quod tamen eis postea remissum *Lege 2. eodem tit.* Proprium enim est Monachorum captare secreta & solitudines *Lege 26. Cod. de decurionibus*. Unde vulgatum illud sancti Hieronymi. *Quid facit Monachus in urbibus?* Primum autem S. Basilium de solitudine Monachos in urbes deduxisse, & Anachoretas cum Cœnobitis conjunxisse, in *ejus vita* scribit S. Greg. Nazianz. *Cùm igitur solitaria vita, & ea qua societate gaudet, ut plurimum inter se dissiderent ac pugnarent, neutraque omninò vel commoda vel incommoda sua plura & non permixta haberet; verùm illa quidem magis tranquilla & composita esset, ac Deo animos copularet; ceterum ob eam causam fastu non careret, quòd virtus non exploraretur, nec in comparationem veniret; hæc autem (id est Cœnobitica) magis quidem actiuosa & utilis esset, verùm à tumultibus minus libera; præclare eos inter se reconciliavit ac permiscuit, pietatis Asceteria & Monasteria extruens, non longo tamen intervallo ab iis, qui in sodalitia vivunt, remota, nec velut muro quodam interjecto ea distinguens, atque à se invicem separans; verùm propè conjungens, ut nec contemplatio communicationis indigeret, neque vita Cœnobitica contemplationis: sed quemadmodum terra & mare, ita etiam hæc duæ vite commoda sua inter se communicantes,*

AD C. XVI. ET SEQQ. DE STATU MONACH. 41
*municantes, ad unicam Dei gloriam concurrerent. Quod & ante sanctum
Basilium præstitisse sanctum Athanasium scribit idem Gregorius Orat. 21.
Denique hunc Tractatum concludere possumus verbis Cassiani Collat. 18.
cap. 7. in fine: Hodie Cœnobiorum disciplinam, qualem apud veteres vi-
guisse scripsimus, rarissimam occurrere; Anachoretarum verò apud pios vix
nomen auditum. Distant enim plurimum ab Anachoretis, qui vulgè no-
men Eremitarum affectant, absque ulla probatione & experimento religiose
vite; sed potius adscribendi sunt Gyrovagis & Circumcellionibus.*

AD QUÆSTIONEM I.

Causa decimasexta.

IN explicacione hujus quæstionis, quæ latissimè diffunditur (continet
enim 68. Canones) ita procedemus, ut primò Gratiani methodum ape-
riamus. Et quoniam interest plurimum singulorum autores Canonum &
tempora scrutari, quos sæpissime Gratianus absque ullo delectu congerit,
singulos Canones ad suas origines revocabimus, quantum licebit; hoc
scilicet ordine, ut primò annotemus quæ ex Conciliis generalibus vel par-
ticularibus desumpta sunt. Secundo quæ ex Summorum Pontificum Decretis.
Tertio quæ ex Scriptis Patrum. Quarto quæ ex Legibus. Postremo apocry-
pha, id est quæ vel dubiæ sunt fidei, vel quorum Autores incerti sunt &
falsi. Quibus breviter præmissis, in singulis quæstionibus excutiendis ad
Gratiani ordinem & methodum revertemur, adhibita etiam obscuriorum
Canonum interpretatione.

Gratianus more solito proponit facti cujusdam fictam narrationem,
quam vocat *Causam, controversiam, sive thema*, in quo septem quæstio-
nes vel articulos difficiles includit; & ad faciliorem singulorum inter-
pretationem septem Quæstiones separatim subiicit, & examinat, hac
methodo ac forma, ut singulis in utranque partem disputatis, & relatis
integris capitibus Canonum & locis Patrum, quod sibi probabilius videat-
ur, decidit; illamque decisionem pluribus locis & Canonibus allatis con-
firmat, & quod in contrarium attulerit, qua valet arte & industria, re-
soluit.

Antequam verò hujus *Quæst. i.* tractatum aggrediamur, & singulorum
Canonum interpretationes attingamus; maximi momenti videtur esse
& propè necessarium, breviter indicare Autores, fontes & origines
singulorum Canonum; non quidem secundum ordinem, quo referuntur
singuli, sed secundum eam, quam diximus seriem; ita ut primum locum
Conciliis; secundum Decretis Summorum Pontificum; tertium Scriptis Pa-
trum, quartum Legibus Imperatorum tribuamus. In ultimum ordinem
reiciemus Canones incertos & dubiæ fidei, v. g. qui ex apocryphis
Scriptoribus & incertis Autoribus desumpti fuerunt, & in singulis ordi-
nibus temporum seriem sequemur.

Ex Conciliis generalibus sumpti sunt *Canones 12. & 16.* ex Concilio
Chalced. sub Martiano Imperat. & Leone Magno anno Christi 451. *Ca-
non 64.* ex Concil. VII. *Can. 4.* sub Constantino & Irene & Hadriano I.
an. 787.

Ex particularibus verò Conciliis desumptus *Canon* 33. Ex Concilio Agathensi sub Alarico an. 506. *Can.* 35. ex Taraconensi an. 507. *Can.* 34. ex Ilerdensi an. 524. *Canon* 43. quod Cabilonensi Concilio, & 46. quod Moguntinensi Gratianus tribuit. Extat hodie *Canon* 43. in Arelatensi V. l. *Can.* 20. an. 813. & iisdem verbis repetitur in Moguntino sub Arnulpho an. 888. & *Canon* 46. extat in Cabilonensi *Can.* 19. sub Carolo Magno an. 813. *Canon* 16. ex Concil. Triburiensi sub Arnulpho an. 895. & *Canon* 44. ex quodam Concilio Vormaciensi *Can.* 6. ut refert Burchardus Vormaciensis Episcopus. Ignotum nobis, quo tempore convocatum:

Plures verò Canones hujus *Quæst.* ex decretis Summorum Pontificum fuerunt quidem desumpti, quos similiter ordine temporum connectemus: *Canon* 29. ex Syricio: *Can.* 3. ex Innoc. I. *Canon* 19. ex Leone I. *Canon* 15. 28. & 31. ex Gelasio; non ascripto primo an. 2. itidem *Canon* 18. & 20. Pelagio I. vel II. nec enim de eo constat. Plures verò Canones, nempe 2. 13. 14. 32. 37. 38. 39. & 48. ascribuntur Greg. I. *Can.* 25. Bonifacio IV. *Canon* 23. & 24. Greg. quidem Papæ, sed recentiori tribuendi videntur: *Canon* 11. Alexandro II. *Canon* 9. & 47. Paschali II. *Canon* 10. Calixto II. *Canon* verò 22. qui tribuitur Innocentio, si propius inspiciamus rem & verba, Innocentio II. tribuendus est; & *Canon* 8. videtur pariter Eugenij II. quamvis numerus non sit ascriptus.

Ex scriptis verò Patrum *Canon* 4. 5. 6. 7. 26. & 27. ex sancti Hieronymi Libris desumpti sunt; *Canon* verò 30. & 36. ex sancto Augustino.

Ex apocryphis verò & dubiæ autoritatis Scriptoribus sumpti fuerunt *Canon* 1. quem falsò Gratianus existimaverat desumptum ex Concil. I. Oecumenico; & idèò honoris causâ statim in limine hujus *Quæst.* præposuerat: quamvis nec in Concil. Nicæno I. nec in II. reperiatur. Item *Canon* 21. falsò tribuitur sancto Ambrosio; sicut & *Canon* 41. Clementis I. suppositis epistolis, & *Canon ult.* falsò sancto Hieronymo tribuitur, ut Correctores Romani notaverunt.

Ex Legibus verò Imperatorum retulit *Canonem* 40. & hodie extat in *Cod. de Episc. & Clericis Lege* 52. quæ malè tribuitur Leoni & Gratiano, cum sit Justiniani, & ad eundem *Canonem* aliarum legum autoritatem citat Gratianus.

Hactenus Autores Canonum hujus *Quæst.* 1. recensuimus usque ad *Canonem* 48. à quo usque ad finem hujus *Quæst.* diversi argumenti Canones proponuntur, quorum explicationem omitemus, duobus exceptis 64. & *ult.* in quibus aliquid de Monachis inferitur. Universam verò *Quæst.* Gratianus in sex partes dividit, quas figillatim suis locis interpretabimur. Prima pars incipit à *can.* 1. usque ad *can.* 21. in qua prima parte quæritur, utrum Monachis liceat populis Officia celebrare, pœnitentiam dare, & baptizare. Et quidem *duodecim primis Canonibus*, quos ipse refert, significare videtur Gratianus non posse Monachos Ecclesiis Parœcialibus præfici: ad finem verò *canonis* 12. solutionem hanc affert ad *can.* 1. prohiberi quidem Monachos de Monasteriis exire, & more Clericorum ad exequias cujuslibet celebrandas concurrere & confluere; cæterùm si apud Monasterium aliquis elegerit sepulturæ locum, non esse prohibendum. Quod confirmat *can.* 13. 14. & 15. *Canonis* verò 16. & 18. longè alia est sententia, quàm arbitretur Gratianus. In *can.* verò 19. ad reliquos *Canones*

nes, qui obstare videbantur, hac distinctione adhibita respondet. *Quamvis Monachi in dedicatione sui Presbyteratus, id est quando Presbyteri ordinantur, sicut & ceteri Presbyteri, baptizandi, predicandi, poenitentiam dandi, peccata remittendi, &c. vim & potestatem accipiant, ut amplius & perfectius agant ea, quæ sacerdotalis sunt officij; illius tamen potestatis executionem, exercitium & administrationem non habent, nisi à populo fuerint electi, & ab Episcopo cum consensu Abbatis ordinati.* Subdit verò, quod maximè notandum: *Ecclesiasticas atque seculares actiones attingere prohibentur, ut non presument sibi causarum patrocinia, nisi ab Episcopo communiti fuerint; nec secularibus causis occupentur, ut resideant cognitores litium dirimendarum.* Quod confirmat *can. 20.* cujus explicationem infra proponemus.

In secunda verò parte à *can. 21.* usque ad *can. 37.* pluribus Canonibus probare nititur, Monachos officiorum Clericalium administrandorum & habere potestatem, & exercere posse; itemque quales ex Monachis, quibus conditionibus, & quibus ex causis ad hujusmodi officia Clericalia debeant assumi, accedente tamen priùs, ut diximus, Episcopi & Abbatis consensu. Et hæc usque ad *can. 37.* Quod & pluribus autoritatibus confirmat ad *can. 39. & 40.* ubi hanc distinctionem affert. Si Monachus, quatenus est Monachus tantùm, simpliciter consideretur, & nullis ordinibus decoratus, ei non licet ea tractare, quæ sunt Clericorum: si verò Monachus ad ordines promotus, in Clericalem militiam fuerit ascriptus; tunc quoniam ut verus Clericus spectatur, ea quæ sunt Clericorum peragere poterit. Nec enim aliud in eorum consecratione perficitur, quàm in aliorum, qui non sunt Monachi. Concludit verò in notis ad *can. 40.* in fine, absque Episcoporum licentia non solum Monachis, sed etiam omnibus Clericis generaliter potestatis interdici executionem. Qua in re, ut deinde dicemus, potiùs spectavit ad usum suorum temporum, quàm ad tempus & disciplinam Ecclesiæ quæ obtinebat, quando Canones quos ipse refert promulgati fuerunt.

Extra ordinem tamen ait, Monachos etiam nec promotos ad Ordines, aliquando divina gratiâ intus commonitos, id est Spiritu sancto inspirante, docendi munus assumpsisse. Quod exemplis Equitij & sancti Benedicti confirmat, qui prædicandi & docendi munus, cum tantùm essent Monachi, aliquando sumpserunt, ut constat ex *dialogis S. Gregorij.* Quod verò notat ad *dictum can. 39.* ex *Historia Eccles.* usque ad tempus Eusebij, Zozimi & Syricij (prior hic, ille posterior ætate) Monachos simpliciter & non Clericos fuisse (quam in rem utitur autoritate sancti Hieronymi) explicatione indiget. Quamvis autem Monachi fuerint consecrati, non poterant tamen à primo proposito recedere, ut idem Gratianus notat ad *can. 39.* ex autoritate *can. 3. hac Quæst.* Et hæc est brevis summa eorum, quæ in 1. 2. & 3. parte hujus Quæstionis proponuntur; ad quorum intellectum necessaria est progressus istius Juris planior explicatio.

Observavit rectè Gratianus Monachos ad Clericalia munera & officia non posse admitti, nisi priùs in Clerum asciti fuissent. Sunt enim diversa proposita & vivendi instituta Monachatus atque Clericatus. Clericus constitutus est ad præsidendum, regendum & deserviendum Ecclesiæ &

omnibus fidelibus : Monachi verò ad obediendum & vitam singularem, secundùm pietatem & summam Philosophiam Christianorum, in propriam utilitatem ponendam. *Alia*, inquit sanctus Hieronymus de seipso loquens, *Monachorum est causa, alia Clericorum. Clerici pascunt oves : ego pascor. Illi de altario vivunt : mihi quasi infructuosa arbore securis ponitur at radice* : quamvis certè, ut loquitur in *epist. ad Ioannem Hierosoly. Episc.* Clericatus honore non debeant Clerici abuti in superbiam, sed custodia mandatorum Dei & observatione diligentissimâ niti hoc esse quod dicuntur, dicti Ieremiæ cap. 12. memores, Cleri eorum non proderunt eis : (in quem locum Origenes : *Nosse debetis non statim in eo esse salvandos, quia Clerici sunt ; multi enim & Presbyteri pereunt, & Laici beatissimi reperiuntur*). Utiliter tamen in Ecclesia paulatim conjungi cœpit Monachatus cum Clericatu, & vice mutua cum Clericatu Monachatus. Quod primum in Ægypto, duce & autore Athanasio magno, introductum, qui plurimos summæ pietatis & eruditionis Monachos è solitudinibus & eremo in civitates & urbes extraxit, refugientes & invitos non tantùm sacris ordinibus initiavit, sed etiam plures ad summum Episcopatus apicem cum summo populorum applausu promovit, ut ipsemet memorat in elegantissima *epist. ad Dracontium Abbatem*, qui juraverat se nunquam Episcopatus dignitatem suscepturum, & quem Electum in Episcopum Monachi fere omnes deterrere conabantur, quibus ita respondet. *Ne igitur te impediant Monachi, quasi solus adhuc ex Monachis constitutus fueris Episcopus ; neque excusationem hanc præendas, quasi te ipso deterior sis futurus : poteris enim etiam melior fieri. Et Paulum Apost. imiteris & Sanctorum facta amuleris : nosti enim eos, qui ita creati sunt dispensatores mysteriorum, magis ad scopum collimare, ut bravium suprema vocationis obtineant. Quando Paulus contestatus est, & coronam se accepturum expectavit, nisi cum missus est ad docendum ? Et postea. Qua propter cum istiusmodi habeas exempla, dilectissime, ea diligere debes. Nec dicas, nec dicentibus credas, Episcopatum e e causam peccati, aut quòd inde nascatur occasio delinquendi. Licebit tibi in Episcopatu esurire, sitire, &c. Sicut Paulo licuit ; & vinum non bibere, ut Timotheus fecit ; & jejunaere frequenter, ut Paulus solet : ut ita secundùm illum jejunans alios sermonibus enutrias, & sitiens abstinendo à potu aliis potam doctrina præbeas. Perinde ac si diceret Athanasius Monachum ad Episcopatum promotum, monasticæ vitæ austeritatem posse retinere : ut & contra Episcopi, qui non fuerunt Monachi, possunt tamen in Episcopatu monasticæ vitæ formam & disciplinam imitari, & communem cum suo Clero vivendi formam servare, sicut de Eusebio Vercellensi Ambrosius in epistola 82. loquitur. Hæc primus in Occidentalibus partibus diversa inter se Eusebius sanctæ memoria conjunxit, ut & in Civitate positus instituta Monachorum teneret, & Ecclesiam regeret jejunijs sobrietate. Multum enim adjumenti accedit ad Sacerdotis gratiam, si ad studium a continentia & normam integritatis juventutem astringas, & versantes intra urbem abduces usu urbis & conversatione. Et iterùm. Hæc igitur patientia in sancto Eusebio Monasterij coaluit usu, & durioris observationis consuetudine hausit laborum tolerantiam. Namque hæc duo in attentiore Christianorum devotione præstantiora esse quis ambigat, Clericorum officia & Monachorum instituta : ista ad comitatem & moralitatem discipli-*

ne : illa ad abstinētiā assuefacta atque patientiam. Hec velut in quodam theatro ; illa in secreto Spectatur ista ; absconditur illa. Exemplo Eusebij & Ambrosij sanctus Augustinus à Possidonio dicitur Monasterium induxisse in Ecclesiam , id est in Clero suo , sicut in Monasteriis , vitam communem Clericis suis observandam proposuisse , abdicatā omni proprietate ; nulla licet præcisè necessitate imposita Clericis refractariis , qui privatim & seorsim vivere præoptabant , etiam sportulis & diariis illis separatim & extra communitatem administratis , ut constat ex ejusdem sancti August. *Sermonibus duobus de vita communi Clericorum*. Et ab iis exemplis renovata est origo & institutio Clericorum , sive Canonicorum , quos Regulares vocamus , qui diligenter sunt à Monachis separandi.

Ex his itaque observamus in Ægypto primum sub sancto Athanasio Monachos promotos fuisse ad Ordines ; imo & ad Episcopatum. Quod post sanctum Athanasium & in Ægypto & per totum Orientem frequentari cœpit , ut constat ex *Hist. Eccles. & pluribus sancti Hieronymi locis , & ex lib. 3. S. Chrysoft. de Sacerdotio*. Quin & ipsum sanctum Chrysostrum non tantum antiqui & recentēs ejus vitæ Scriptores ex numero Monachorum ad Episcopatum Constantinopolitanum evectum fuisse testantur ; sed etiam loco valdè singulari Justinanus notavit in *edicto celebri de fide*, in V. Synodo composito & promulgato , quo loci ait , Joan. Chrysostrum cum Theodoro Mopsuestiæ postea Episcopo , in eodem Monasterio simul vitam monasticam coluisse ; cujus sodalitatē memor eundem Theodorum , lapsum à proposito , duabus elegantissimis exhortationibus revocare nititur , ut ex fine secundæ exhortationis constat , ubi ait. *Speramus quòd iterum te videbimus , iterum te in grege Christi &c. tomo 4. pag. 674.* Ex Monachis autem electos fuisse Clericos etiam primis Ecclesiæ temporibus constat ex *Lege 16. Cod. Theod. de pœnis in fine*, quæ est Arcadij & Honorij , his verbis. *Ex quorum numero , si quos forte sibi deesse arbitrantur , Episcopi scilicet , Clericos ordinabunt*. Quæ pars reperitur plenius in *Lege 32. eod. Cod. Theod. tit. de Episcopis & Clericis*. Imò & Justinianus *Novell. 6.* nominatim constituit ut Episcopus assumatur vel ex Clero , vel ex Monasterio , & *Novell. 133. cap. 1. & 2.* in quibus duabus Novellis ferè universus status Monachorum explicatur.

Quod pertinet ad Occidentem , quia sicut diximus , monastica & Cœnobitica vita paulò tardiùs , quàm in Oriente recepta & comprobata est , consequens etiam fuit tardiùs in Occidente ex Monachis Clericos eligi. Quare antiquiores super ea re nullos Canones reperimus , quàm Syricij *can. 29.* & Innocentij I. *can. 3. hac Quæst. nostra* : frequentissimi verò occurrunt SS. Pontificum recentiorum canones in eam rem , de qua Gratianus Zozimum Pontificem laudat , nempe alicubi ad *can. qui Ecclesiasticis Dist. xxxvi. & ad can. 2. Dist. lxx.* in quibus licet nulla fiat mentio Monachorum , verum tamen est , Zozimum nominatim etiam de Monachis idem cavisse : sed Gratianus Monachus detraxit ea , quæ paulò asperiora videbantur. Scribebat Zozimus ad Hesichium Episcopum Salonitanum circa annum 416. *Exegit dilectio tua preceptum Apostolica Sedis , in quo Patrum Decreta consentiunt , & significas nonnullos ex Monachorum cœtu , quorum solitudo quasi frequentia major est , sed & Laicos ad Sacerdotium*

festinare. Hoc autem specialiter & sub prædecessoribus nostris, & nuper à nobis interdictum constat &c. Ut videre est in integris decretis ejusdem Zozimi. In quam etiam rem S. August. can. 30. & 36. hac C. & Quæst. imò & Basilius Magnus in Constitutionibus monasticis cap. 9. nul'a ratione convenit Monachum vel Clericatum vel Dignitates desiderare: diaboli. ne est enim morbus & ambitus crimen &c. Et pluribus in cap. 24. Ex quibus dictum Cassiani confirmatur in fine lib. 11. Hac est antiqua Patrum permanens nunc usque sententia, quam proferre sine mea confusione non potero, qui nec germanam vitare potui, nec Episcopi evadere manus, omnimodis Monachum fugere debere mulieres & Episcopos. Neuter enim fuit eum, quem semel familiaritati sue devinxerit, vel quieti cellula ulterius operam dare, vel divine theoria per sanctarum rerum intuitum purissimi oculis inherere. Qua in rem vide Cassianum cap. 14. 15. et 16. dicti libri 11.

In Gallia verò nostra vitæ monasticæ primum autorem sanctum Martinum ostendimus, qui ad Archiepiscopatum nostrum Turonensem communibus Populi & Cleri suffragiis invitatus à Pictaviensi Monasterio pertractus fuit, ut ex Sulpitio Severo constat in *ejus vita*, qui plures ex Monachis, qui sub Archiepiscopi Martini disciplina vixerant, postea Episcopos petitos ait. *Quæ enim, ut ipse Seu. Sulpitius subiicit, esset civitas & Ecclesia; quæ non de sancti Martini Monasterio cuperet habere Sacerdotes?* Circa eadem ferè tempora, & adhuc Martino vivente, sanctus Honoratus, qui prima, ut diximus, in Insula Lirino vitæ monasticæ fundamenta jecerat, Arelatensis Episcopus postea fuit constitutus, & ex eodem Cœnobio pariter ejus successor sanctus Hilarius, Lupus Episcopus Trecentis, Eucherius Lugdunensis Episcopus, Maximus & Faustus Rejorum Episcopi in Narbonensi II. Unde Eucherius ipse *epist. de laude Eremi ad Hilarium*, ita loquitur. *De illa insula digna, quæ cœlestibus disciplinis, Honorato autore, fundata sit, quæ tantis institutis, tantum nata sit Patrem, Apostolici Spiritus vigore et honore radiantem; digna, quæ illum suscipiens ita emitteret; digna, quæ prestantissimos alat Monachos, et ambiendos proferat Sacerdotes.*

Ex quibus confirmatur aliquando ex Monachorum numero perfectissimos post accuratissimam Episcoporum inquisitionem, & accedente Abbatibus consensu, quoties Clerici deessent, vel Ecclesiarum necessitates exigent, in Clerum adscriptos fuisse. Quod & pluribus *can. relatis in hac Quæst.* manifestè confirmatur; ex quibus colligitur paulatim & per partes Monachis concessa fuisse, quæ sunt Clericalis Officij propria. Et quidem primum in eorum Monasteriis, in quibus scilicet erant ædificata Oratoria (nam & quædam olim erant Monasteria, in quibus nulla Oratoria sed cum reliquis fidelibus in Ecclesias conveniebant Monachi) Ordinabatur Presbyter vel ex Clericorum, vel ex Monachorum numero, qui eis Sacramenta administraret *can. 8. Chalced.* Quales ordinatos fuisse constat ex *epist. sancti Hieronymi 60. et 61.* colligitur. Missas etiam & sepulturas in Monasteriis celebrari permiserunt aliquando SS. Pontifices, inter quos primi Gelasius & Gregorius Magnus videntur, ut constat ex *can. 13. 14. et 15.* Et quidem ad *can. 12. et 16.* rectè notat Gratianus: Si quis fidelium apud Monachos sepulturam sibi seligere voluerit, libere à Monachis posse sepeliari. Quod ex indulgentia & privilegio speciali à Gelasio & Greg. I. con-

cessum videtur. Antea enim prohibitum, ut constat ex *can. 1. hac nostra C. et Quest.* & ex veteri disciplina Monachorum, quam explicuimus. Quare & iterum prohibitum in *can. 8. hac C. & Quest.* cujus autor videtur Eugenius II. & ita quod placuerat Gelasio & Greg. I. Eugenio II. displicuit; nec temerè, sed juxta veterem disciplinam Ecclesiæ; nempe intra Monasteria & Claustra Monachos coercuit secundum Concilij Chalced. generalis Canones 4. & 23. quibus Monachi ab omnibus officiis & administrationibus Ecclesiasticis prohibentur; nisi forte his præceptum fuerit propter opus necessarium ab Episcopo eis commissum. Quod & probatur tam ex *can. 17. hac Quest.* qui ex Chalced. Concilio desumptus est, quam ex *tribus seqq.* in quibus Girovagi & circumcursantes Monachi per urbes, vicos, & castella coercentur, & gravissimè castigantur ab Episcopis, aut Ecclesiarum Defensoribus. Et notandum illos quidem Canones Chalced. ad suggestionem & petitionem Imperatoris Martiani editos fuisse à Patribus, ut constat ex *actione 6. Chalced. Concilij.* Et de hujusmodi Monachis unum sanctus Hieronymus vocat, *Veredarium urbis, inter seculares Monachum, inter Monachos secularem.* Et alium, *Monachum de trivio, de compitis, de plateis, circumforaneum et rumorigerum,* & in *ep. 34. & 51.* Et adversus eosdem Isidorus Pelusiota *lib. 1. ep. 14.* Et hos Canones relativos adversus Monachos sui propositi immemores Patres & Concilia sæpius in usum reduxerunt: imò & ipsi Summi Pontifices sæpius instaurarunt adversus arrogantiam & præsumptiones Monachorum, ut constat tam ex *dicto can. 8. Eugenij II.* quam ex *decretis Alexandri II. Paschalis II. & Callixti II. relatis in can. 9. 10. & 11. hac Causa & Q.* quibus constitutum ne Monachi & Abbates præsumerent baptizare, prædicare pœnitentiam & remissionem peccatorum dare, decimas percipere, infirmos visitare, unctiones facere, Missas publicas cantare; nisi de proprii Episcopi licentia, vel speciali Sedis Apostolicæ autoritate. Et præterea jubentur Chrisma, oleum & consecrationes altarium & Ordinationes Clericorum ab Episcopis accipere, in quorum Parœciis, seu Diœcesibus morantur. Quæ non tantum de Monachis, qui nullis Ordinibus sunt insigniti, sed etiam ad Ordinatos pertinent; sicut & agnoscit Gratianus ad *can. 19. hac nostra.* Qui qui canon sumptus est ex *epist. 63. S. Leonis an. 450.* ad Theodoretum Episcopum Cyri (malè Cypri inscribitur, quæ urbs à Cyro conditore denominata, quæ in provincia Euphratensi, Persidi vicina & subdita Antiocheno Patriarchæ. Scripsit verò illam epistolam S. Leo ad Theodoretum statim post Concilium Chalcedonense, in quo Monachi, sicut diximus, ad veterem disciplinam, à qua recesserant, revocantur. Quod & in fine *dictæ epist.* confirmat, cujus verba referuntur in *dicto can. 19.* in quo legendum ex *dicta epistola, quorundam Monachorum regionis vestra, non Religionis,* ut vulgò malè. Illustratur autem valdè *dicta Leonis epist. Theodoreti ep. 10. ad Leonem, & ejusdem epistolæ 116. 117. 118. 119. & 121. tomo 3. Operum Theodoreti.* Apertissimè idem sanctus Leo *epist. 62. ad Maximum Antiochenum* his verbis: *Illud quoque tuam dilectionem convenit præcavere, ut præter eos, qui sunt Domini Sacerdotes, nullus sibi jus docendi & predicandi audeat vendicare, sive sit ille Monachus, sive sit Laicus, qui alicujus scientia nomine gloriatur; quia est optandum est ut omnes Ecclesiæ filij, quæ recta sunt & sana sapiant.*

non tamen permittendum est, ut quisquam extrà Sacerdotalem Ordinem constitutus, gradum sibi predicatoris assumat; cum in Ecclesia Dei omnia ordinata esse conveniat, ut in uno Christi corpore & excellentiora membra suum officium impleant, & inferiora superioribus non insultent. De præsumptionibus hujusmodi Monachorum eo tempore recentissima exempla Eutychemis Abbatis Constantinopolitani & ejus Monachorum, & multo antea similia notaverat sanctus Epiphanius in *expositione fidei* tomo 1 sub finem; quorundam Monachorum scilicet, qui etiam nullâ susceptâ manus impositione & ordinibus ab Episcopis, audèbant tamen sacrificium Missæ celebrare, concionari & prædicare. Exceptionem addimus ex ipso Concilio Chalced. nisi Episcopi permissu ad Ordines promoti fuerint, ut in propriis Monasteriis, vel etiam in aliis Ecclesiis & Parœciis Clericalia munera & officia coràm populis celebrent *can. 31. & 33. hac C. & Q.* Unde rectè Gratianus ad *can. 19.* observat Monachos, etsi in dedicatione Presbyteratus sui; sicut & Sacerdotes ceteri, baptisandi, prædicandi, pœnitentiam dandi, peccata remittendi, & beneficiis Ecclesiasticis ritè perfruendi potestatem accipiunt; executionem tamen potestatis illius non habere, nisi ab Episcopo & populo cum consensu Abbatis fuerint electi: quod pluribus Canonibus hujus Quæst. confirmatur, maxime verò *can. 21. 23. 24. 25. & seqq.*

Quantùm verò pertinet ad Ecclesiasticas administrationes, vel temporales actus & gestiones, quæ Clericis deferri solent, v. g. Oeconomi & Defensoris in Episcopatibus & Ecclesiis munia, Monachis non nisi præcedente dispensatione, & quidem rarissimè permittebantur: quam in rem elegantissimus est *canon 20. de Defensore Ecclesiæ in hac Causa & Quæst.* cui jungi debet *Canon 8. C. 1. Q. 3. & Canon ult. Dist. LXXVII.* Quale verò esset Officium Defensoris, præcipuè in Ecclesia Romana, & in dictis Canonibus & maxime in *can. 20. hac Causa & Quæst.* explicatur, & plenius Baronius explicavit ad *annum 508. numero 16. & 17.* & Onufrius in *explicatione obscuriorum vocum.* Ecclesiæ nempe Defensores hujusmodi à Pontificibus Romanis mittebantur in varias provincias, in quibus Ecclesia Romana amplas possessiones obtinebat, cum summa autoritate, nec tantùm ad bonorum administrationem, sed etiam ad autoritatem in Clericos & Monachos, ut ex supra dictis locis constat. Quin & illius Officij prætextu plura solebant usurpare adversus Episcopos, eorumque autoritatem imminuere. Qua de re sæpè conquerebantur, ut constat ex *epist. Gregorij lib. 9. Regestis 32. 33. 34. & 35.* Cui Defensoris officio ab initio Laici, postea verò ex Clero, potissimum autem ex Ordine Subdiaconorum vel Diaconorum aliquis præficiebatur, ne per Laicos res & negotia Ecclesiastica dissiparentur & distraherentur. Hujusmodi verò Defensorum frequens occurrit mentio in Legibus & Canonibus, qui quidem in singulis Episcopatibus constituebantur, & in locupletioribus Monasteriis; quales postea Synodici & procuratores. In Episcopatibus autem, ut diximus, ad hujusmodi Officium Monachi non admittebantur: proprii tamen Monasterij procurator, susceptor & executor jussu Abbatis Monachus constitui potest *can. 35. hac C. & Q.*

Quod verò pertinet ad Clericales functiones, vel in Ecclesiis Parœcialibus, vel in Oratoriis, Capellis, & aliis locis extrà Monasteria peragen-

das à Monachis, accedente Episcoporum & Summorum Pontificum speciali concessione & indulgentia & Abbatum consensu, eas permissas fuisse constat, sicut & perceptiones Decimarum, Primitiarum, Oblationum & reddituum reliquorum; quamdiù nempe in ministeriis hujusmodi Monachi perseverant, probaturque pluribus *can. hujus C. & Quæst. 21. 23. 24. 25. & seqq. usque ad can. 40.* In dictis tamen Canonibus sapius admonentur Episcopi adhibere inquisitionem accuratam, nec quoslibet Monachos adhibere in Clerum, & plebibus præficere; sed eos tantùm, quos morum gravitas ac vitæ & fidei institutio sancta commendat, ut loquitur Siricius in *can. 29.* Quam in rem norandi sunt S. August. *can. 30. & 36.* in quo *can. hæc verba notanda: Cum aliquando etiam bonus Monachus vix bonum Clericum faciat, si adsit sufficiens continentia, & desit tamen instructio necessaria aut persona regularis integritas.*

Observandum verò ex *can. 30. & 38.* Monachos ad Clericatum & Episcopatum, extrà Monasterium promotos, nullum ampliùs commodum & utilitatem percipere debere, de quo electi & promoti fuerunt; ut & pariter Clerici semel electi in Abbates nihil ampliùs possunt in Ecclesia, ad quam ordinati fuerant, compendij & utilitatis accipere, sed ex matricula & Canone Clericorum expungebantur. Quod & suprà in *can. nemo 2. hac C. & Qu. confirmatur.* Qui tres Canones autorem habent Gregorium I. cujus integras epistolas consulere præstat ad pleniorum intellectum, quem Glossa non assequitur. Vetus enim est morbus in Ecclesia jam inde à temporibus Greg. I. ut Clerici & Episcopi venarentur & ambirent Abbacias, quas cum Ecclesiis & Episcopatibus simul retinere contendebant. Quos Canones non malè Gratianus ad *can. 36.* secundùm sui temporis usum nostrique, intelligendos esse ait de iis, qui in numero Cardinalium vel Episcoporum ordinati, Monasterij tamen sui dispensationem, vel dignitates Ecclesiarum administrationemque & redditus sibi retinere contendunt. Quod ferendum non esse ex *dictis Canon* ait idem Gratianus: ideoque ut huic iretur incommodo obviam, fundatores Monasteriorum in fundatione hanc conditionem apponebant, *ne Abbas in Episcopum eligi posset can. 39. hac C. & Q.* qui Canon ex *lib. ii. Regist. Greg. I. ep. 10.* petitus est, cujus Gratianus Summam tantùm brevem suis verbis confecit usque ad verba, *quod privilegium.*

Diximus verò Monachis ad Clericatum promotis, & ab Episcopis constitutis in Ecclesiis, ratione Officij & muneris, quo funguntur, redditus Ecclesiasticos, Decimas, Primitias & Oblationes solemnes, ut reliquis Clericis, jure deberi *can. 11. 21. 22. & 23. hac C. & Qu.* dummodo tamen extra Monasteria positi in ipsis Ecclesiis consistant. Utrum verò Monachis, Presbyteris & Clericis, quibus populus ad regendum non committitur, Decimas dare vel eis sit licitum accipere, & quo tempore permissum, & quibus casibus; difficilior occurrit quæstio, quam Gratianus in *iv.* parte istius quæstionis tractat, nempe à *can. 42. & seqq. usque ad ult.* infertis pluribus Canonibus, qui aliò pertinent. Ratio dubitandi præcipua est ex antiqua Ecclesiæ disciplina, qua Monachi proprio labore manuum victum sibi quærere tenebantur. Quod utrum sit præcepti vel consilij, magna contentione inter Theologos certatur, occasione locorum qui ex *epistolis B. Pauli 1. ad Corinth. cap. 2. & ad Thessalon. cap. 4. & 2. ad*

Theſſalon. cap. ult. Et quidem omnes id conſilij eſſe fatentur, & etiam præcepti; ſed ut B. Thomas, præcepti non quidem ſimplicis & puri, ſed hypothetici, adhibitis pluribus diſtinctionibus & conditionibus, v. g. ſi aliunde victum ſibi comparare non poſſint, vel ſi gravioribus occupationibus detineantur. Quantum verò pertinet ad primam & antiquam institutionem totius Eccleſiæ circa Monachorum converſationem, regulæ omnes ſanctorum Patrum & autoritates Pachomij, Baſilij, Hieronymi, Severi Sulpitij; maximè verò ſancti Auguſtini in accurato tractatu de opere Monachorum, Theodoretij prætereà, Palladij & Joannis Climachi, omniumque qui de re Aſcetica ſcripſerunt, ſententiæ in unum conveniunt, laboris manuum operationiſque corporalis præceptum in Monachis eſſe neceſſarium. Quam in rem, præter ſancti Auguſtini opus inſigne, ſcripſit multa ſummo opificio & eruditione præclara Caſſianus lib. 1. cap. 7. 8. 9. 10. 11. quibus in locis B. Apoſtoli loca ſuprà citata plenius explicat. Et quidem in cap. 7. his verbis. *Nunquam poteſt nec apud eos quidem, qui ſæculi homines ſunt, honeſtè incedere, qui nequaquam clauſtris cellæ & operi manuum ſuarum inharere contentus eſt: ſed neceſſe eſt eum inhoneſtum eſſe, dum neceſſaria victus requirit, adulationi quoque operam dare, novitates etiam rumorum ſectari, cauſarum. Fabularumque occaſiones conquirere, per quas ſibi ipſi aditum pareat ac facultatem, qua diverſorum domos valeat penetrare; & non poteſt non alienis donis & muneribus inhiare, qui non delectatur pio quietoque ſui operis labore quotidiani victus parare ſubſtantiam.* Idem tamen notat in Occidente non fuiſſe obſervatum, ut labore manuum ſibi victum Monachi compararent: qua de re conqueritur lib. 16. cap. 23. *Hinc eſt quòd in iſs regionibus nulla videmus Monaſteria tanta fratrum celebriſſe fundata, quia nec operum ſuorum facultatibus fulciuntur, ut poſſint in eis jugiter perdurare: eſt eis ſuppeditari quoquo modo valeat victus ſufficientia alterius largitate; voluptas tamen otij et cordis perſeſſio diutius eos in loco perſeverare non patitur. Vnde hec eſt apud Ægyptum ab antiquis Patribus ſancita ſententia, operantem Monachum demone uno pulſari, otioſum verò innumeris ſpiritibus devaſtari.*

Poſteà in Occidente cœpit ab Inſtitutoribus Monaſteriorum labor manuum præcipi; in pluribus locis, in Regula ſancti Benedicti, maximè cap. 48. idque cum reliquis antiquiorum & recentiorum Patrum Regulis convenire oſtendit Benedictus Abbas Anianæ, qui ſub Carolo Magno & ſub ejus liberis vixit in *Concordia Regularum cap. 55.* Quod præceptum ſemper in omnibus Orientis Monaſteriis obſervatum, hodieque retinetur. Unde in ſolemni formula mandatorum, quæ Exarchis Monaſteria Patriarchica viſitantibus dantur, inſignis eſt eadem de re articulus 7. his verbis. *Præcipere tua Reverentia debet, ut quotquot habitus monaſtici cœtibus aggregantur, ſacroſanctum Pſalterium diſcant; ita tamen ut non ſervilem in modum, tempus omne in rerum terreſtrium operatione conſumant, propter imprudentiam Superiorum, aut propter inobedientiam, aut ſocordiam ſubditorum.* Cum itaque in Occidente ſæpiùs obiiceretur ſocordia Monachis & ceſſatio ab opere manuum; præcipuèque Benedictinis, quibus toties in Regula ſancti Benedicti opus manuum præcipitur, varias excuſationes & exceptiones excogitaverunt illius regulæ veteres novique Interpretes. Et quidem præcipuè Petrus Venerabilis lib. 3. epistoła 28. Turrecremata &

AD CAU. XVI. ET SEQQ. DE STATU MONACH. 51
aij plerique, non absolute sanctum Benedictum præcepisse opus manuum, sed ad vitandam inertiam & desidiam, vel si non habeant, unde se valeant exhibere; ideoque aiunt, si totius diei spatium utilioribus occupationibus possint impendere Monachi, & præterea si absque labore proprio, de liberalitate & beneficiis fidelium, lectioni & contemplationi vacantes foveri & sustentari possint, Regulæ sancti Benedicti non esse prævaricatores. Quin & addunt Prælatum ex justa causa Monachos suos, potissimum juniores & validos, honestis quibusdam artificijs, stans singulorum dierum horis addicere posse. Quod similiter de omnibus ferè Monachis, albis & nigris censendum; cum non tantum sancti Benedicti regula, sed etiam antiquiorum & recentium ferè Patrum Occidentalium regulæ in hoc articulo conveniant, ut supra diximus, & constat ex *concordia dicta Regularum* sancti Benedicti *cap. 55. de opere Monachorum.*

Quamdiu itaque Monachi proprio labore & industria victum sibi quaesiverunt, inutilis erat hæc quaestio, quæ postea celeberrima fuit; utrum Monachi etiam intra claustra degentes, quæ propriè debentur Clericis, Decimas, Primitias, possessiones rectè perciperent; vel utrum de propriis possessionibus liberalitate fidelium donatis, Paræcialibus Ecclesiis decimas persolvere tenerentur. Verum mutata veteri disciplina, utraque quaestio diu multumque inter Episcopos, Clericos & Monachos maxima contentione, nec sine acerbitate fuit agitata: de quibus agitur in *can. 9. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. & ult.* Et quidem notandum in quinque primis Canonibus antiquioribus constitutum, nec decimas, nec alia quælibet jura Ecclesiis antiquis adimenda esse, ut tribuerentur novis Oratoriis: imo decimas tantum Plebibus, id est Paræcialibus Ecclesiis debere dari, in quibus Sacramenta percipiuntur & administrantur. Et in *can. 46.* desumpto ex Concilio Cabilonensi II. *can. 19.* Episcopi vel Abates de agris & vineis, quæ ad suum vel fratrum stipendium habent, decimas ad Ecclesias deferri jubentur. Ad Ecclesias, *inquam*, id est Parochianas Ecclesias, ut Ivo Carnot. in *Decreto* rectè interpretatur. De agris verò & vineis quæ per Colonos exercent, ipsi Coloni decimas præstare jubentur Ecclesiis, in quibus Sacramenta percipiunt. Hunc tamen Canonem in *parte prima* Gratianus unica vocula, *suas*, detorsit in contrarium planè sensum, ut nempe Monachi de propriis prædiis, quæ suis sumptibus excolunt, decimas solvere non teneantur. Quod privilegium singulare non tantum Monachis, sed etiam Clericis communiter viventibus communicatum probat Gratianus in *can. 47.* cujus autor est Paschalis II. Qua de re infra pluribus.

AD QUÆSTIONEM II.

IN hac *Qu. 2.* tractatur de Jure quod non tantum Monachi, sed etiam Canonici Regulares, & qui vocantur Canonici seculares, & Monasteria, vel Capitula & Collegia sibi passim vendicant, tam in Ecclesiis Paræcialibus, quàm in Capellis, vel in temporalibus, vel in spiritualibus, vel in utroque jure tam temporali, quàm spirituali: Quod ut plenius intelligatur,

Observandum jure communi Ecclesiæ antiquo Episcopos in Ecclesias & Capellas omnes Episcopatus sui omnem potestatem in spiritualibus & temporalibus habere; & ad curam & jurisdictionem eorum plebes, Parochos & Ecclesiarum possessiones & bona subdita fecisse *canon omnes Basilica XVI. Q. 7.* Procedente verò tempore Monachis, Canonicis sive Regularibus, sive Secularibus, imò & quibusdam Dignitatibus earumdem Ecclesiarum concessæ fuerunt vel annexæ in perpetuum Ecclesiæ quædam Parœciales vel Capellæ *cap. 30. extrà de Prabendis* Concessionibus verò vel uniones hujusmodi diligenter expendendæ sunt, quæ nec aliter ab Episcopis fieri possunt, quàm adhibito consensu Capituli: Itemque forma, modus & conditiones appositæ donationi vel unionibus diligenter considerari debent: multiplices enim earum sunt formæ & genera. Quod si simpliciter concessionibus vel unionibus conceptæ fuerunt ab Episcopo & Capitulo, pleno jure & latè accipientur, & pleno jure translata intelliguntur ad donatarios Ecclesiæ, id est tam in temporalibus, quàm in spiritualibus; & per consequens redditus omnes dictarum Ecclesiarum, id est temporalia ad eos pertinebunt, & ipsa institutio & destitutio Clericorum in illis Ecclesiis, id est spiritualia ad eos spectabunt, excepto Cathedralico, sive Synodatico & Episcopali jurisdictione, sive Canonica justitia tam in Ecclesiam, quàm in Presbyteros & in plebem ipsam: & aliquando etiam sibi solebant censum annum Episcopi in concessionibus hujusmodi attribuere; quod & licet *Capit. constitutus extrà de religiosis domibus, & can. quesitum prima Q. 3.* sub finem ibi: *salvo Episcoporum censu annuo.* Quæ suprâ diximus, confirmantur *can. 1. hac nostra Q. 2. cap. 2. de supplenda negligent. Prelat. cap. 15. 18 extrà de prescript. cap. 13. de Sentent. & re judicata cap. Pastoralis extrà de Donation. cap. 12. de Monachis extrà de Prabend. juncta Glossa in verbo de proventibus cap. 13. de Institutionibus cap. 1 de Capellis Monach. & cap. 4. de jure Patronatus.* Nec tantùm de concessionibus & donationibus ab Episcopis factis loquimur, sed etiam de concessione Laïcorum, qui scilicet Parœciales Ecclesias, decimas & redditus, & Ecclesiarum possessiones vel qualicumque jure obtinuerant, vel de facto occupaverant. Hujusmodi tamen donationes, ut diximus, Episcopi consensu confirmandæ erant, quoniam jure communi omnes Ecclesiæ in potestate Episcopi sunt constitutæ. Quolibet autem modo ex suprâdictis ad Monachos vel Capitula pervenerint Ecclesiæ, nisi pleno jure eis concessæ fuerint, tenebuntur Presbyteros Episcopis præsentare, vel eorum Archidiaconis aut Vicariis, qui in dictis Ecclesiis instituantur; in quos & in ipsas Ecclesias & Parochos quod ad spiritualia potissimùm Episcopi jurisdictionem obtinent; ideoque hujusmodi Presbyteri non sunt amovendi, nisi autoritate Episcopi & ex justa causa & canonica: quare & hujusmodi Vicariatus exigunt residentiam, & illis tantùm conferuntur, qui constituti sunt in sacris Ordinibus, vel qui in Presbyteros statim ordinandi sunt, saltem intrâ annum; & animarum curam continent. Unde pluralitas Vicariatuum prohibetur, Tituli veri rationem obtinent, & beneficia vocantur, ut colligitur ex *tit. de officio Vicarij, & cap. 27. de Rescriptis.* Uno verbo veri sunt Rectores & Plebani, & nomine tenus Vicarij vocantur, cum non possint constitui nec

AD C. XVI. ET SEQQ. DE STATU MONACH. 55
removeri ad nutum, nequidem ab illis, qui pleno jure Ecclesias obtinent, nisi propter canonicas causas re tota in judicium deducta, perpen-
penſa & judicata.

Hactenus de Ecclesiis & Capellis diximus, quæ in rebus temporalibus Monasteriis aut Capitulis subiici debent, in ſpiritualibus tamen parent Episcopis, de quibus in *can. penult. & ult. hac Qu. 2.* vel de illis Ecclesiis, quæ utroque jure, id est tam in temporalibus quàm in ſpiritualibus Monachis vel Capitulis concessæ fuerunt, in *can. 1. hac C. et Q.* scilicet concessæ vel ab ipsis Episcopis cum Clericorum Capituli consensu, vel quoties legitima 40. annorum præſcriptione Episcopalia jura sibi quaſiverunt Monachi vel Capitula. Et quidem quatenus tantum vel præſcripserunt; vel eis nominatim concessum ab Episcopis, nec ultra. Reliqua verò jura Episcopalia retinent Episcopi, sicut ex locis supra citatis & ex *cap. 15. et 18. de Præſcript. extra*, colligitur. Sed de præſcriptione plenius agemus in *Qu. 3. et 4.* Enumerantur verò præcipua exempla jurium ſpiritualium, sive Episcopalium, quæ ad eos pertinent, qui pleno jure Ecclesias Parœciales possidere dicuntur in *cap. 13. de Sentent. & re judicata*, quod extat integrum in *lib. 1. Regist. Innocentij III. ep. 28. & cap. 15. et 18. de Præſcript. & in cap. constitutus extra de Religiosis domiciliis*, quibus illustratur *canon 1. hujus Qu. 2.* in quo rectè Gratianus & Interpretes notant, tractari de Ecclesiis ab Episcopis pleno jure concessis Monasteriis, id est tam in temporalibus quàm in ſpiritualibus. Hujusmodi Jura sunt præcipuè Institutio, Investitura, & destitutio Presbyteri in hujusmodi Ecclesiis, quæ competit Abbatibus vel Capitulis, inconsulto Episcopo, ut in *dict. can. 1.* dicitur; in cujus tamen sine in ipsum Presbyterum animadversio & jurisdictio plenior pertinet ad Episcopum: quod de gravioribus intelligendum. Correctio enim in levioribus culpis, fidelitas, obedientia, repræsentatio ad Ordines, Chriſmatis susceptio, & Jus processionis; imo & aliquando jus excommunicationis & interdicti in dictos Presbyteros concessa fuerunt illis, qui pleno jure Ecclesias possident. Quod ita intelligendum, si simul vel ea omnia Jura fuerint concessa nominatim, vel præſcripta, ut supra diximus; & probatur *dicto cap. 15. et 18. extra de Præſcript. et cap. 2. de Capellis Monach.* Qualia verò & quæ sint Jura Episcopalia in Parœciales Ecclesias, constat ex celebri *cap. conquærente extra de Officio Ind. Ordinarij*, Glossa adhibita. In Ecclesiis porrò quas utroque jure, id est temporalibus & ſpiritualibus, vel alterutro tantum, Monasteria & Capitula detinent, vocantur vulgò Curati Primitivi; à quibus distant, qui jus tantum Patronatus obtinent Ecclesiastici vel Laici Patroni. Jus quippe Patronatus consistit potissimum in nominatione, sive præsentatione Presbyteri, qui ab Episcopo, vel ejus Vicariis, aut Archidiaconi post nominationem & præsentationem instituendus est; nec in hujusmodi Ecclesiis ad Patronos pertinent temporalia, v. g. decimæ & alij redditus & proventus Ecclesiæ; quæ omnia ad Presbyterum, qui institutus fuerit, spectabunt, qui etiam solus & verus Plebanus est & Rector. At Vicarij perpetui censendi sunt in 1. casu, quando scilicet pleno jure, id est tam in temporalibus quam in ſpiritualibus Ecclesiæ Monasteriis vel Capitulis subjectæ sunt, ut diximus. Et præterea adnotandum in Ecclesiis, quas pleno jure Monachi vel Canonici Regulares possident, eos posse Monachos

instituire, qui plebem regant *cap. 21. extra de Privil.* modo in dictis Ecclesiis non soli, sed socio vitæ sibi adjuncto commorentur: nec enim unus tantum Monachus Ecclesiis Paræcialibus præfici potest *cap. 2. et 5. de Statu Monach. et cap. penult. et ult. de Capell. Monach.* Quod si in temporalibus tantum Monasteriis subsint Ecclesiæ, & si in dictis Ecclesiis Paræcia consistat; in illis tamen non Monachus, sed Presbyter & Capellanus ab Episcopo ad præsentationem Monachorum institui debet, per quem populus regatur *cap. 1. de Capell. Monachorum.* Quod cum aliquo temperamento acceperunt Patres Concilij Trid. *sess. 25. cap. 11. de reformat.* Quod aptè Correctores Rom. adscribunt ad *d. cap. 1. de Capell. Monach.* in quo *cap.* agitur tantum de Ecclesiis, in quas Monasteria vel Capitula jus tantum habent in temporalibus; & est postrema pars *cap. 1. de Capell. Monach. in 1. Collect.* cujus pars prior idè fuit omiſsa à Greg. IX. quod Gratianus partem illam retulerat in *Can. 2. Causa XVI. Qu. 7.* in qua si quid superſit, adiciemus.

Can. 2. 3. 4. 5. qui de decimis loquuntur, in præcedenti Quæst. explicuimus.

AD QUESTIONEM 5.

Præpoſterè hæc *Qu. 5.* numeratur; unde appoſitè Rom. Correctores superiori *Qu. 2.* notant, in plerisque Codicibus conjungi Canones qui continentur sub hac *Qu. 5.* Et meritò: nam ad eandem materiam ſpectant. In fine quippe *Qu. 2.* Gratianus obſervaverat, quas Eccleſias ædificant Abbates in villis vel Caſtellis ſui Monasterij, quatenus ad regimen & adminiſtrationem Eccleſiarum, Presbyterorum & plebium, ſubditas eſſe iis Episcopis, in quorum Diœceſibus extructæ erant: quod & confirmatur tribus *Can. hujus 5. Qu.* quorum can. brevis hæc eſt ſententia. Quoties Dominus alicujus villæ vel pagi Eccleſiam, ſive Oratorium conſtruxerit, eſſi Episcopus, vel Abbas, aut Laicus ſit dominus, quamvis proprietas & dominium villæ, cui inædificata fuit Eccleſia, ad eum pertineat; poteſtas tamen & juridiſctio in hujusmodi Eccleſia non ad Episcopum, vel Abbatem, qui ædificavit Eccleſiam vel dotavit, pertinebit, ſed ad Episcopum Diœceſis, in cujus territorio poſita eſt *can. 1. 2. 3. hac Qu.* Episcopo tamen, vel Abbati, aut Laico qui ædificavit vel dotavit, jus præſentandi & nominandi Presbyterum ad dictam Eccleſiam vel Oratorium competet, id eſt jus Patronatus conſequetur tantum *d. can. 1.* qui ex Concil. Arauſicano I. deſumptus eſt, quo nullus locus antiquior reperiri poteſt. *Can. verò 2. hujus Quæſt.* ſententia ex integro *can. 34. Conc. Tolet. IV.* repetenda eſt, cujus pars repetitur in *can. ſicut Diœceſim infra Qu. 3.* his verbis: *ſicut Diœceſim triennialis poſſeſſio tollit; ita territorij conventum non adimit; ideoque Baſilica, qua de novo condita fuerunt. ad eum Episcopum pertinebunt, cujus conventus eſſe conſtiterit.* In iis Canonibus territorij conventus, & conventus ſimpliciter ſignificat poteſtatem & juridiſctionem, quam in univerſum Episcopatum obtinet Episcopus. In Libris Juris *Lex Diœceſana* ſolet appellari, quòd ſcilicet intrâ fines Episcopatus tantum exerceatur; extrâ territorium quippe impunè non paretur *L. penult ff. de Jurisd. Territorium* enim in jure ſolet deſiniri univerſitas agrorum intrâ fines cujuſque Civitatis ob id, quod intrâ ejus fines jus terrendi & animadverten-

AD C. XVI. ET SEQQ. DE STATU MONACHI 55

si Magistratus habent *L. 239. §. territorium ff. de Verbo signif.* vulgò districtum appellamus. Notat Glossa ad *can. 1.* in verb. *territorio*, Territorium aliquando significare prædium ipsum & possessionem, vel, ut barbarè loquitur, terram; quod probare contendit ex ultimis verbis *can. 5. seq. Qu.* sed frustrà. Alia est enim longe significatio territorij, ut probavimus, & clausula illa postrema *can. 5.* non reperitur in integro *can.* sed supposititia est. Notandum prætereà in *can. 4. Q. 3.* Diocesim non significare universum Episcopi territorium, ut solet; sed tantùm Ecclesiam aliquam specialem, urbanam vel rusticam, Parœciale Ecclesiam vel Curam: quibus ita explicatis facile patet sententia *d. Canonis 4.* Quamvis vicinus Episcopus in vicini alterius Episcopatus villa & possessione aliquam Ecclesiam vel Parœciam per 30. annorum præscriptionem sibi acquisierit legitimè; si tamen in eadem villa de novo construatur aliqua Ecclesia, nullum jus habebit extraneus, sed ad antiquum Episcopum pertinebit, in ejus territorio nova Ecclesia constructa sit. Et hoc est quod diximus, non amplius præscribi, quàm possessum fuerit *cap. 15. & 18. de Prescript.* Quæritur autem quid sit juris, si aliquis Episcopus, inconsulto Episcopo Diocesano, Oratorium dedicare & ædificare præsumpserit in alieno territorio, utrùm Oratorium hujusmodi destruendum sit, nec ne. Et distinguitur, an ante novi operis denuntiationem ædificaverit vel post *ex cap. cum ex injuncto, extra de operis novi nuntiat.* in quo si post nuntiationem nihilominus ædificet, dicitur oportere destrui; si verò ante nuntiationem, non debere destrui: cui sententiæ addendum ex integra *Greg. I. epist.* ex qua sumptus est *can. ult. hujus Quest.* Oratorium hujusmodi, quod ab incompetenti persona constructum fuerit, à proprio Episcopo sine aliqua mora reformandum, ac Episcopum Diocesenum novum Oratorium, Ecclesiam, Jurisdictionem & autoritatem obtinere. Quod notandum ad *can. ult. d. Qu. 5.*

AD QUÆSTIONES 3. ET 4.

PRæscriptionis mentio facta in *can. 2. præced. Qu.* impulit Gratianum, ut generaliter de universo præscriptionis jure tractaret. Et quidem in 3. tractat, quo temporis spatio Ecclesia adversus Ecclesiam, Monasterium, vel privatos præscribere possit; & in 4. quo tempore Monasterium adversus Ecclesiam vel aliud Monasterium præscribat. Canones ferè omnes, qui referuntur in illis quæstionibus, ad leges Principum meritò pertinent; quoniam plerumque per præscriptionem rerum temporalium dominia acquiruntur, in quæ potestatem & jurisdictionem omnem habent Reges & Imperatores; ideoque quod in præscriptionis jure constitutionibus Romanis constitutum est, Ecclesia retinuit, ad quas pertinent *can. 1. 2. 3. 4. & seqq. ferè omnes Qu. 3.* in qua Gratianum & Interpretes identidem falli demonstravimus *Dissertat. in cap. auditis de Prescript. cap. 3.* allata vera sententia Canonum ex fide Historiæ & legum. Legibus publicis, id est celeberrima Constitutione Theodosij junioris, ut inscriptio Legis indicat, (quæ extat integra in *Cod. Theod. sub tit. de act. certo tempore finiendis, & L. 3. sicut Cod. de Prescriptione 30. vel 40. annorum*) primùm in Oriente: & postea *Novella Constitutione* Valentiniani, id est *Novella de*

Præscript. 30. an. in Cod. Theod. in Occidente innotuit, & probata fuit præscriptio 30. an. ut constat ex Sidonio Apollinari lib. 8. epistola 6. Postea Justinianus in gratiam Ecclesiarum omnium centenariam præscriptionem induxit, scilicet L. 23. ut inter divinum Cod. de sacros. Ecclesiis, & Novella 9. quam deinde paulò post sustulit. Nov. 131. aliqua tamen prærogativa Ecclesiis & Monasteriis & reliquis venerabilibus locis relicta, ut scilicet adversus ea loca non 30. sed 40. annorum possessio requiretur; nequidem exempta Romana Ecclesia Novell. 111. Novell. 131. cap. 6. & ibi D. Cujacius & lib. 5. observat. cap. 5. & iterum de diversis temporum præscript. tractatu: quibus locis verissimè confirmat quorundam Interpretum sententiam, qui Ecclesiam Romanam obnoxiam esse scripserunt præscriptioni 40. ann. perinde ac reliquas. Eodem progressu juris universam Ecclesiam usam reperio. Et quidem tricennariam admittit Concil. Chalced. can. 16. qui extat 1. in hac Qu. 3. quem & plerique can. sequuntur; 40. verò annorum quam induxit Justinianus, agnoscunt alij Canones, scilicet Canon 1. 2. & 3. Qu. 4. quam Gratianus malè à 3. distinguit hac fictione, ut in Qu. 3. Ecclesia adversus Ecclesiam per 30. annos tantum; in 4. verò Monasterium adversus Ecclesiam per 40. tantum annos præscribere possit. Vera itaque differentia & sententia Canonum repetenda est ex diversis Imperatorum Constitutionibus. Et quidem à Theodosio juniore usque ad Justinianum præscriptio tricennalis in Ecclesia obtinuit; sub Justiniano verò centenaria parum probata, mutata fuit in quadragenariam, & passim per universam Ecclesiam recepta, à qua Greg. I. nequidem except Rom. Ecclesiam Can. volumus Qu. 4. Gregorij verò successores longo post intervallo Joannes VIII. in can. ult. Qu. 3. & Innoc. III. in cap. 13. & 14. extrà de Præscript. & Bonifacius VIII. in cap. 2. eod. tit. in v1. præscriptionem centenariam in usum revocaverunt in gratiam Rom. Ecclesiæ. Quod nunquam receptum in Gallia.

Obstant Can. 3. 4. 6. & 10. d. Q. 3. omnes quidem post Justinianum editi, quibus tantum tricennalis præscriptio probatur, licet Ecclesia adversus Ecclesiam vel Monasterium, vel Monasterium adversus Ecclesiam præscribat, nullâ mentione quadragenariæ præscriptionis facta; ut non immeritò Alexander III. in cap. 8. extrà de Præsc. rescribat, quosdam Canones comprobare Tricennalem; Rom. verò Ecclesiam non admittere minorem quam quadraginta annorum. Quæ ratio diversitatis, ut diximus, vel ex diversis Imperatorum Constitutionibus, vel ex locorum diversis jurbus repetenda est. Canones enim oppositi, qui 30. annorum præscriptionem probant etiam post Justinianum, desumpti fuerunt ex Conciliis Hispaniæ, in qua nunquam Justiniani leges locum habuerunt, sed solus Theod. Codex, ut & in Gallia, in qua, ut constat ex can. 12. Concil. Aurelianensis III. post tempora Justiniani habiti, Tricennaria præscriptio probatur hac ratione, quòd & in Gallia & Hispania leges Theodosianas Ecclesia receperat.

Notandum prætereà adversus Parœciarum & Provinciarum publicos limites non habere locum præscriptionem, cujuscunque sit temporis: status enim publicus antiqua dispositione ordinatus, nulla ratione divelli debet Can. 5. 6. 7. d. Q. 3. cap. 4. extrà de Paroeciis; sive agatur de limitibus Ecclesiarum, Provinciarum, vel Episcopatum. Fines tamen & limites priuatorum

AD QUESTIONEM 6.

IN possessiones & res proprias Ecclesiarum vel Monasteriorum, aut in Ecclesias & plebes, vel Parœcias ab aliis possessas non debere Episcopos, Rectores vel Abbates absque iudice privata autoritate irruere & manus iniicere; alioquin Ecclesiarum, Possessionum & rerum illegitimè occupatarum dominio & jure privari statuitur, maximè in *Can. 2. hoc tit.* quæ decisio ex Jure civili desumpta est, nempe ex *Lege 7. Cod. unde vi.* Nec etiam vel Ecclesiæ Romanæ, vel cujuscumque alterius Ecclesiæ patrimonij Rectoribus & Defensoribus licet, titulos & signa suæ Ecclesiæ imponere possessionibus ab aliis detentis, etsi eas existiment suis Ecclesiis competere: si contra fecerint, eis anathema infligitur, ut usurpatoribus *Can. 1. hujus*

Qu. Cujus decisio desumpta est ex Jure civili, ex *tit.* nempe *Cod. ut nemi liceat sine judicis autoritate signa rebus imponere alienis*; in quem vide *paratitla Cujacij*, & *lib. 16. Observationum cap. 12. & eundem ad Novell. 17.*

In Canone verò 2. ex Concil. Milevit. desumpto Primatis nomen pro Metropolitano accipitur secundum morem Ecclesiæ Africanæ, & in eo *Can. subobscura hæc clausula sic explicanda, & ejus literas accipiat &c.* id est, à possessore litteras accipiat, quibus liquidò probare possit, se non per vim, sed ex ejus possessoris consensu & voluntate Ecclesiam aut plebem ad se legitimè pertinentem recepisse.

Obiicit Gratianus omnes *segg. can. 3. 4. &c.* ex quibus nititur probare contrarium, nempe delictum, culpam & factum Episcopi, Rectoris Ecclesiæ, Abbatis vel Monachi non debere in damnum & detrimentum Ecclesiæ vel Monasterij converti: quod tamen contingere videtur in casu *d. Can. 2.* Sed respondendum singulare videri quod in *d. Can. 2.* deciditur, ne occasione perniciosissimi Schismatis, quod eo tempore in Africa spargebatur, ambitiosior & audacior quilibet Episcopus vicini Episcopi plebes & Parœcias præsumeret usurpare. Aut etiam addendum per integram restitutionem læsis per hujusmodi usurpationes & imminutis Episcopatibus posse subveniri. Certum est enim, sicut Minores vel Tutoris vel Curatoris delictum aut dolus non impedit, quominus per restitutionem redintegrentur, eisque consulatur *toto tit. Cod. si tutor vel curator intervenerit*, ita etiam eadem ratione Ecclesiæ & Monasterio succurratur, quæ Minoribus comparari solent *toto tit. de in integrum restitutionibus extrà.* In delinquentis itaque Prælati personam & bona pœna profertur, nec in damnum Ecclesiæ vel Monasterij Episcopi, Clerici, Abbatis vel Monachi delictum convertitur: quod pluribus hujus quæstionis Canonibus confirmatur.

Ad Canonem verò 3. notandum licet morte delinquentis crimen & pœna extinguatur, nec ad heredes transeat; si tamen apud heredem deprehendatur, quæ injustè abstulerit defunctus, heredi auferentur *L. unica Cod. ex delictis defun. in quantum heredes, &c.* In *Can.* verò 4. si ex servis Ecclesiæ aliquis damnum dederit, non sicut ex prava consuetudine servus impunitus dimittitur, & ex ejus peculio sarcitur damnum, sed

liberum est Ecclesiæ, vel servum dedere noxæ, vel damnum pro eo præstare: nec enim ultrâ corpus proprium servi debent esse damnosi dominis *Titulis de noxalibus actionibus ff. & Instit.* Et ita intelligenda sunt verba postrema Canonis, à *commodo eorum abstinenceatur*, id est à peculio servorum hujusmodi abstinenceatur, quod nempe Ecclesia retinebit, ut legitur in *integra epist. Greg. I. 42. lib. 1. Registr. scripta ad Petrum Subdiaconum Defensorem patrimonij B. Petri*: quam potestatem Greg. I. eum admonet accepisse ante sacratissimum B. Petri Apostoli Corpus in *epist. 70. ejusdem Libri*, ex qua *Canon 4 & 5. hujus Quæst.* desumptus est.

Canonis verò 5. hæc est sententia, Lapsos Sacerdotes vel Levitas aut Clericos in pœnitentiam tradi & in Monasteria retrudi debere; eorumque res & bona prohibet redigi in commodum & utilitatem Ecclesiæ, ne, ut ait, contaminaretur Ecclesia, sed debere adjudicari pauperrimis Monasteriis, in quæ correctionis gratia coniciebantur. Quod si legitimos parentes haberent, ad eos lapsorum bona pervenire præcipit, deductis tamen, quæ ad lapsorum qui in pœnitentiam dati fuerant sustentationem necessaria forent: quod in *eadem epist.* sub finem duobus modis confirmatur. Si verò ex Ecclesiastica familia hujusmodi Sacerdotes, Clerici vel Monachi lapsi forent, jubet pariter in Monasteria retrudi; eorum verò bona in patrimonium Ecclesiæ redigi, in cujus servitute antea fuerant, deductis prius, quæ ad eorum victum necessaria forent. Quod exemplo juris civilis receptum, quo castrensia bona Militum, qui ex delicto militari capitis pœnam patiebantur, ex *constitutione* Adriani non redigebantur in fiscum, sed vel ad heredes legitimos, aut Cognatos usque ad 5. gradum pertinebant; vel si nullos haberent, ad Legionem aut Vexillationem deferebantur *L. 6. §. 6. & 7. ff. de Injusto rupto & toto tit. ff. de veteranorum & militum successione & L. 2. Cod. de hered. Decurionum.* Episcopos autem, Presbyteros, Clericos, Abbates & Monachos lapsos & depositos pœnitentiæ causa in Monasteria detrudi solere constat tam ex *Can. 5. & 7. hujus Quæst. quàm ex Can. 8. 10. & 11. Dist. LXXXI. & in additione 3. Capit. Ludovici Pij cap. 8. Novell. Justin. 123. cap. 11. & Novell. 134. cap. 10.*

AD QUÆSTIONEM 7.

IN hac Quæst. Gratianus ostendit, nec Abbati, nec Monacho, vel alicui de Clero permitti accipere de manibus Laïcorum Episcopatus, Abbatias, Honores & Dignitates, Ecclesias vel Præbendas; imò nec Decimas, Primitias, Oblationes, Possessiones & redditus, quæ ab antiquo ad Ecclesias, aut Monasteria pertinuerint, à Laïcis comparare, inconsulto Episcopo: Laïcos verò omninò prohiberi Ecclesiarum, Decimarum, & similium jurium Ecclesiasticorum detentionem quocumque modo vel prætextu sibi vindicare. Quod pluribus Canonibus confirmat. Sed ut hæc omnia intelligantur, observandum omnes Ecclesias, earumque possessiones & redditus quoslibet jure communi Ecclesiæ in Episcoporum potestate, in quorum territorio positæ sunt, consistere *Can. 10. hac Qu.* quorum officio & prudentia, accedente Cleri consilio, debent distribui secundùm Canones, Animarum enim Cura, præbendarum & pecunia-

rum Ecclesiæ dispensatio debet in Episcopi potestate permanere, nec eo inconsulto per quoslibet Archidiaconos & Archipresbyteros vel Decanos distribui *Can. 11. hac Qu. Dixi secundum Canones* debere distribui; nempe Ecclesiis, Clericis deservientibus actu in ipsis Ecclesiis, Monachis, pauperibus & aliis miserabilibus personis; non autem Laicis, vel illis Clericis, qui Ecclesiæ sunt inutiles *Can. 1. & 3. hac Qu. Quæ distributio jure veteri Ecclesiæ, ut constat ex Concilij Chalced. Can. 21. hac Qu. per Oeconomos, sive Vicedominos de proprio Clero, non de Laicis electos procedebat Can. 19. 21. & 23. hac Qu. Laicis enim quamvis religiosi nulla de Ecclesiasticis rebus disponendi facultas est attributa Can. 23. 24. & 25. hac Quæst.*

Observandum verò in *hac Qu.* plurimos Canones pertinere ad coercendos tres gravissimos abusus, qui in universam ferè Ecclesiam irruerant, sæculis quatuor, IX. X. XI. & XII.

Primus abusus turpissimum Simonix crimen. Vix enim tribus illis saltem primis sæculis Episcopus, Abbas, Presbyter, aut Clericus absque pecunia aut pretio promovebatur ad Ordines, aut Episcopatum, Abbatiam, Ecclesiam Parœciale aut Præbendam obtinebat.

Secundus abusus. Imperatores, Reges, Duces, Comites & plerique potentiores Episcopatus, Abbatias, Ecclesias earumque possessiones & redditus more pessimo sibi vindicaverant, & ipsas Ecclesias, Episcopatus, Abbatias conferebant; Episcopos, Abbates per Annulum & Virgam investiebant; ipsosque Episcopos, Abbates, Archidiaconos, Decanos pro arbitrio destituebant, aut instituebant: imò & ex Summis Pontificibus multi ab Imperatoribus investiti & inthronisati, non absque pecunia.

Tertius abusus. Abbates, Monasteria, Capitula & Collegia per speciem pietatis præsumebant à Laicis Ecclesias, Decimas, Oblationes & reliqua sibi jura comparare, autoritate propria; & aliquando Episcopis inconsultis, pecunia numerabatur: quod præter Simonix crimen vergebat in summum præjudicium Episcoporum, & maximè Parœcialium Ecclesiarum, quibus Decimæ, Oblationes & possessiones communi jure competunt.

Ad reprimendos gravissimos hujusmodi abusus, Concilia plurima fuerunt convocata, præcipuè verò sub Pontificibus Leone IX. Victore II. Stephano X. Nicolao II. Alexandro II. maximè verò sub Gregorio VII. qui & sub præcedentibus Summis Pontificibus autoritate plurimum valuerat, ex Monacho Cluniacensi, Hildebrando vocato, Cardinalis Ecclesiæ Romanæ Subdiaconus, Urbano II. Paschali II. Gelasio II. Callixto II. Honorio II. Innocentio II. & sequentibus usque ad Innocentium III. inclusivè. Canones autem dictorum Conciliorum, qui ad Simoniam coercendam pertinent, retulit Gratianus accuratè in *Causa 1. Quæstiones 7.* quibus universa de Simonia ejusque variis speciebus materia prolixè tractatur, de qua etiam in *Can. 3. 9. & 20. hac nostra quæstione.*

De occupatione verò & invasione Ecclesiarum, & Investiturarum usurpatione ab Imperatoribus, Principibus & Optimatibus, itemque de illicitis acquisitionibus Ecclesiarum, Decimarum & reddituum Ecclesiasticorum à Laicis, per Monachos fieri solitis multi Canones referuntur in *Qu. 2. supra, & hac nostra potissimum Qu.* quorum hæc est sententia, ut nullus Imperator, Rex, Princeps vel alius potentior Laicus dispositionem, seu

donationem, aut investituram præsumeret Episcopatum, vel Monasteriorum, aut Ecclesiarum; alioquin tanquam sacrilegus anathemati subiicitur. Quam in rem observanda summè compositio & concordia inita inter Callixtum II. & Henricum V. Imperatorem in Concilio generali Lateran. quod vulgò primum vocant. Qui Henricus, ut & ejus prædecessores, propter invasiones & occupationes suprâ dictas à præcedentibus Pontificibus in multis Conciliis excommunicati fuerant. Pacis autem conditiones hujusmodi fuerunt, ut Imperator dimitteret omnem investituram per anulum & baculum, sive virgam, & concederet in omnibus Ecclesiis fieri electionem & liberam consecrationem. Possessiones verò & Regalia B. Petri, & quæcumque ablata forent, vel ab Imperatoribus, vel ab aliis Principibus, sive Ecclesiæ Romanæ, sive aliis Ecclesiis restitueret, vel restitui curaret. Summus verò Pontifex Imperatori concedit, electiones Episcoporum & Abbatum Teutonici Regni in præsentia Imperatoris fieri absque aliqua simonia & violentia, ut si qua inter partes discordia emergeret, Metropolitanus & Comprovincialium consilio, vel judicio, saniori parti assensum & auxilium præberet Imperator. Electus autem Regalia per sceptrum ab Imperatore reciperet: ex aliis verò partibus Imperij consecratus, infra sex menses Regalia per sceptrum ab Imperatore reciperet. Universam Investiturarum historiam & gravissimas super ea re controversias exposuit Juretus ad *epist.* Ivonis 233.

Præterea iisdem Conciliis Laïcis omnibus non tantum Investituræ, sed etiam potestas, jus & dispositio quælibet in Ecclesias, Decimas, Oblationes & omnia bona Ecclesiarum prorsus adempta. Hoc ampliùs cautum fuit, ne Clerici vel Monachi per manus Laïcorum Ecclesias, Decimas & possessiones Ecclesiarum, absque Diocæsanorum Episcoporum consensu, quolibet titulo compararent; idque potissimùm ratum & confirmatum fuit quatuor Conciliis generalibus Lateran. habitis sub Callixto II. Innoc. II. Alexandro III. & Innocentio III. Vix enim per plurium annorum spatia illa reformatio potuit introduci; cum scilicet hujusmodi restitutiones Ecclesiarum & Decimarum faciendas Episcopis Diocæsanis, & per eos Ecclesiis, quibus ablata fuerant, Canonibus constitutum fuit *Can. 18. hac nostra Qu. & Can. 9.* Concilij Lateran. sub Alexandro III. *Can. 2. & 3. hac eadem Quæst.* cujus autor est Urbanus II. & *Can. 5.* Concilij Melphitani sub eodem Urbano II. & *Can. 18.* Concilij Lateran. generalis sub Calixto II. quibus constitutum ne Clerici vel Monachi absque Episcopi Diocæsani consensu bona Ecclesiastica aut jura comparent: quod & repetitur in *cap. 17. extrâ de jure Patronatus.* in quo præterea subiicitur, quod si quis Episcopus improbitatis, vel avaritiæ causa consentire noluerit, Rom. Pontif. nuntiandum esse; & quod offerendum est, tunc ejus licentia offeratur.

Observandum verò ex *cap. 7. de his que fiunt à Pralatis, &c.* Laïcos, qui Decimas, in feudum perpetuo datas, Ecclesiis donare cupiunt, ab Episcopis Diocæsanis, quorum consensum esse necessarium diximus, in hujusmodi donationibus monendos esse, ut Ecclesiis ipsis restituant, à quibus profectæ sunt. Quod si forte induci nequiverint, si accedat Diocæsani consensus, alteri Ecclesiæ, vel Monasterio poterunt assignari: & in hoc articulo solius Episcopi consensus sufficit absque Cleri vel Capituli

consensu. Quinimò pleraque Monasteria à Summis Pontificibus emendabant privilegia, quibus absque consensu Episcoporum Ecclesias & Decima à Laïcis acquirere valerent. Nec obstat *cap. 1. 2. & 3. extrà de his qua fiunt à Pralatis, & cap. 2. & 7. extrà de donationibus*, in quibus non tantùm Episcopi, sed etiam Capituli consensus requiritur in donationibus, vel alienationibus rerum Ecclesiæ. Nam in illis Capitulis agitur de alienationibus rerum Ecclesiasticarum, quarum plenissimum jus, arbitrium & possessio remanet penes Episcopum & Capitulum, & quæ non detinentur à Laïcis. Nec obstat *cap. unicum de jure Patron. in vi.* nam, ut titulus indicat, longè est alia causa Juris Patronatus, quod jure Canonico Laïcis competere potest, quàm occupationis illicitæ rerum Ecclesiasticarum à Laïcis factæ; ideoque admissum facile, ut Laïci Jus Patronatus sibi competens, etiam absque consensu Episcoporum aut Ecclesiis, aut Monasteriis donarent, aut concederent *cap. unico de Jure Patronatus in vi.*

Præterea notandum quod dicitur in *Can. 2. hujus Quest.* nullum suscipere debere habitum Monachi, spem vel promissionem habentem, quòd Abbas fiet. Quod confirmatur Concilio Rom. sub Nicolao II. & Concilio Tolosano sub Urbano II. & *cap. 37. extrà de Election.* idque tanquam ambitiosum reiicitur & contra regulas, quibus Abbates ex professis tantùm & exercitatis in regula debent eligi.

Quatuor verò postremis Canonibus quædam ad Monachos & Monasteria pertinentia statuuntur. Et quidem *Can. 40.* ne Reges aut potentiores Monasteria in jus proprium transferre, vendere, vel commutare valeant, nisi cum alio Monasterio: *Can. verò 41.* statuitur in alium opportuniorum locum Monasteria non posse transferri ab Abbate, nisi cum Episcopi & fratrum consilio, relicto in antiquo Monasterio aliquo Presbytero ad Ecclesiæ ministeria obeunda. Et *Can. 42.* qui sumptus est ex *Can. 7.* Concilij Cabilonensis II. sub Carolo Magno, statuitur ut si qui machinationibus & dolis circumventi per avaritiam ab Episcopis vel Abbatibus, comam deposuerint, & se suaque Monasteriis tradiderint, Abbates quidem & Episcopi pœnitentiæ Canonice subiiciantur; res verò per fraudem & dolum ereptæ, legitimis heredibus restituantur. Hoc enim tantùm, quod quisque Deo justè & rationabiliter de rebus suis offert, firmiter Ecclesia tenere debet, sicut in integro *Can.* dicitur, & iterum reperitur idem *Canon infra causa xx. Qu. 3. Can. ult.* In *Can. verò ult.* de Abbatis electione agitur, quæ vel post mortem, vel post renuntiationem legitime factam fieri debet communi totius Congregationis consilio: quo neglecto solus Abbas non potest alium ex proximis, vel amicis sibi substituere.

Canones hujus *Quest.* qui referuntur à *Can. 26.* usque ad 39. non pertinent ad statum Regularem, sed ad Jus Patronatus, quod regulariter per fundationem, vel dotationem acquiritur Laïcis aut Clericis, quibus Jure Patronatus competit jus nominationis, sive præsentationis in hujusmodi Ecclesiis. Et hic est casus singularis, quo Ecclesia ex æquitate & utilitate publica Laïcis aliquam in ordinandis Ecclesiis potestatem, conniventibus oculis, indulsit contra jus commune, quo Laïcis omnem de rebus Ecclesiasticis statuendi potestatem interdictam fuisse initio hujus *Qu.* di-

Hi Canones explicantur tractatu sequenti

ximus. Sed quoniam hæc materia alienior est, in præsens omittemus.

Canon. 2. hujus Qu. editus fuit in Concil. Claromontensi sub Urbano II. an. Christi 1095. mense Novembri, cujus sententia pertinet ad ea quæ diximus de consensu Episcoporum necessario in acquisitionibus Ecclesiarum, Decimarum & possessionum, quas Monasteria passim à Laïcis comparare solebant, & sæpissimè Episcopi consensu non adhibito. In hoc verò *Can.* singulariter & dispensativè constitutum contra regulam, ut quidquid de Ecclesiasticis rebus à Laïcis Monachi nacti fuissent ante dictum Concilium, firmiter in posterum retinerent pro bono pacis & concordie; sed in posterum districtissimè prohibitum, ne inconsultis Episcopis, aliquid hujusmodi acquirant. Pleniorè *d. Can. 2.* explicationem & simul Concil. Claromontensis sub Urbano II. Historiam & Canones illustravit doctissimus Petrus de Marca in lib. de Primatu Lugdunensi.

AD QUESTIONEM I. ET 2.

Causa decimaseptima.

QUÆRIT in his duabus *Qu.* Gratianus, utrum ille, qui voverit vitam monasticam à voto recedere valeat, & utrum beneficium Clerico restituendum sit, quod priùs libera voluntate refutaverat, id est resignaverat, cum in eo foret proposito, ut Monachus fieret, imò & promississet, ut in specie *Can. 1. Qu. 2.*

Ad utramque Quæstionem decidendam, observandum primò certissimum esse vota ritè & canonicè concepta jure divino obligare & astringere: nec enim Deo semel fides data irrita fieridebet. Diximus *vota ritè & canonicè concepta.* Secundùm autem Canones requiritur certa ætas, circa quam definiendam variaverunt sæpe Canones, ut plenius dicemus ad *C. xx.* Hodie indistinctè & in masculis & in fœminis ætas sexdecim annorum impletorum requiritur, itemque annus probationis impletus, post quem professio publicè in manu Superioris, ex scripto, solemniter emitti debet; alioquin nulla in omnibus erit professio *cap. 15. & 17. Conc. Trid. de Regular. sess. 25.* quo jure utimur.

Quod ad tempus probationis variatum diximus. Non enim tantùm annus, sed triennium aliquando desideratum fuit, quod in veste laicali & habitu communi Novitius implebat, ut constat ex *Can. 3. Qu. 2.* qui desumptus est tam ex *Novella 5. Justiniani cap. 2.* quàm ex *Novella 123. cap. 33.* Quod & confirmari potest *Can. 5. Syn. Constantin. primæ-secundæ & pluribus aliis locis.* In communibus autem & laicalibus vestibus probationem olim factam confirmat apertissimè *cap. 58. Regulæ sancti Benedicti;* ubi ait *Mox ergo* (postquam scilicet probationis annus per actus fuerit) *in Oratorio exuatnr rebus propriis, & induatur rebus Monasterij;* & in *(Can. 6. Conc. Aurelian. V. itemque in additione 1. Capit. Ludovici Imperat. tit. 34. Expleto autem probationis sua anno, secundùm quod regula præcipit, inde facies ipse verò non tondeatur, nec vestimenta pristina immutet, priusquam obedientiam promittat.* Debet autem fieri professio spontè & absque ulla vi, coactione, suggestione, aut inductione, in manibus Abbatis *can. 1. Qu. 2. & Can. ult. Causa xx. Qu. 3.* De promissione autem sua petiti-

AD CAU. XVI. ET SEQQ. DE STATU MONACH. 63

nem facere debet, Abbate praesente, coram omnibus, de stabilitate sua, conversione morum, & obedientia coram Domino & Sanctis ejus, eamque petitionem manu propria scribere & subscribere, vel si nesciat literas, ab alio scriptam, aliquo signo facto comprobare, & manu propria super altare ponere *d. capitulo 58. Regulae sancti Benedicti. Ecclesia enim in Actibus omnibus scripturam desiderat cap. 1. extra de libelli oblatione. Arnulphus Lexoviensis epistola 13. nosse siquidem debes in eo, qui Religionem professus est, inobedientiam crimen esse, ipsumque ad sanctissimam diligentiam teneri, qui obedientiam Praelato suo, viva voce & scripto, juramento etiam corporaliter interveniente, adhibita sanctae Crucis impressione, signavit. Quae omnia brevissimè continent sententiam Canonum 1. & 2. Qu. hujus Causae, & explicant liquidè voti solemnem formam & conceptionem: quod etiam confirmatur cap. 1. 6. 8. 11. 13. 17. 20. 21. & ult. extra de Regularibus & transeuntibus ad Religionem. Hujusmodi autem voti solemnem ea vis est & effectus, ut nullo casu & praetextu ab eo liceat recedere: quod confirmatur Canonibus hujus Qu. 1. & 2. & iterum Causa xx. Quest. 3. per totum.*

Nec obstat Canon 2. hac Quest. 2. desumptus ex sancti Augustini epist. 70. ad Bonifacium Comitem, qua definitur etiam post propositum continentiae, uxorem ductam non posse dimitti. Sed respondemus propositum Bonifacij Comitis de continentia & vita monastica amplectenda, de quo in *d. epistola*, multum differre à voto solemnem. Nec enim ulla probatio vel professio scripta, vel non scripta apud Superiorem solemniter emissa fuerat, ut ex *integra epist.* colligitur. Et simile fuit illud propositum illi, de quo in *Can. Gonsaldus hac Qu. 2.* & ut loquamur verbis Theologorum & Canonistarum, votum tantum simplex fuit. Quod si quis instet, etiam post quaecumque votum Virginitatis, contractum Matrimonium valere, nec dissolvi posse ex *Can. 2. & 3. Dist. 27.* quorum autor sanctus Augustinus & Theodorus Cantuariensis. Resp. illam sententiam ab Ecclesia rejectam fuisse, & contrariam ferè omnium Patrum praevaluisse *Can. 1. 4. 5. 6. d. Dist. xxvii. & tota Dist. xxviii.* potissimum verò plerisque *Canon. Qu. 1. Causae xxvii.* Ex quibus Canonibus veteres & novi Doctores solemnem & voti simplicis differentias deduxerunt, quas Summi Pontifices passim constitutionibus suis confirmaverunt; tandemque propter varias controversias super ea distinctione saepius exortas Bonifacius VIII. in *cap. unico de Voto in vi.* saltem quantum ad dirimendum Matrimonium pertinet, votum solemnem accuratius ita definiit, *quod solemnissimum fuerit, aut per susceptionem sacri Ordinis, aut per professionem expressam vel tacitam factam de Religionibus per sacram Sedem approbatis.* Reliqua omnia vota, licet manifestius expressa, impediunt quidem contrahendum Matrimonium, sed semel contractum non dirimunt. Pro voto tamen non completo, imponetur poenitentia. Addendum his quae diximus de voti solemnem conceptione & ejus effectibus, & de voti non solemnem concepti inutilitate *cap. 15. & 17. sess. 25. de Regularibus Concilij Trid.*

Ad Canonem verò *Gonsaldus r. Qu. 2.* Notandum Renuntiationem, sive Resignationem Beneficij factam à Presbytero, qui voto simplici Monachum se promisit fieri, in manibus Ordinarij peragendam esse, non autem in manibus Advocati sive Patroni, maximè si Laicus sit. Advocati

enim & Advocationis nomen pro Patrono & pro Patronatu saepe in Libris nostris accipitur. Alioquin aliter facta Renuntiatio sive resignatio erit inutilis & irrita: & nihilominus qui non rite renuntiavit, retinet beneficium. Quam in rem singulare est *cap. 8. de Renuntiationibus*: est enim Renuntiatio actus legitimus, qui causa cognita, in jure purè & simpliciter fieri debet; aliter facta pro non facta habetur. Si tamen cognita causa vel ab eo, qui sui judicij & mentis compos fuerit, in manibus Ordinarij renuntiatio facta fuerit, vel si consenserit Ordinario conferenti, sive post sive ante professionem expressè aut tacitè factam, Renuntiatio sive Resignatio valet. Alioquin beneficium illius, qui Religionem ingreditur, non est intra annum probationis alicui conferendum, sed interim per alium idoneum deservietur, assignata de proventibus portione congrua *cap. 4. de Regularibus in VI.*

AD QUESTIONEM 3. ET 4.

Constat ex his omnibus quæ suprâ diximus, post voti solemnisi nuncupationem sive professionem, quam in scriptis fieri debere probavimus suprâ, & jure nostro *art. 55. Ordinationis Molinensis & la Declaration ensuite*, Monachis aut Sanctimonialibus non licere amplius recedere & ad sæculum reverti, nequidem cum Abbatis, aut Abbatissæ licentia: ac per consequens bona, quæ contulerint in Monasterium professi, quamvis accedente Superiorum consensu, recipere non debent, sed in perpetuum apud Monasterium, cui legitimè acquisita fuerunt, debent remanere. Nec enim ea, quæ semel Monasterio quæsitæ fuerunt, permittitur Abbati alienare; quod tamen eveniret, si contra Canones, quæ semel in Monasterium intulerit Monachus aut Sanctimonialis, ei restituantur. Quod quidem adedè latè à Justiniano in favorem Religionis acceptum fuit, ut si qui Monasterium ingreditur, nihil de bonis propriis & facultatibus expresserit, tacitè & per consequentias professionis se & omnia bona dedicasse Monasterio præsumatur; adedè ut omnem in posterum de illis statuendi facultatem amittat: quoniam non amplius ejus propria, sed ipsius Monasterij intelliguntur. Excipitur tantùm casus, in quo si liberos habeat, de suis inter eos facultatibus disponere potest, sicut plenius exprimitur in *Novell. 5. cap. 5. 6. & 7. & Novell. 76. & 123. cap. 38.* quo jure Ecclesia diù fuit usa. Moribus tamen nostris admissum non est, ut tacitè per ingressum solum Religionis intelligantur viri & mulieres non tantùm corpus & animam, sed etiam substantiam & bona, de quibus non expressè caverint dedicare Monasterio quod ingrediuntur. Quin imò prudentissimè antiquioribus regulis constitutum, ut qui Monasterium ingreditur, in illud de propriis facultatibus nihil inferret, sed priùs bona si qua suppeterent, vel heredibus legitimis, vel pauperibus erogaret pro arbitrio suo ante professionem *tit. 65. Concordiæ Regularum sancti Benedicti Abbatis Anianæ cap. 15. & 20.* in quo hæc ratio redditur, *ne confidentia hujus oblationis dedignetur pauperibus se fratribus coaquare;* aut certe si susceperint, cautiùs per multum tempus prudenti consilio servare debent. Nam multis experimentis frequenter perhibitum, quosdam susceptos eorum quæ secum detulerant, & quæ jam in Dei opere fuerant

rant dispensata: reperfatos postea non sine injuria Monasterij; sacrilego spiritu, ingenti blasphemia repetiisse: quod ex Cassiano desumptum est in fine anni 400. *lib. 4. de Institutis Renuntiantium cap. 4.* eademque ratione nititur *Canon penult. Causa xvi. Qu. 7. qui & reperitur in can. ult. Quest. 3. Causa xx.* Ubi si per avaritiam Episcopi vel Abbates quolibet homines circumveniendos eos totonderint, qui illecti professi sunt, manent in Clericatu vel in Monasterio; res vero eorum, quas tali occasione surripuerunt, eorum heredibus restitui jubentur. Unde merito ad finem *Canonum penult. & ult. hujus Qu. 4.* Gratianus notavit, laudabilius esse, si sibi sua non dico reddantur (qui nempe è Monasterio recedit sive ante sive post professionem) sed auferri sinantur, quam gravius aliquid ab eo in proprium, vel Monasterij periculum & injuriam inferatur. Postremo in Concilio Tridentino *Can. 17. de Regular. sess. 25.* constitutum, ut recedentibus ante possessionem quæ sua fuerant, licet antea quocumque titulo donata fuerint Monasterio, restituantur: post professionem vero hujusmodi donationes & liberalitates omnimodo conservantur Monasterio, licet ab eo recedant. Postea tandem Regum nostrorum constitutione, quæ planè convenit cum Canonibus antiquis, de quibus supra diximus, generaliter tam Monachis quam Sanctimonialibus prohibetur, donationes vel liberalitates in Monasteria conferre directè vel indirectè, in quæ ingrediuntur, vel quæ sunt ejusdem Ordinis: admittæ tantùm fructuariæ pensiones, quæ cum vita donantium extinguuntur ex autoritate rerum judicatarum.

Occasione verò raptâ, in hac ipsa *Quest.* de rerum Ecclesiarum alienatione breviter tractatur, quam certum est interdictam Prælati omnibus, extrâ certas causas legitimas, & non servatis solemnibus (alioquin irritæ sunt & inutiles), & in crimen sacrilegij incidere Prælatos, qui non rite alienare dicuntur *Can. 1. 2. 3. 4. & 5. & iterùm Can. 12. 13. 15. 39. 40. & 41.* Et quidem *40. can.* qui desumptus est ex Concilij Agathensis *Can. 56.* statuitur ut quod ab Abbatibus venditum est sine notitia Episcopi, ad Episcopi potestatem revocetur; & mancipia Monasterio donata non posse ab Abbate manumitti. Donationis enim quædam species est manumissio: & hæc elegans ratio subiicitur. *Injustum enim putamus, ut Monachis quotidianum opus rurale facientibus, servi eorum libertatis otio potiantur.* *Can. verò 41.* Greg. I. constituit Abbatis, qui Episcopo Diocesano sub prætextu fabricandæ Ecclesiæ possessionem aliquam largitus fuerat, donationem valere tantùm intra ambitum ædificatæ Ecclesiæ: quicquid verò extrâ ambitum Ecclesiæ supererat, ad jura Monasterij revocari debere. Notissimus verò est *Canon ult. ex B. Augustini sermone 2. de vita Clericorum*, non debere Ecclesiam suscipere, quæ exheredato filio, pater ei reliquerat; ut & generaliter, si cum pater Liberos non haberet nec speraret, res suas omnes retento usufructu donasset Ecclesiæ, hujusmodi donationem, quamvis in gratiam Ecclesiæ factam, supervenientibus postea Liberi irritam faciendam. Quod quidem in omnibus donationibus quibuscumque personis factis habet locum ex celebri *Constitutione Constantini Lege si unquam Cod. de Donationibus revocandis*, per quam sicut testamenta, licet ritè facta rumpuntur agnatione liberorum; ita & donatio inter vivos ipso jure revocatur. Nec crediderim opus esse

Speciali revocatione donatoris : verba quippe & autoritas Constitutionis absque ullo facto donatoris , ipso jure rescindunt donationem , ut quicquid largitus fuerat , totum revertatur , in ejusdem donatoris arbitrio ac ditione mansurum : quod & Glossa ad ea verba notat.

Nec obstat quod dicitur in fine *hujus can. in potestate habebat Episcopus non reddere, sed jure fori, non poli.* Vel enim sanctus Augustinus ad jus antiquum & commune respexit , quod ante *Legem si unquam* obtinebat : aut sanè Legem generalem contra Ecclesiam non habere locum existimavit , arg. *L. 34. §. exceptis, & L. 35. in fine Cod. de Donat. & L. decernimus Cod. de sacros. Ecclesiis* : aut certè prolixior fuerat constitutio illa , & in ea aliquid in gratiam Ecclesiarum additum ; quod cum hodie in *d. Lege* non extet , Ecclesia jure communi in hoc articulo uti debet.

Hactenus explicavimus Canones qui propius ad materiam quam tractavimus , accedunt : reliqui pertinent vel ad jus immunitatis & azylorum , quod confugientibus ad Ecclesias , cœmeteria , vel Monasteria Legibus Imperat. & Regum Christianorum concessum fuit ; vel ad pœnas , quæ interficientibus aut verberantibus Clericos vel Monachos Legibus & Canonibus impositæ fuerunt.

De Jure immunitatis & pœnis , quæ Canonibus & Legibus imponuntur illis , qui tanquam sacrilegi confugientes ad Ecclesias vel Monasteria abstrahunt , nullo dato Sacramento illis , qui præsentunt Ecclesiæ vel Monasterio , de immunitate , id est confugientem ad Ecclesiam , nec in vita , nec in membris ullam pœnam corporalem passurum , agitur à *can. 6. hujus Qu. 4. ad 12. & iterum can. 19. 20. 21. & can. 32. 34. 35. & 36.* qui Canon in eam rem dignissimus notatu ; rem quippe totam explicat , & desumptus est ex Concilij Aurelianensis *l. can. 3. & 5.* quibus à Gratiano adjunguntur meritò *can. 37. & 38.* de servis , qui confugiunt ad Ecclesias , quomodo , & quibus conditionibus propriis dominis restituendi sint : quod & *can. 32. 33. & 34.* plenius explicatur. Quod verò ait *canon 36.* Legem Rom. de confugientibus ad Ecclesiam constituisse : intelligit Leges , quæ continentur in *Cod. Theod. sub tit. de his qui ad Ecclesias confugiunt lib. 9. tit. 45.* ex quo plerasque Leges Justinianus transtulit in *titulum 15. lib. 1. Codicis de his qui ad Ecclesiam confugiunt, & ne quis ab Ecclesia abstrahatur, juncta Lege 22. §. 1. Cod. de Episc. & Clericis, & Novell. 17. cap. 7.* qua cautum , homicidas , adulteros & virginum raptores (idem de gravioribus criminibus dicendum) azylorum jure non esse defendendos , ut nec publicos vel privatos debitores ; sed inde omnimodo abstrahendos , vel pœnis legitimis subiiciendos , vel ad solutionem publici vel privati debiti compellendos. Quoniam autem cum armis sæpe ad Ecclesias confugiebant , & ne abstraherentur armorum potiùs præsidio , quàm reverentia & loci religione se defendebant ; res ad arma & cædes sæpissime deveniebat , & ipsi Clerici aliquando vulnerabantur & occidebantur *Lege 3. & 4. Cod. de his qui ad Ecclesiam confugiunt, can. 7. 19. & 22.* & Gratianus ad *can. 29. hujus Qu. 4.* inde sumit occasionem Gratianus tractandi de interfectoibus & percussoribus Clericorum & Monachorum , qui ex dictis Can. generaliter pœnam sacrilegij incurrere dicuntur , excommunicationis & anathematis ; & in aliquibus casibus etiam Legibus Principum , sacrilegorum pœnam incurre-

AD C. XVI. ET SEQQ. DE STATU MONACH. 67
 bant, *L. si quis in hoc genus sacrilegij* 10. & *L. 13. Cod. de Episc. & Clericis*. In supradictis verò Canonibus præter pœnas Ecclesiasticas, depositionis, excommunicationis & anathematis, vel pœnitentiæ, referuntur pœnæ quædam, siue emendationes, satisfactiones & compositiones introductæ ex veteribus Constitutionibus Francorum & Germanorum, & ex Capitularibus Regum nostrorum, quæ Conciliis probatæ fuerunt, quamvis incognitæ Jure Romano: dictis autem Constitutionibus tam Francorum, quam aliorum populorum & gentium, quibus Imperium Romanum tandem in prædam magna ex parte cessit, certa pœna pecuniaria præfiniebatur, sicut constat *can. 14. 16. 20. 21. 25. 26. et 27. hac nostra Quæst.*

In *can. verò 14. et 26.* illa compositio, siue satisfactio, & emendatio appellatur *Vuiregeldus*, qua voce significatur pretium redemptionis, siue emenda & satisfactura, quæ debetur vel ei, qui damnum & injuriam passus, cæsus, verberatus, aut occisus est; aut ejus liberis, Uxori, heredibus, vel his, ad quos pertinet, v. g. si Presbyter interfectus fuisset, ex *can. 3. et 4. Concil. Triburiensis sub Arnulpho, Vuiregaldi siue compositionis tripartita est divisio; pars una altari, cui ordinatus fuerat; pars altera Episcopo, in cujus erat Diœcesi; tertia parentibus, de quibus ortus est: unde fluxit origo de l'interest public. Præter autem hujusmodi satisfactionem fisco multa, siue certa compositio solvebatur. De pœnis verò pecuniariis adversus percussores & interfectores Clericorum constitutis primùm à Carolo Magno, & postea à Ludovico Pio in Concilio apud Triburim, vide Tom. 2. Concil. Galliæ pag. 445. & *can. 21. 27. et 28. hac Qu. 4.**

Observandum verò moderatiùs puniri & *simplici emendatione*, ut dictæ Leges loquuntur, qui Presbyteros & Clericos, multoque magis Monachos, Laicalibus vestibus indutos verberaverint, vel occiderint: si autem in habitu, quem ferre præcipiuntur, verberentur aut occidantur, triplici emendatione *can. 25. hac Qu. 4. et cap. ult. de vita et honestate Clericorum, juncto cap. 4. de Sentent. excommunicat.* Eademque ratione si sine Literis Episcopi Diœcesani Clerici vel Monachi proficiscuntur, sibi debent imputare, quod non Clerici vel Monachi esse putentur *L. 22. si quis per calumniam Cod. de Episcopis & Clericis, et cap. 9. extrà de Clericis conjugat's.* Postremo Innocentius II. in celebri *can. si quis suadente 29. hac Qu. 4.* constituit, ut si quis in Clericum vel Monachum violentas manus iniicerit, anathematis vinculo subjaceat ipso facto, & ut vulgò loquuntur, incidat in Canonem latæ sententiæ, & prætereà non possit ab ullo Episcopo absolvi, antequam Summo Pontifici se præsentaverit, ejusque mandatum susceperit. Excipitur, nisi mortis periculum immineat: tunc enim ut in reliquis atrocissimis criminibus cuilibet Presbytero absolutio permittitur: huic tamen Canoni plurimas exceptiones subiicit Glossa ad *d. can. si quis suadente*, quarum pars maxima desumitur ex *cap. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 9. 10. 11. 17. extrà de sentent. excommunicationis.*

AD QUÆSTIONEM I.

Causa XVIII.

Quærit in hac Qu. i. Gratianus, utrum Monacho ad Episcopatum promoti, Monasterium, quæ ab hujusmodi Episcopo acquisita fuerint, petere possit; vel utrum Episcopalis Ecclesia, cui intitulatus fuerit Episcopus, sibi possit vindicare, quæ quondam Monachus existens Monasterio tradiderit. Decidit quæstionem, allato unico Can. qui in Concilio Germaniæ apud Altheum in Moguntino Episcopatu convocato, & præsentate Imper. Conrado celebrato, extat ordine 36. cum quo jungendum est cap. 1. extra de successione ab intest. quod ejusdem Concilij est ultimum sicut constat ex subscriptionibus ei subjectis apud Burchardum lib. 1. cap. 227. et 231. Dicti verò Can. nostri hæc est sententia, Monachum per promotionem ad Episcopatum à jugo regulæ monasticæ & professionis absolvi, proindeque capacem fieri Monachum hereditatis paternæ & bonorum sibi quærendorum. Quæcumque tamen post Episcopatum acquisierit, tenetur Ecclesiæ restituere, cui intitulatus fuerit Episcopus; quæ verò ante Episcopatum acquisierit, vel habere visus fuerit, ut recte loquitur Canon (nihil enim proprium Monachus habere potest) Monasterium sibi vindicabit. quæ est secunda pars.

Ad primam verò partem notandum ex ejusdem Concil. can. ult. relato in cap. 1. de successione ab intestato, ita distinguendum esse, ut si quid aliunde quam ab Ecclesia Episcopus, Presbyter, vel Clericus obtinuerit, ei liceat, quibus libuerit vel Ecclesiæ cuilibet, vel consanguineis suis, vel amicis largiri: si verò non donaverint, vel reliquerint, intestatorum hereditates & bona ad Ecclesiam pertinebunt, cui ordinati sunt Episcopi vel Clerici. Excipit Glossa, nisi consanguineos habuerint, quos quidem rectè ait Ecclesiæ præferri ab intestato ex can. ult. XII. Qu. ult. desumpto ex Concil. Triburiensi sub Arnulpho; etsi Triburiense Concil. constet esse antiquius d. cap. 1. de successoribus ab intestato: nempe habitum fuit circa annum 896. dictum verò cap. 1. est ex Concil. habito circa annum 916. quod posterius est, & quo in gratiam Ecclesiarum emendatum fuit quod priori Triburiensi statutum fuerat, sicut integer Canon indicat apud Burchardum, ibi: *donare eis liceat, cui voluerint, dum vivunt, vel consanguineis vel amicis etc.* quæ verba ideo Gregorius IX. omisit in d. cap. 1. quia jus vetus prævaluerat, & æquius visum fuit, & desumptum est ex jure civili L. 42. §. 2. Cod. de Episcopis et Clericis, et Novella 131. cap. 13. ex qua dictus Canon Concilij Triburiensis descriptus est, quo constitutum, ut in bonis, quæ aliunde quam ab Ecclesia vel ejus occasione obvenierint, si Episcopi vel Clerici decesserint intestati, præferantur Ecclesiis heredes legitimi. Quod si ab Ecclesia, vel occasione Ecclesiæ fuerint acquisita, de iis statuendi, præterquam moderate in pias causas, eis adimitur potestas; sed remanere debent penes Ecclesiam, cum aliquibus tamen temperamentis toto tit. de peculio Cleric. et cap. 1. 2. 7. 8. 9. 12. extra de restam.

Moribus verò nostris indistinctè Episcopis & Clericis, etiam si ut in specie nostri can. Monachus factus sit Episcopus, liberum erit in quoslibet

AD C. XVI. ET SEQQ. DE STATU MONACH. 69
vel donationibus inter vivos, vel ultimis voluntatibus relinquere; & si
decesserint ab intestato, non Ecclesia, sed eorum proximi & legitimi
heredes ad successionem admittentur.

AD QUÆSTIONEM 2.

IN hac 2. *Qu.* quamvis Gratianus unicam hanc quæstionem proponat,
an per Episcopum Abbas sit eligendus, an tantummodo à propriis fra-
tribus sit instituendus; generaliter tamen tractavit in ea de Episcoporum
in Abbates & Monachos autoritate & potestate, itemque in Monasteria
atque Monasteriorum bona & redditus. Præterea inseruit quosdam Canones
de Sanctimonialibus eorumque disciplina, nempe *Can. li. 21. 22. usque ad*
25. inclusivè.

Quod ad 1. *Qu.* attinet, sicut constat ex plerisque *Can. hujus tit.* Episco-
pos ab antiquo in omnes Ecclesias & Clericos & in bona & jura Eccle-
siarum liberam & plenam habuisse potestatem & administrationem, ante-
cedente tamen Cleri & Presbyterij sui consensu; ita & in Abbates, Mo-
nachos, Monasteria eorumque bona & redditus, sæpissimè Abbates insti-
tuisse, indignos causa cognita removisse, regulas & institutiones Mona-
chorum probavisse, confirmasse, emendasse, causa tamen cognita, & le-
gitimis in ea re Conciliis habitis. Quæ quidem antiqua Episcoporum po-
testas Concilio Chalced. confirmata fuit *Can. 4. & 8. & VII. Synodi Can.*
13. 14. 17. quæ Concilia & Canones legibus Imperatorum confirmantur No-
vella 131. cap. 1.

Quod ad Abbatum verò electionem attinet, jure civili & canonico va-
riatum fuit. Et quidem aliquando à Diœcesanis Episcopis electi & præ-
positi fuerunt Abbates: sæpius verò obtinuit ferè in omnibus locis, ut
congregationi Monachorum permitteretur electio; confirmatio verò &
benedictio Electi pertineret ad Episcopum, in ejus diœcesi positum est
Monasterium: cui est etiam permillum reiicere indignum Abbatem *Leg. 47.*
Cod. de Episc. & Clericis. & Novell. 123. cap. 34. Unde in Regula sancti
Benedicti *cap. 4. §. 1. Quod si etiam omnis Congregatio viris suis, quod qui-*
dem absit, consentientem personam pari consilio elegerit, & vitia ipsa ad
notitiam Episcopi, ad ejus diœcesim pertinet locus ipse, vel ad Abbates,
aut Christiano vicinos claruerint, prohibeant pravorum pravalere consen-
sum, sed domui Dei dignum constituent dispensatorem. Ad quam regulam
B. Benedicti vide concordiam regularum B. Aniani Abbatis *cap. 4. de*
ordinando Abbate. Et hic juris progressus necessarius est ad veram con-
ciliationem Canonum hujus *Qu.* qui manifestè pugnare videntur, & maxi-
mè Canon 1. qui sumptus est ex Concilio Toletano IV. *Can. 50. cum can. re-*
liquis hujus Qu. quibus sæpissimè indulta Monachis libera electio Abbatis,
& dispensatio bonorum Monasterij. Quas duas exceptiones ad illam sum-
mam potestatem Episcoporum temperandam solebant Principes & Proce-
res in foundationibus Monasteriosum fere semper subiicere, earumque
confirmationem à Regibus, Episcopis Diœcesanis, & tandem à Summis
Pontificibus impetrare. Vel etiam ultrò & spontè Episcopi Diœcesani re-
ligionis augendæ & amplificandæ gratia, vel in ipsa foundatione, vel post

fundationem, ex mera liberalitate, Conciliis in eam rem convocatis, & populi consensu adhibito, & liberam electionem, & bonorum Monasterij administrationem concedebant, & jura Episcopalia remittebant; aliquando certa pensione, aut censu retento, & ut loquuntur Canones, certis juribus, culogiis, & servitiis sibi nominatim reservatis, ut constat ex his quæ Gratianus notavit ad *canon. 29. & ult. hac nostra Qu. juncto can. 124. C. I. Qu. 1.*

In reliquis quæ ad Sacramentorum collationem, reformationem & jurisdictionem pertinebant, plena & illibata remanebat in Monachos & Monasteria Episcoporum potestas, quæ Episcopis specialiter in antiquis exemptionibus & privilegiis solet conservari; scilicet emendatio, disciplinæ correctio, & animadversio in Abbatem & Monachos, jus visitandi & exhortandi & corrigendi semel, vel sæpius in anno, potestas admittendæ renunciationis Abbatis, permissio ædificandi nova Monasteria & cellas, & similia, quæ referuntur in *can. 8. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. & potissimum 28. & 29.* Quæ omnia solent Interpretes sub generali nomine Legis jurisdictionis comprehendere. Aiunt enim Monasteria esse obnoxia & subjecta Episcopis Lege jurisdictionis tantum, non autem Lege Diœcesana teneri. Quam distinctionem inter Legem Diœcesanam & Legem jurisdictionis introduxerunt contra mentem Canonum, tam ex suprâ citatis Canonibus, quàm ex *can. 1. x. Causa, Qu. 1.* ad quem Glossa Joannis Hugutionis, vel Teutonici, qui primus autor fuit illius distinctionis; quibus adde *Can. inter cetera x. Qu. 3. ibi. Monasteriorum tamen Basilicis ab hac solutionis pensione sejunctis: & can. Cum pro utilitate 34. xvi. Qu. 1. & can. 42. xvii. Qu. 4.* qui Canon est pars ult. *can. 5.* ejusque præcipui *hujus Quæst. nostræ*: quem Canonem licet Ivo in decreto & Gratianus, quos passim omnes sequuntur, & ipse Baronius tribuant Concilio cuidam Lateran. habito sub Greg. I. indictione 4. esse tamen supposititium & commentum otiosi cujusdam Monachi aliàs probavimus, qui ex epistolis variis Gregorij I. maximè verdè ex *ep. 18. lib. 7. Registr.* scripta ad Marinianum Ravennatensem Episc. contexit fictum illud Concilium. In qua *epist.* continebatur speciale privilegium Monasterij sancti Joannis & sancti Stephani in Classitana civitate prope Ravennam; occasione cujus epistolæ Gregorij & aliarum similium, quæ singularia privilegia quædam continent in gratiam quorundam Monasteriorum, generale & commune omnibus Monasteriis fabricavit privilegium in illo imaginario Concilio. Evidens argumentum falsi præbet liber Registri confecti sub indictione 4. in quo non reperitur illud Concilium. Præterè inaudita quædam privilegia in eo referuntur, ut nempe ab omnibus canonicis juribus & Episcopali jurisdictione Monasteria omnia forent exempta; quamvis in suprâ citatis Gregorij *epist.* & *Canonibus* suprâ relatis in *hac Qu.* quorum etiam quidam autorem habent Greg. I. nominatim constituatur jurisdictioni & moderamini Episcopali obnoxia esse Monasteria. Et ad *can. penult. & ult.* adversus clausulam postremam ficti illius Concilij, rectè notat Gratianus, Monasteria non fuisse exempta canonicis omnibus juribus. Nec ullum Concilium unquam fuit habitum, in quo generaliter omnia Monasteria à jurisdictione Episcopali libera declarentur. Quin

Dissertat. in cap. Augustinis de Prescript. cap. 2.

imò exceptis his, quæ specialiter remissa fuerunt privilegiis, & quibusdam Conciliis particularibus; in reliquis omnibus, ut diximus, integra & illibata mansit autoritas Episcoporum, maximè temporibus Gregorij I. & multo post Gregorium.

Ex Canonibus itaque supra citatis Joannes Hugutio, sive Teutonicus commentus est novam distinctionem inter Legem Diœcesanam & Legem jurisdictionis: quam Honorius III. primùm in *cap. dilectus extrà de Officio judicis Ord.* sequitur, & Innocentius IV. in *cap. 1. de Verb. signif. in vi.* Diximus novam esse distinctionem: nam Legis Diœcesanæ nomen & in antiquis Canonibus, & in decretalibus summorum Pontificum, qui præcesserunt Innocentium III. continet jus universum, potestatem, jurisdictionem & auctoritatem omnimodam, quam in suam Diœcesim habet Episcopus: Jus Episcopale, ut loquitur *cap. 7. de Religiosis domibus*; sicut & lex Metropolitana Jus universum vocatur, quod Metropolitanò competit in sua Provincia *cap. Pastoralis extrà de Officio Judicis Ordinarij.* Privilegium Metropolitanum vocat *lex 16. Cod. de sacros. Ecclesiis*; eodemque sensu τὰ ἀρχιερατικὰ in *can. 6. Concil. Nicæni.* Joannes Teutonicus specialem quamdam Legem Diœcesanam confinxit, qua Monasteria omnia perperam libera & soluta esse contendit: nec enim aliter soluta sunt & libera à Lege Diœcesana, nisi nominatim constet de privilegio.

Illam verò Legem Diœcesanam ait consistere in perceptione Cathedralici sive Synodatici, 3. vel 4. parte Decimationum secundùm diversas consuetudines, & in immunitate procedendi ad Synodum, vel ad exequias. Legem verò jurisdictionis esse ait, qua Episcopus Clericos ordinare, Altaria, Ecclesias & Virgines consecrare, Chrisma conficere (quæ tamen Innocentius IV. & veteres omnes Interpretes rectè notant non pertinere ad jurisdictionem) corrigere, suspendere, de Causis civilibus & criminalibus judicare: cui Legi jurisdictionis Monasteria obnoxia esse & ipse admittit, & reliqui Interpretes; nisi nominatim ab ea fuerint exempta, vel ab ipsis Diœcesanis, quorum intererat, causa cognita, & cum Clerici proprii consensu; vel à summo Pontifice. In hujusmodi verò privilegiis disquirendis inspiciendum diligenter, quibus verbis concepta fuerint, & quid specialiter & nominatim concessum, aut remissum fuerit: nihil enim ultrà exigi vel peti potest; sed strictissimè verba privilegiorum, utpote contra Jus commune, coercentur *cap. 18. extrà de excessibus Prelatorum, cap. 6. & 10. de privilegiis in vi. & cap. 1. de verb. signif. in vi.* Exemptis autem Monasteriis, non tamen Ecclesiæ & Capellæ ad Monasteria pertinentes censentur contineri, sed indistinctè remanent sub plenissima auctoritate & jurisdictione Episcopi; nisi vel in eodem privilegio specialiter eximantur *cap. 3. de in integrum restitutionibus, cap. 6. de Relig. domibus, cap. 1. de Capell. Monacho cap. 16. 17. & 19. extrà de privilegiis*; vel nisi pleno jure hujusmodi Ecclesiæ vel Capellæ eis concessæ fuerint; vel alio canonico modo jura Episcopalia Monasteria sibi acquisiverint: quæ de re plenissimè diximus ad *Qu. 2. & 5. C. xvi. supra.*

Reliqui Canones *hujus Qu.* ad Sanctimonialia eorumque Monasteria pertinent, ut initio *hujus Qu.* notavimus. In Sanctimonialia autem eorumque Monasteria Episcoporum præcipua semper fuit auctoritas. Et qui-

dem in *can. 11.* præcipitur, ut Episcopi Diæcesani iudicio præponendus Monasterio Sanctimonialium comprobetur; ut duplicia Monasteria Monialium & Monachorum tollantur, & à Monachis Moniales separentur *can. 21. 22. & 23. hac Qu. quod & L. 44. Cod. de Episc. et Clericis et Novella 123. cap. 36.* constitutum; ex qua Julianus breviavit *cap. 57. Novell. 115.* ex cuius verbis exscriptus est *can. 22. hac Qu.* Illis autem omnibus locis duplicia Monasteria districtissimè verantur, quæ olim ita constructa fuisse notat Zonaras ad *can. 20. Synodi VII.* qui refertur in *can. 21. hac Qu.* ut non simul manerent viri cum mulieribus; sed ita invicem proximè habitabant, ut se mutuò audire possent.

In *Canone* verò *24.* ex Concil. Hispalensi II. iungitur Episcopis, ut curent Monasteria Virginum provida administratione & præsidio gubernari per Monachos; ita tamen ut electus Monachus Episcopi arbitrio ad gubernationem alicujus Monasterij fœminarum, cum Abbatisa, vel ea quæ præest sola non loquatur, nisi sub testimonio duarum vel trium fororum, itaut rara sit accessio, & brevis omninò locutio.

Postremo in *can. 25.* ex Concilio Lateran. generali sub Innocentio II. In *can. 26. et 27.* damnantur quædam mulieres, quæ sub Sanctimonialium nomine, quamvis nullam regulam amplexæ forent, privata sibi receptacula & domicilia ædificabant, in quibus Hospitalitatis velamine passim hospites advenientes quoslibet suscipiebant. Itemque prohibetur, ne simul cum Canonicis vel Monachis in uno Choro ad psallendum Sanctimonialia conveniant. Plura de Sanctimonialium Institutione & disciplina si desideres, adi quæ in celeberrimo Concilio Aquisgranensi sub Ludovico Pio & ejus jussu collecta fuerunt diligentissimè ex antiquorum Patrum autoritatibus, ac etiam prudentissime à Patribus d. Concilij constituta fuerunt, an. Christi 816. *rom. 2. Concil. Galliæ.* In quo Concilio pariter de Canonicorum, sive Clericorum Regularium & Monachorum reformatione & disciplina idem præstitum; quibus adde quæ *sess. 25. Concilij Trid. de Regularibus* postremò sancita fuerunt.

Præterea de disciplina Sanctimonialium adde *Can. 1. 8. 11. 12. 13. 14. 15. & 16. C. xx. Qu. 1. et Can. 2. et 3. eadem causa Qu. 2. et can. 1. Qu. 4. ea. em. causa xx.*

AD QUÆSTIONEM 1. 2. & 3.

Causa XIX.

AD QUÆSTIONEM 4.

Causa XX.

IN prima *Quest. Causa XIX.* tractatur utrùm Episcopus debeat permittere Clerico, ut propria relicta Ecclesia, Monasterium ingrediatur. In 2. utrùm petita, & non impetrata ab Episcopo licentia, possit Clericus, invito Episcopo, vitam monasticam profiteri. In 3. utrùm, Canonicis Regularibus ad Monachos transire liceat. In 4. verò *Qu. Causa xx.* quaeritur,

ritur, utrum Monachis liceat ab eo Monasterio, in quo primùm professi sunt, in aliud Religionis districtioris transmigrare.

Ut ad Clericos redeamus, cum notissimum sit Clericos omnes Episcoporum jurisdictioni & potestati esse subditos, Canonibus fuit constitutum, ut absque Episcopi proprii facultate & literis commendatitiis Clerici ad Episcopatum de Episcopatu, & de Ecclesia in Ecclesiam non trans-eant, multoque minus absque Episcopi licentia amplectantur Monachif-mum *can. 1. et 4. hac nostra Causa Qu. 2. can. 5. Concil. Venetici et can. 27. et 38. Concil. Agathensis*, qui Canones sunt exscripti in *can. 3. Can. xx. Qu. 4.* Unde generaliter constitutum fuit in Concil. Rom. V. sub Greg. VII. *ut Sacerdotes sine licentia sui Episcopi, et Monachi de notis Mo-nasteriis sine licentia suorum Abbatum, non recipiantur in Monasteriis.* In qui-bus postremis verbis alludit Greg. VII. qui antea Monachus fuerat Clu-niacensis, ad regulam sancti Benedicti *art. 61.* in qua peregrinus Mona-chus de longinquis provinciis proveniens debet suscipi tanquam hospes: & si tempore hospitalitatis vitam & conversationem suam probasset, po-terat admitti ad Monasterium. In fine verò subiicitur: *caveat autem Ab-bas, ne aliquando de alio noto Monasterio Monachum ad habitandum susci-piat sine consensu Abbatis ejus; quia scriptum est: quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Hinc enim plerumque, ut ait regula Ferreoli *cap. 6. Non tantum inter Abbates, sed etiam inter Monasteria lites insanabiles oriun-tur, dum unus nititur deffendere quem recepit; alter revocare quem perdidit.* Excipitur nisi licentiam obtinuerint pro Abbatis sui nutu, & ut additur in d. regula, *si tamen credi ullo modo potest, bono suo quemquam velle ex-poliari, et alium sua nuditate vestiri.*

Si tamen Episcopus Clerico seculariter viventi, cui populum regen-dum commiserit, nolit facultatem transeundi in Monasterium con-cedere, in quo vel vitam monasticam vel Regularium Canoniorum profiteatur, invito Episcopo poterit illud propositum amplecti; quia lege privata ducitur, id est afflatus est Spiritu sancto, qui propriam conscien-tiam impellit: Spiritus autem Dei liber est, & nulli Legi publicæ obno-xius, id est Constitutionibus & Decretis Canonicis solutus est. Quare Episcopo contradicente, liber erit autoritate Apostolica, ut dicitur in *can. 2. Qu. 2. hujus C. Vbi enim Spiritus, ibi libertas, et qui Spiritu Dei du-cuntur, non sunt sub Lege.* Quod ita intelligendum, dummodo rectè probetur ille Spiritus, utrum à Deo sit: Et hoc de Clericis seculariter vi-ventibus. Nam Canonicis Regulariter professis habitum monasticum susci-pere interdicitur à Gregorio VII. & Urbano II. in *can. 1. 2. et 3. diste C. Qu. 3.* Additur hoc temperamentum, ut si vel levitatis instinctu, vel districtioris Religionis obtentu recedere velint, sine Abbatis & totius Congregationis permissione non recedant. Sine Abbatis, inquam, per-missu: nam Canonici Regulares Monasteria & sua Claustra, victum com-munem & proprium Abbatem habent, licet sint Clerici, non Monachi *cap. 9. et 11. extra de vita et honestate Cleric.* Inscriptio verò *can. 2. Q. 2.* sicut & *can. 3. Qu. 3.* ita concipitur: *Abbati S. Ruffi: non quod sanctus Ruffus illius congregationis sit Institutor, quæ congregatio primùm in Subur-biis Avenionis fundata in Ecclesia sancti Ruffi, qua excisa translatum est Monasterium Valentiam circa an. Christi 1210. Cujus & Ecclesia sub no-*

mine sancti Ruffi, & ejus Abbas totius congregationis caput vocatus.

Canon 2. *Qu.* 3. est ejusdem Urbani II. qui ex Remensi Canonico postea Cluniacensis factus Monachus, & deinde summus Pontifex, constituit ne Canonici regulares professi Monachi fiant, nisi publicè lapsi ad pœnitentiam peragendam redigantur inter Monachos. Quod si recedere præsumperint, ad ordinem Canonicum revocandi sunt, & deinceps memorialem cuculam deferre, & ultimo loco sedere inter Canonicos jubentur. Quæ constitutio ita generaliter concepta, plures Interpretum interpretationes & Pontificum declarationes extorsit, nempe ut intelligatur eo casu, quo temere & fidei Canonici regulares recedunt, nec districtioris Religionis causa, nec impetrata recedendi facultate à sua congregatione *cap. 12. intelleximus de etate & qualitate & Ordine proficiendorum, & cap. sane 10. et capitulo 18. extra de Regnl. vel si in laxioris & facilioris Religionis Ordinem transeant can. 3. xx. Qu.* 4. & ibi Gratianus. Quam in rem elegantissima est *epistola 1. Bernardi ad Robertum Nepotem*, qui de Cisterciensibus ad Cluniacenses transfierat. Si enim corde puro & conscientia non ficta in districtioris Religionis Monasterium fiat transitus, petita Licentia à Superiore, licet non obtenta *d. cap. non licet*, vel etiam si justa causa impediente licentiam non petierit, probabitur illa mutatio & transitus in austriorem regulam, prævalente lege privata conscientia & spiritus afflatu, qui liber est & omni lege superior. In quo tamen diligenti cautione opus est in probandis & dignoscendis spiritibus, ne forte Angelus Sathanæ se transformet in Angelum lucis. Quæ cognitio ad Superiores pertinet, superiores scilicet Monacho & Abbate, inter quos discepsatur; v. g. Episcopus Diœcesanus, vel Metropolitanus erit adhibendus, vel summus Pontifex, si præcipue Monasterium sit exemptum: & ita intelligi debet supradictum *cap. 12. ubi de Superiore agitur in casu controverso. In universa verò materia ipsius Bernardi consilium tanquam optimum proponemus in lib. de præcepto et dispensat. cap. 20. Forte vult aliquis, inquit, de Cluniacensibus institutis ad Cisterciensium sese astringere paupertatem, eligens præ illis nimirum consuetudinibus magis regula puritatem: si me consulit, non consulo, si non sanè id Abbatis sui usurpavit assensu. Quamobrem? 1. propter scandalum ipsorum, quos deseris; deinde quia certa pro dubiis relinquere tutum non est: forsan enim hoc tenere potest, illud non poterit. 3. Suspectam habeo levitatem, quâ id sæpe quod volumus, antequam probemus, experti jam nolumus, uno propè momento id ipsum et cupientes et respuentes tam leviter, quàm irrationabiliter. Quod & ipse in *epist. 115. aperitiùs explicat*, in qua aviditatem novitatis & mutationis Monasterij in Sanctimoniali damnat & culpatur.*

Postremo ex Canonibus qui supersunt in *Qu.* 3. usque ad finem, in *can.* quidem 4. & 5. constituitur, ne quæ semel dedicata fuerint Monasteria, Episcopia vel alia venerabilia loca, usibus profanis deserviant. In *can.* verò 6. ante tyrociniij, sive probationis biennium tonderi Monachi prohibentur: qua de re diximus in *Qu.* 2. C. XVII. in fine verò *d. can.* quæ ad Legem Mauritiij Imper. pertinent, à Correctoribus Rom. explicantur, nec enim intellexerunt Interpretes.

Quod verò pertinet ad *can. penult. et ult.* desumpti sunt ex Justiniani Novell. Et quidem *ult. can.* & verbis ipsis Juliani Antecessoris *Novell. 115. cap.*

AD C. XVI. ET SEQQ. DE STATU MONACH. 75
 488. & 489. editionis Pithœi; in quo *can. ult.* constituitur, parentes vel liberos
 Monachos factos non tantum non posse exheredari propter eam causam,
 quod Monachi facti sint (quod & antea *Lege 56. §. 1. Cod. de Episc. et Cle-*
ricis Justinianus constituerat); sed hoc amplius, ut quamvis tempore, quo
 Laici fuerant, in causam ingratitude incidissent, aboleretur tamen in-
 gratitudo per ingressum Monasterij *Novella 123. cap. 41.* & saltem legiti-
 mam tenentur omnimodo eis relinquere. In *can. verò penult.* quod desum-
 ptum est ex *Novella 123. cap. 38.* Monachus aut Monacha, qui liberos ha-
 bent, possunt testamentum condere in gratiam liberorum extantium, ser-
 vata Monasterio parte virili: in reliquis omnibus casibus eis adimitur te-
 stamenti factio post professionem: & ita ex parte immutatur *Novell. 5.*
cap. 5. in qua liberis legitima tantum servabatur in bonis parentum post Mo-
 nachismum: & ita concilianda est pars *1. d. can. penul.* quæ sumpta ex *d.*
Novell. 123. cum ultima parte ejusdem Canonis, quæ incipit ab iis verbis,
nunc autem, &c. quam frustra Glossa & Interpretes conciliare conantur cum
 prima parte.

AD QUESTIONEM 1. 2. & 3.

Causa xx.

Quæ proponuntur in istis tribus Quæst. explicuimus ferè omnia in inter-
 pretatione *Quæst. 1. et 2. Causa xvii.*

Quæstionis autem primæ hæc est sententia, licet aliquando admissum fue-
 rit, ut paterna oblatio Monachum faceret eum, qui nondum erat adultus;
 adeo ut nec post impletam pubertatem ei contradicere liceret, sed com-
 pelleretur in Monasterio permanere, ut constat ex pluribus *can. hujus Qu.*
1. & ex ipsa *regula Benedicti art. 59.* postea remissa fuit & abrogata hæc
 durior observatio, adeo ut post pubertatem Liberi, qui à parentibus
 oblati fuerint, interrogentur utrum in ipso habitu monastico permanere
 cupiant, vel egredi. Quod jus postremum & antiquis Canonibus, & De-
 cretalibus Pontificum uluque tandem receptum est *cap. 11. 12. & 14. extrà de*
Regularibus.

Sicut autem invitos liberos non possunt offerre parentes, ita etiam si ma-
 joris sint ætatis liberi, non possunt à parentibus prohiberi ingressu Monaste-
 rij *can. 1. & 2. C. xx. Qu. 2.* nec semel ingressi possunt Monasteriis abstrahi
can. ult. C. xix. Qu. 3.

Proponuntur deinde alij Canones de ætate profitendorum Monachorum
 vel Sanctimonialium. Ea in re sæpius variaverunt *can. plerique tamen*, an-
 tiqui maximè, vel pubertatem vel majorem desideraverunt ætatem; tan-
 demque *Conc. Trid. definitum*, ut post 16. annum tantum masculi vel
 fœminæ ad professionem admittantur, & ut aliter facta professio nulla sit ad
 quoscumque effectus *cap. 15. sess. 25. de Regul.*

Notandum etiam ex *can. ult. Quæst. 1. & ex ult. can. Q. 2.* professionem &
 oblationes liberorum à parentibus coram pluribus testibus fieri solitas,
 itemque professiones à profitentibus ipsis manu propria conscriptas fuisse,
 vel saltem signo, aut subscriptione notatas, ne forte eis postea reclama-
 re liceret, vel eorum parentibus & tutoribus, eo colore quod inviti,

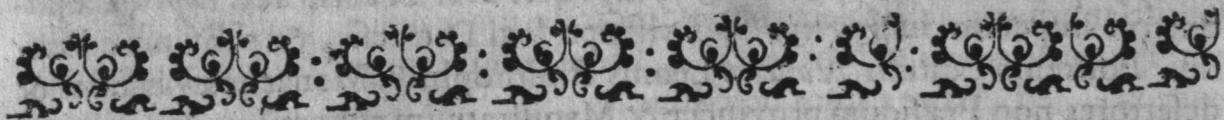
coacti vi & metu professionem fecerint, non sua sponte. Quod Canonibus prohibitum *can. 8. 9. 10. C. xx. Qu. 1. & tota Qu. 3.* Reclamare autem olim licebat intra annum & diem tantum *can. 2. hac C. Qu. 2. & cap. 2. de Regul. v. g.* propter vim aut metum à parentibus illatum, aut propter professionem ante legitimam ætatem factam, ut dictis *can. probatur & 4. can. Qu. 3. ejusdem C.* in eam rem notando. Hodie verò ex Trid. Concil. intra quinquennium à die professionis in illis casibus reclamare permittitur *cap. 19. sess. 25. de Regularib.* in cujus fine confirmatur quod supra diximus, & quod præcipuè tractatur in *Qu. 4. C. xx.* ut nemo Regularis, sive Monachus, sive Sanctimonialis cujuscumque facultatis vigore transferatur ad laxiorem Religionem: quod pluribus explicavimus in *C. xix.* eamque in rem elegantissima est *Epist. Bernardi ad Robertum nepotem ejus,* qui de Cisterciensibus austerioribus ad Cluniacenses laxiores transferat.

Postremo tam de vagantibus quàm de fugitivis & desertoribus Monachis revocandis & retrahendis, & pœnis eorum, qui susceptum Religionis propositum deserunt & ad sæculum revertuntur, multa veteribus & recentioribus *Can. utiliter constituta referuntur in can. 16. 18. 33. 36. C. xvi. Qu. 1. & can. 2. 3. 6. & 8. C. xx. Qu. 1. et ejusdem Causa Qu. 2. can. 1. et Qu. 3. can. 1. 2. et 3.* & postremò in *cap. ult. de Regular.* in quibus *can.* dicitur retrahendos esse hujusmodi Monachos, & anathemate ad reditum compellendos, publicæ pœnitentiæ subiciendos omnibus honoribus & dignitatibus spoliatos, quas indebite in sæculo desertores hujusmodi sibi vindicaverant, & in sua Monasteria recludendos.

Quæritur verò quoties fugitivi Monachi recipi debeant in Monasteria quæ reliquerunt, an tantum semel, vel bis, aut ter revertentes teneantur Monasteria recipere. Quam in rem Regula sancti Benedicti videtur usque ad tertiam vicem Monachos desertores jubere recipi *art 29. d. Regula.* Et quidam ita hunc art. accipiunt, explicantes post tertiam vicem desertores non esse admittendos, quia talis apud Deum ejus agnoscitur servitij fides, qualis apud homines pedum stabilitas consistit. Quidam tamen alij, inter quos Petrus venerabilis *lib. 1. epist. 28. pag. 668.* in fine & seq. fugitivum Monachum, quandocumque revertetur & quotiescumque, suscipiendum esse secundum Domini præceptum: in quo tamen notabantur à Cisterciensibus Cluniacenses, quibus eruditissimè respondet pluribus autoritatibus scripturæ. Dicant qui post trinam prævaricationem reverti volentibus aditum claudunt, cur Christus Petro, postquam ter negavit, non tantum indulgit, sed & pascendas oves tertio commisit? & ad verba postrema hæc *d. articuli Regula Benedicti: jam verò postea sciat sibi omnem reversionis aditum denegari. Non, inquit, denegetur, sed sciat sibi denegari. In qua sententia cum nihil præcepti inveniatur, non obicem misericordie posuisse, sed terrorem temerariis intentasse cognoscitur.* Imo & Episcopi compellere possunt Abbates revertentes hujusmodi Monachos desertores suscipere; & præterea, inconsultis Episcopis aut eorum Vicariis, eijcere Monachos prohibentur Abbates *can. 59. Concil. Meldensis.* Quoniam autem hujusmodi fugitivi & desertores sæpissimè negligere consueverant censuras & excommunicationes, Legibus Imperatorum multa super ea re constituta fuerunt *Lego 53. §. quoniam et Lego 56. §. hujus autem Cod.*

AD CAU. XVI. ET SEQQ. DE STATU MONACH. 77
de Episcopis et Clericis et Novell. 3. cap. 4. et 6. et Novell 113. cap. 42. ejus-
que rei inspectio injungitur & Episcopo loci Diœcesis, & provinciæ Præ-
sidi. Postremo cautum *Novella* Leonis Philosophi 8. Monachos vagantes &
desertores non Præsidium provinciæ & Magistratum cohortibus & apparito-
ribus ascribi, sicut antea solebat fieri, ut ex supra citatis Legibus constat;
sed invitos omnimodo à Magistratibus in sua Monasteria quæ deserue-
rant retrahendos. Et quod dicit in *dicta Novella* se id constituere secun-
dum Canones, intelligit *Can. 3. et 4. Concilij Constantinop.* sub Photio,
ad quos vide omninò *Balsamonem Græcum Interpretem.*

A D C A U S Æ X V I.
 C A N O N E S A L I Q U O T
 & Nonnulla Decreti Loca.

T R A C T A T V S
De Antiquo Jure Patronatus.

P R Æ F A T I O.

De Origine & antiquitate Juris Patronatus.

LEGANTER Chrysostronus adversus eos, qui conquerebantur, quòd longioribus Præfationibus uteretur, ait: *sicut corpus capite, arbor radice, fluvius indiget fonte, sic & Tractatus proœmio: hoc enim habent præfationes, ut nos libentius ad propositam materiam perducant, & cum ad eam venerimus, evidentiore præsent intellectu.*

Jus Patronatus describimus: *jus singulare, moribus receptum, ei benigne concessum qui edificavit, dotavit, vel instauravit sacra vel venerabilia loca.*

Nomen ipsum Juris Patronatus statim videtur evertere argumentum tituli *de Antiquitate*. Eo enim nomine & sensu, quo accipiendum est in hoc tractatu, & in titulo Decretalium *de Jure Patronatus*, non reperitur appellatum apud antiquos Autores Canonum & Legum. Et nomen Patroni, quod in *cap. 1 & 2. hujus tituli apud Gregorium* extat, deest in *Collectione 2. & in integris Canonibus*, qui reperiuntur in Concilio Cabilonensi II. sub Carolo Magno, & Triburiensi sub Arnulpho. Et fuit addita dictio Patroni à Raimundo Collectore Decretalium, facilioris intellectus causa. Idem dicendum de Advocati & Advocatiæ, sive Advocationis nomine, quod & Juri Patronatus à recentioribus tribuitur. Sed ut ait Augustinus *tractatu in Joannem: quamvis Procha & Monasteria novis nominibus appellata sint; res tamen ipsa ante nomina sua erant.* Fundatoris, & foundationis nomine veteres simpliciter utuntur; sicut Græci κτιστήν, vel δομητορας & κτιστας, sive οικοδομητορας. Veteres Interpretes juris Canonici Jus Processionis appellant ex pravo intellectu *Can. Pia mentis & Can. Frigentius XVI. Causa Qu. 7.* Constat tamen inter omnes, licet diversa sint nomina, jus tamen de quo agimus descendere ex foundatione & instauracione Ecclesiarum, Monasteriorum, Xenodochiorum, Capellarum, &

AD CAUSÆ XVI. CAN. ALIQUOT DE ANTIQ. JURE PATR. 79
Oratoriorum. Constat etiam provocandæ liberalitatis & magnificentiæ
Christianorum, ac Ecclesiarum ædificandarum causa, benignè jura om-
nia Patronatus fuisse introduceta, eaque non tantùm Fundatoribus ipsis
concessa, sed etiam eorum heredibus.

Hujus juris originem deducemus non tantùm ex antiquis Canonibus,
& Constitutionibus imperatorum Christianorum; sed etiam quædam ex
ipforum paganorum Jurisconsultorum Libris excerpemus, quæ nostræ
tractationi non parùm conducent.

Et quidem ut incipiamus à Libris nostrorum Jurisconsultorum, Xeno-
phontis verbis admoniti, qui erga rempublicam plurimorum munificen-
tiam hac ratione provocari suadebat, si eorum nomina in acta publica re-
ferrentur, *εἰ μέλλοιεν ἀναγεῖσθαι εἰς τὸν ἀπαντα χρόνον*. Quare Jurisconsulti
eadem ducti ratione permiserunt, ut qui opus aliquod publicum suis
sumptibus & expensis liberaliter extruxisset, vel collapsum instauravisset,
perfecto & restituto operi liceret nomen proprium inscribere, quod im-
posterum eradere non licebat: sed tantùm permissum, ut si alius postea
suis sumptibus instauravisset, vel ab alio factum opus adornasset; nomen
proprium quidem inscriberet, sed manentibus priorum titulis, qui ea ope-
ra fecissent *Lege 2. §. ult. & Lege 3. §. ult. & Lege 4. §. penult. & Lege ult.
§. ult. ff. de publicis operibus, juncta Lege 15. ff. de Pollicitationibus*. Suetoni-
us in *Augusto. cap. 31. opera cujusque, manentibus titulis, restituit*. Pru-
dentiùs sanè quàm Rhodij, qui veterum beneficiorum immemores, eo-
rum, quibus aliquando statuas decreverant, nomina solebant eradere, &
alia nova substituere; veteribus tamen statuis remanentibus: quos meritò
Divus Chrysostomus eleganter persequitur in *Rhodiaceis*?

Non dissimili ratione qui in honorem Deorum certamina publica insti-
tuerant, de nomine suo ea vocare solebant; utque illis ludis non tan-
tùm qui instituisent; sed etiam eorum heredes & posteri præessent, cave-
re consueverant: eamque formam, quam semel præscripsissent, servan-
dam esse omnino, & Fundatoris voluntati parendum sæpius Imperatores
& Jurisconsulti rescripserunt *Lege 6. L. 21. §. 3. & Lege penult. ff. de annuis
Legatis, et in eleganti Lege Septicia ff. de Pollicitate*.

Propriùs accedamus. In Templorum & Altarium dedicatione & Conse-
cratione, quæ apud Paganos ritè & per Pontifices dicari & consecrari sole-
bant, certas Leges & conditiones in ipsa consecratione solebat imponere
conditor. Quod fieri consueverat, cum conditor postem tenens ædificata-
rum sacrarum ædium vel Altarium, præeunte Pontifice, solemnia dedi-
cationis verba pronunciabat, *τὴν προνομιμένην ἐπὶ τῇ καθιερωμένῃ φωνῇ*, ut
Plutarchus ea in re loquitur. Et in ipsa consecratione conditor breviter
comprehendere solebat nomina Deorum, ritus, formas, & tempora pera-
gendorum sacrorum. Quod & inscriptionibus consecrationum Templi vel
Altaris inferi posteritatis causa solebat, & in ipsa Altarium vel Statua-
rum basi, ut eruditissimè in Formulis pluribus confirmat Briffonius: cui
tantùm addemus insignem locum Servij in illud Virgilij.

In medio mihi Caesar erit, postemque tenebit.

Ubi paucissimis verbis rem omnem eruditissimus Grammaticus comprehen-
dit; & *Legem 38. §. ult. ff. de auro & argento legato*, in quo §. cavit testa-
rix, signum Dei fieri ex libris centum cum inscriptione nominis sui.

Transeamus ad Christianorum Imperatorum Constitutiones. Duas insignes Latinis Interpretibus veteribus & novis pœnitus ignotas observamus *L. 15. Cod. de sacrosanctis Ecclesiis*, cujus autor est Zeno, & *L. 46. de Episcopis & Clericis*, cujus Justinianus autor est. Utramque debemus eruditissimo Photio in *suo Nomocanone tit. 2. de ædificiis Ecclesiarum*: unde postea Antonius Augustinus, Contius, & postremò dominus Cujacius exscripserunt, vel potiùs ex basilicis, in quibus tamen brevius referuntur. Quare meritò Latinis Interpretibus parcendum, si juris Patronatus non altiùs originem repetant, quàm à Justiniani *Novellis 57. 67. & 123. cap. 18.* quamvis ex ejus *Novellis 58. & 131. cap. 7.* plurimæ quæstiones, quæ ad jus Patronatus pertinent, possent illustrari. Sed ut redeamus ad dictam *L. 15. Cod. de sacrosanctis Ecclesiis*, quam Zenoni referendam esse Contius indicavit, in fine illius legis verba, quæ ad propositum faciunt, observanda; quæ pleniùs referuntur à Photio dicto *titulo 2. administratio secundùm ea, quæ placuerunt Fundatoribus*, & secundùm Leges & conditiones ab eis appositas procedet. Et pleniùs in dicta *Lege 46. Cod. de Episcopis & Clericis*, in qua tractatur de ædificatione Ecclesiarum, Monasteriorum, Xenotrophiorum, & aliorum locorum venerabilium, hæc verba notanda: *siquidem testatores certas personas præposuerint administrationi, v. c. ἐνοδοχὸς, πρῶτος φῶς, aut præpositos & custodes quoslibet, illas proculdubio Episcopum permittere debere administrationem habere; ita tamen ut inspectio ei competat, τὴν δὲ διοίκησιν αὐτῶν ἐπιτελέειν, alieni actus esse observatores*. Et postea. *Si nominationem testatores non præposuerint ejusmodi administratores, sed suorum hæredum arbitrio rel. querunt; ea iura pertinere ad hæredes, cum hac tamen cautione, ut si negligentius versentur, Episcopi admonere eos possint; vel si in desidia permanent, alios idoneos præficere.* Quæ iterum confirmavit Justinianus *Novella 101. cap. 10.* Ex quibus Balsamo hanc regulam conficit: *Leges & Statuta à Fundatoribus dicta vim & robur obtinent; nisi Canonibus adversentur.* Eaque ratione motus Justinianus in *Novella 57.* jubet à Fundatoribus idoneos in Ecclesiis, quas fundaverunt, nominari & eligi, non quidem quoslibet, sed dignos ex Episcopi diœcesani iudicio & examine probandos. *Ne, ut ait, profanentur sancta Dei.* Quæ verba desumpsit ex *cap. 2. Ezechielis*: iterumque inculcat *Novella 123. cap. 18.* qua non tantùm Fundatoribus, sed etiam eorum heredibus permittit, ut Clericos denominent & eligant; idoneos verò nominatos consecrari & ordinari ab Episcopis.

Nominationis & Electionis verbis Julianus Antecessor, & vetus Interpretes Novellarum utitur: Justinianus ἐνομάζειν & ἐπιτελεῖσθαι: Commendationis, & commendandi verbo mediæ ætatis Patres & Scriptores in Conciliis utuntur: Nos vulgò præsentationem vocamus. Episcopus verò in illis Novellis consecrare, & ordinare dicitur. χιεσπνείσθαι, nempe secundùm jus vetus, quod simul cum ordinibus necessariò & titulus, sive locus in Ecclesia, Monasterio, vel alio venerabili loco assignabatur: alioquin ipso jure nulla erat ordinatio *Canone 6. Concilij Chalcedonensis.* Hodie jure mutato, quia necessitas illa tituli absoluta laxata est, quoniam Clerici solent præsentari, simpliciter institui dicuntur, & induci in professinam ab Episcopo, vel quovis alio Prælato, ad quem de jure pertinet institutio.

Observandum tamen foundationum inspectionem & plenitudinem & Canone & Lege potissimum incumbere Episcopis, in quorum potestate ab initio, id est ante Jus Patronatus introductum, positæ sunt omnes Ecclesiæ & loca venerabilia. Quare non immeritò Balsamo ad dictum tit. 2. & ad Canonem 8. Chalcedonensis Concilij annotavit, ab ipsis Fundatoribus non posse Episcopis Diœcesanis Legem contrariam imponi, ne curam gerant foundationum; exceptis tantum Ecclesiis vel locis venerabilibus ab Imperatoribus fundatis; vel nisi ante ædificationem πατερῶν impetrassent, id est ut vulgo loquimur, nisi in ipsa foundatione exemptionem obtinuerint à Patriarcha; sicut apud nos à summo Pontifice, qui totius Occidentis summum Patriarchatum obtinet: contradicentibus tamen Episcopis sæpiùs, ne sua jurisdictione fraudarentur. Tandem receptum apud Græcos, ut tantùm ejusmodi privilegia concederentur in ædificatione Ecclesiarum; non autem ut Ecclesiis antè ædificatis indulgerentur. Præterea ex legibus suprâ allatis & Canonibus notandum, nullam adhuc differentiam fuisse inductam apud Græcos inter Patronos Ecclesiasticos & Laicos; & deinde non tantùm Episcopis, sed & summis Magistratibus controversias, super jure foundationum exortas, fuisse permissas: imo nec indignam Imperatoria majestate materiam fuisse existimatam. Hactenus ex Legibus & Constitutionibus exscripsimus, quæ origini juris Patronatus conducere videbantur illustrandæ.

Veniamus ad jura Conciliorum & Canonum, quibus jus Patronatus institutum, formatum, & præcipuè compositum fuit: temporum ordinem & seriem sequemur. Et quidem ab illis incipiamus, quæ omnia omnino, vel non satis intellecta fuerunt, non tantùm à Gratiano, sed etiam ab antiquioribus Latinis Collectoribus Canonum. Diximus jus Patronatus esse jus singulare, moribus receptum contra tenorem & rationem juris communis. Sic enim Jurisconsulti interpretantur jus singulare in lege jus singulare ff. de Legibus: utilitatis nempe benigna suasionem introductum: autores nostri jus dispensativè receptum, κατὰ οἰκονομίαν ἢ οὐκ ἄνευ νόμου. Unde Patres Concilij Lateranensis sub Alexandro III. Can. 17. aiunt, *Fundatores Ecclesiarum & heredes eorum in potestate, quam obtinent, Ecclesiam huc usque sustinuisse contra regulas; nempe juris Canonici antiquas.* Elegantissimè Ignatius in epistola ad Philadelphenses, *unam Eucharistiam, ait, unam Carnem Christi, unum Sanguinem pro nobis effusum; unus Panis & Calix omnibus tribuitur, unum Altare uni, vel cuilibet Ecclesiæ, & unus Episcopus* Sicut & Clemens in Constitutionibus Apostolicis, *unus Episcopatus penes omnes Episcopos pro indiviso.* Itaque in singulis Episcopatibus consequens est attendi & servari unitatem. Quare in omnes Presbyteros, Clericos, Monachos & Laicos, quatenus fidei domestici tenentur; & præterea in omnes Ecclesias, Oratoria, Monasteria, Sacra denique omnia, vel Religiosa, vel Venerabilia loca, ad Episcopum Diœcesanum potestas & autoritas plenissimè ab initio pertinuit Can. 24. & 25. Antiocheni Concilij, qui referuntur à Gratiano in Can. 5. x. Q. 1. & Can. 23. XII. Quæst. 1. Quod jus commune Ecclesiæ iterùm apertissimè declaratum est & confirmatum adversus Novatores in Can. 4. & 8. Concilij Chalcedonensis: quod & juris nostri Autores agnoscunt in Lege II. Cod. de Episc. & Clericis. Quam in rem vulgò afferri solet Canon omni

nes Basilica XVI. *Quest.* 7. qui quidem canon sumptus est ex Concilio Aurelianensi I. *Can.* 19. *Omnes Basilica, quae per diversa loca constructae sunt, vel quotidie construuntur, placuit secundum priorum Canonum Regulam, ut in ejus Episcopi potestate consistant, in cujus territorio posita sunt.* Quam in rem observatione digni *Canon* 1. Ilerdensis Concilij; *Canon* 2. ex Tolerano III. & *Canon* *Noverrunt* x. *Quest.* 1. qui sumptus est ex Concilio Toletano IV. & passim in dicta *Questione* 1. Contra communem tamen & strictam rationem ex æquitate & indulgentia quadam receptum in gratiam Fundatorum, ut sicut ab initio de nomine Martyrum & Sanctorum, quibus Ecclesiae dicabantur, solebant appellari Ecclesiae; ita de nomine Fundatorum honoris causa denominarentur. Et quidem de Sanctorum & Martyrum nominibus appellari Ecclesias non ignotum est; unde eleganter Paulinus Nolanus Episcopus in *epistola* 10. sub finem, & *epistola* 12. in descriptione elegantis Basilicae, quam sancto Felici dedicaverat, Felicem Patronum ac Dominadium vocat. *Basilica* igitur, ait in *epist.* 12. *illa quae ad Dominadium n. strum communem Patronum in nomine Domini Christi jam dedicata celebratur &c.* A Sanctis ad Fundatores nomen Patroni, sive appellatio & titulus Ecclesiae post multos annos translatus fuit passim: nec desunt antiquissima exempla. Unde inter titulos, sive Basilicas Romanae Ecclesiae numerantur Basilica Constantiniana, titulus Damasi, titulus Equitij, titulus Pastoris, titulus Vestinae, titulus Eudoxiae, titulus Lucinae & Fasciolae; nomine repetito à Fundatoribus, sive masculis, sive foeminis. Eademque ratione in Africana Ecclesia Basilica Fausti, Severina, Leontiana, Basilica Florentia, de qua Augustinus *sermone* 37. inter nuper editos in *supplemento*. *Certè in nomine Dei facta est vobis haec Ecclesia opera ipsius, id est Episcopi Florentij, per fidelium fratrum collationes beneficas, misericordes, devotas facta est vobis haec Ecclesia.* Et postea: *Honorastis Episcopum vestrum, ut hanc Basilicam Florentiam vocare velletis.* Et ipsa primaria basilica Carthagenensis, in qua Sedes Archiepiscopi totius Africae Metropolitanæ, appellata fuit Perpetua Restituta; teste Victore Uticensi *lib.* 1. conjunctim & de nomine Virginis Perpetua, cui dicata, & Restituta, Episcopi fundatoris nomine. Et ita appellatur Perpetua Restituta in Concilio Carthagenensi II. Nihil itaque præter nudum nomen & honorem Patroni & Fundatoribus ab initio concessum, quem tamen plurimi faciebant fideles; sicut & *Novella* 57. in initio Justinianus apertissime significat. Eodem etiam modo Monasterium Studij insigne Constantinopoli à Studio piissimo viro, qui antiqua Roma relicta, & antea summis honoribus & administrationibus publicis defunctus sub Theodosio juniore, Constantinopolim concesserat, & insigne illud Monasterium ædificaverat. Sic à fundatore Xenotrophium Sampsonis. De quibus Nicephorus Callistus in *Historia Ecclesiastica*, Justinianus *Novella* 59. *cap.* 3. & *Novella* 131. in fine, Procopius *libro de ædificiis Justiniani*, & Liberatus in *Breviario de Nestorianorum & Eutychianorum haeresi*. Qui solus honor Patrono, ut de nomine ejus Basilicae, id est Ecclesiae, Orationa, Monasteria denominarentur, ab initio videtur attributum. Seriùs & difficiliùs eis permessa fuit electio, nominatio, & ut vulgò loquimur, presentatio Clericorum ordinandorum: & adhuc tardiùs heredibus Fundatorum indultum. Prima & antiquissi-

AD CAUSÆ XVI. CAN. ALIQUOT DE ANTIQ. JURE PATR. §;
 ma hujus nominationis, sive præsentationis primordia reperio, necdum
 observata, in duobus Conciliis Gallicanis, Arausicano I. habito sub Va-
 lentiniano III. & Leone I. anno Christi 441. in quo *Canone 10. Episco-
 pus, qui in aliena Civitatis territorio Ecclesiam ædificare disponit, permissa
 licentia ædificandi, quia prohibere hoc votum nefas, non præsumat dedica-
 tionem, qua illi omnimodè reservatur, in cujus territorio Ecclesia aßurgit;
 reservata ædificatori Episcopo hac gratia, ut quos desiderat Clericos in re sua
 videre, ipsos ordinet is, cujus territorium est; vel si ordinati jam sint ipsi,
 habere acquiescat. Et omnis Ecclesia ipsius gubernatio ad eum, in cujus (ci-
 vitatis territorio Ecclesia surrexerit, pertinebit. Quod si etiam sæcularium
 quicumque Ecclesiam ædificaverit, nullum ei jus simile concedit.*

Iisdem ferè verbis undecim ferè post annis, idem Canon repetitus est
 in Concilio Arelatensi II. *Can. 36. sub eodem Valentiniano III. &
 Leone I. hoc tantum additur: Et si quid Ecclesia fuerit ab Episcopo con-
 ditore collatum, is in cujus territorio est, auferendi non habeat exinde po-
 testatem. Hoc solum ædificatori Episcopo credimus reservandum. Nihil
 prætereà simile secularibus qui Ecclesias ædificant, permittitur. Eoque
 jure non tantum Galliam usam existimo per plures annos, sed etiam Ec-
 clesiam universam. Nec enim jus & autoritatem Patronorum in nomina-
 tione, vel electione, seu præsentatione antiquius reperio, quod ad secu-
 lares pertinet, quàm in Constitutionibus Christianorum Imperatorum,
 quas suprà explicavimus; nisi fortè coniciamus exemplo ædificatoris
 Episcopi ad reliquos omnes Fundatores Clericos & Laicos idem jus mo-
 ribus & usu, ut fieri solet, eadem suadente ratione fuisse receptum. Et
 quidem primùm in Oratoriis, quæ propter fatigationem familiæ in
 agris ædificari placuit, à dominis judicio Episcopi Presbyteros Ordina-
 ri concessum fuit; ita tamen ut celebrioribus anni festivitibus in civita-
 tis, sive possessionis, aut Villæ Paræciam deberent convenire, ut aper-
 tissimè constituitur *Can. 2. Concilij Agathensis primi. Et paulatim jus
 illud invaluit, ut non ex scripto traditum postea fluxerit in generalia &
 particularia Concilia; eodemque privilegio, quo Ecclesiastici fundatores,
 seculares donati fuerunt. Eoque spectat Canon 7. & 33. Concilij Aurelia-
 nensis IV. anno Christi 541. quo statuitur: Si quis in agro suo aut ha-
 bet, aut habere postulat Diocesim, primùm ut terras ei deputet sufficienter
 & Clericos etiam deputet, qui ibidem sua officia impleant.**

Ad Canones de antiquo Jure Patronatus apud Gratianum.

VEniamus ad Gratianum, eodem ordine temporum servato in frag-
 mentis, quæ vel ex summorum Pontificum decretis, vel ex Con-
 ciliis passim collegit. Antequam tamen ad interpretationem illorum Ca-
 nonum accedamus, refellenda priùs est veterum Interpretum & recentium
 plerorumque sententia, qui Gelasium Pontificem juris Patronatus auto-
 rem asserunt, autoritate ducti Glossæ ad pervulgatos *Can. pie mentis,
 & Frigentius XVI. Quest. 7.* ad illa verba dictorum Canonum: *præter pro-
 cessionis aditum.* Ut res in claro lumine ponatur, excutiamus illorum
 Canonum sententiam. In utroque Gelasius rescribit ad consultationem

*Ad Can. Pie
 mentis 26. &
 Can. Frigentius
 27. XVI. Q. 7.*

Episcoporum super consecratione Ecclesiarum, quas in re sua & in suis possessionibus domini fundaverant, easque consecrari postulabant. Respondet Pontifex ab Episcopo, in Diocesi cujus ædificatæ fuerant Ecclesiæ, non esse prius consecrandas; nisi ex more Ecclesiæ recepto, collata donatione & sumptibus ad exhibendos Ecclesiæ ministros, & quæ ad luminaria & custodiam necessaria sunt stipendia suppeditent, ut in vulgato *Canone 9. Dist. 1. de Consecratione*. In fine verò hujus Canonis ait Gelasius, Fundatorem nihil sibi proprii Juris in hujusmodi Basilicis à se fundatis habiturum, *præter processionis aditum, qui Christianis omnibus in commune debetur*. Glossa ad hæc verba adnotat, jus Patronatus appellari jus processionis, quòd procedat Patronus cum instituendo nominato ad Episcopum: agnoscat tamen antea Patronum nihil juris habuisse ex verbis *Can. noverint x. Quest. 1.* & alia quædam subiicit æque falsa. Quod verò dicitur Christianis omnibus jus illud esse commune, ita interpretatur, quia infideles & Judæi, etsi fundarent Ecclesiam, jus tamen Patronatus non acquirerent. Quæ planè absurda: quis enim infidelis vel Judæus vel accederet vel admitteretur ad ædificandas Ecclesias? Falsum etiam jus processionis significare jus Patronatus: nec tempore Gelasij jus illud adhuc obtinuerat, quod ad præsentationem, ut vocant, pertinet; nihilque aliud significat jus processionis quàm jus conveniendi & ingrediendi in Ecclesiam. Tam enim Ecclesiam quàm personas administrant Episcopi, & dotem ipsius Ecclesiæ in potestatem Episcopi transisse jure communi Ecclesiæ supra explicuimus. Idque probat manifestè *dictus canon noverint*, quem Glossa falsò putat antiquiorem Canonibus, qui Gelasium habent autorem. Desumptus enim est ex Concilio Toletano IV. *Can. 32.* quod Concilium celebratum fuit sub Honorio primo, multis annis post Gelasium. Ignoratio verò verborum & temporum insignem errorem & confusionem induxit. Jus enim processionis nihil est aliud quàm *jus & facultas conveniendi & communicandi in Ecclesia*: quæ facultas competit omnibus Christianis ex æquo. Idem Gelasius *cultum processionis* appellat, *publicam frequentationem & processionem* in *Canone 5. & 7. de Consecrat. Dist. 1.* & in *epistola ad Episcopos Lucania in Codice Ecclesiæ Canone 4. & 25.* Ubi pravum morem corripit, qui irreperat, *ut in quocumque nomine defunctorum, & quantum dicitur, nec omnino fidelium, constructiones ædificatas sacris Processionibus audacter instituere præsumant*. Cujus elegantis Canonis verba Autor Anonymus, qui Luitprandus vulgò appellatur, in *vita Gelasij*, & Amulo Lugdunensis Archiepiscopus in *epistola singulari* nuper edita retulerunt. Idemque Gelasius in *Canone Presbyteri Dist. xxiv. locum Processionis celeberrimum* vocat, qui propter ipsius loci celebratam & ritum magno frequentatur numero fidelium. *Legitimum ordinariumque conventum* appellat Concilium Agathense *can. 21.* & in Conc. Laodicensi *Canone 17.* *ὄμιλος* vetus Interpres non recentior Gelasio *Processionem* vertit, Dionysius Exiguus *Conventum*. Et in *Can. 56.* *ἕκαστος* vetus Interpres *Processionem & intrantium populorum conventiones*; ut & Anastasius in *Lege 10. Cod. de hæreticis & Manichæis*. Gregorius primus promiscuè *publicam Processionem & popularem conventum* appellat *libro 4. Registri epistola 41. & 43.* eodemque sensu in Ordine veteri Romano *procedere & processionis* verbum usurpatur.

Hanc publicam processionem eleganter Justinianus *Novella 67. cap. 1.* *ἑκκοταίη περίσδοι* appellavit. Eruditè Julianus brevior & vetus Interpres *Novellarum publicam processionem & publicè procedere* interpretatur. Dictio enim *περίσδος*, à qua *processio* descendit; sicut & *εἴσοδος* specialiter à Scriptoribus Ecclesiasticis pro ingressu, introitu & religioso aditu in Ecclesiam ad participationem orationum & sacrorum Mysteriorum accipitur. Paulus *epistola ad Hebraeos cap. 10.* quem appellat *εἴσοδι* τῶν ἀγίων, Chrysostomus *homilia 19. initio* *περίσδοι* explicat τῶν εἰς πνευμάτια. Et in *primam Timothei homilia quinta* sub finem loquens de accessu ad Eucharistiam: *illud grave & acerbum quod non mentis puritate, sed temporis intervallo, dignitatem definis & metiris processionis aditus ad Eucharistiam destinati: τὸ πρὸ τῆς εὐχάριστιος ἐπιπέσει καθαρότητι διανοίας, ἀλλὰ διαστήματι χρόνου τῆς ἀγίας διοίξεως τῆς περισδοῦ.* Iterum in *primam ad Corinthios homilia 28. initio* eadem repetit: *sed non ita Paulus jussit; sed unum novit tempus aditus & communionis, puritatem conscientia, ἀλλ' ἕνα καιρὸν οἶδε περισδοῦ ἐκ κινονίας, τὸ σκευδύπτος τὴν καθαρότητα.* Qua dictione uti solebant veteres pagani, quoties vel sacrificaturi progrediebantur in templa, aut in Senatum; vel in Curiam conveniebant. Aristophanes in *nebulis* in Choro quodam *ὃ τὸ θεῶν περισδοὶ μακάριον ἱερῶταται.* Interpres vetus interpretatur *θρησκείας περὶ τῆς βόμης.* Unde *περὶ δαμῶν μέλη*, Poëmata & Hymni, quæ in festis Deorum & in educatione victimarum concinebantur. Idem Aristophanes in *Avibus* pagina 581 *περὶ δαμῶν μέλη.* Vide quæ Suidas & Etymologici Autor in voce *περίσδος* & *περὶ δαμῶν* notaverunt. Et eodem nomine *περίσδοι* solemnem ingressum in Senatum & Curiam, vel ad Comitiam populi apud Platonem & Demosthenem significari doctissimus Budæus in *Lingua Græcæ commentariis* observavit. Et secundum hunc verum sensum explicanda duo decreta Deliensium inter marmora Arundeliana numero 12. & 14. in quibus propter munificentiam & liberalitatem quam quidam exercuerant in templum Apollinis Delij & Civitatem & Rempublicam Deliorum, conceditur eis eorumque heredibus jus Civitatis & ingressus in Senatum & populi Deliensis comitia, ita ut primi & ingrediantur & sedeant *ἐν περισδοῦ περὶ τὴν βουλὴν ἐν τῇ δῆμον πρώτοις.* Quem locum Interpres non intellexit.

Ex his omnibus colligimus *processionis jus*, & *περίσδοι* primum apud paganos, & postea apud Christianos significare religiosum aditum & ingressum cum cultu & præparatione, in templum vel ædes sacras: qui processus & aditus proculdubio Christianis in communi patet; non autem speciale jus aliquod Patronorum continet. Et hunc religiosum aditum Cicero ex Libris Græcorum in suas leges libro 2. de *Legibus* excipit *hac lege. Ad divos adeunto castè. Inbet lex adire ad deos, animo videlicet, in quo sunt omnia: nec tollit castimoniam corporis; sed hoc oportet intelligi, cum multum animus corpori præstet, observeturque ut casta corpora adhibeantur, multo esse in animis id servandum magis.* Hunc autem aditum, Conventum, Synaxim, Concionem, sive Collectam in locis tantum ritè consecratis, & ad id destinatis fieri posse & debere constat; nempe in Ecclesiis & Basilicis, sive Parochiis, in quibus, ut loquitur Concilium Agathense primum, legitimus & ordinarius Christianorum Conventus habetur; non in Capellis, Monasterijs, vel Oratorijs, in quibus

publica Missa, frequentia & Concio omnibus Christianis non permittitur jure veteri: ne, ut loquitur Gregorius in *Canone* 6. xviii. *Quest.* 2. in fervorum Dei recessibus & in eorum receptaculis ulla popularis Conventus præbeatur occasio.

Hactenus explicuimus ex Legibus & Constitutionibus potissimum Imperatorum Christianorum, & ex antiquis Concilis & Patribus excerpta, quæ à Gratiano vel aliis Collectoribus Canonum antiquioribus vel omiffa omninò, vel non rectè fuerunt explicata; quibus tamen juris Patronatus & origines & fundamenta declarantur apertissimè. Consequens est ut, quos Gratianus retulit, huic argumento convenjentes subiiciamus & explicemus; non eo quidem ordine, quo Gratianus, confusè & perturbatè, sed accurata serie & ordine temporum. Et ut omittamus *Canonem primum* xvi. *Quest.* 5. quem vel ex Concilio Arausicano I. vel ex Arelatensi II. ostendimus desumptum, & explicavimus: quamvis Gratianus dictum Canonem Nicolao tribuat; quia fortasse Collector inter epistolas Nicolai Papæ hoc fragmentum, ut solet fieri, allegatum deprehenderat: antiquissimum reperimus Pelagium primum inter Pontifices, cui tribuuntur *Canon in Parochia* 31. xvi. *Quest.* 1. & *Canon Abbatem* 4. cui merito jungemus *Canonem Eleutherius* 30. xviii. *Quest.* 2. ad quos Canones veteres etiam Interpretes aliquid de Jure Patronatus adnotaverunt.

Ad Can. in Parochia 31. xvi.

Quest. 1. *Can.*

Abbatem 4. &

Can. Eleutherius 30. xviii.

Quest. 2.

Et quidem in *Canone in Parochia* Pelagius ad postulationem Theodoricujusdam, qui in sua possessione Ecclesiam fundaverat, Monachum ab eo oblatum, vita & moribus comprobatum, ut in ea Ecclesia Sacerdotis officium impleret, præcipit consecrari à Bono Episcopo Sabinati, in cujus scilicet Diocesi & Episcopatu posita erat illa Ecclesia: non quidem ut statim consecraretur, sed prorogata, ad est dilata observantia; ut prius quidem ad Diaconatum Sabbato veniente à Bono Episcopo promoveretur, quatenus, ut loquitur, Pontifex ipse mediana hebdomada Presbyterum faceret.

Observandum 1. quod ait, *in sua possessione Theodorum fundasse Ecclesiam*, sicut & in *Canone Abbatem*, possessionis etiam Domini fit mentio, & in *Canone Eleutherius*; *in re sua* & *in re sui juris*, dicto *Canone Pimentis* & *Canone Frigentius*. Hoc enim primum observandum in ædificatione & fundatione Ecclesiarum earumque consecratione, ut qui fundarit, soli & areæ sit dominus; vel saltem domini consensum habeat: alioqui si invito vel ignorante domino ædificetur, & consecratur Ecclesia, religio non occupabit locum; nec intelligitur locus consecratus, nisi dominus postea ratum habuerit: sicut Jure Civili mortuo in alienum locum illato locus religiosus non fit, sed manet profanus *Lege* 2. §. 1. & *sequenti ff. de Religiosis* & *sumpt. funerum* & §. *religiosum Instit. De rerum divisione*; sed tunc locus religiosus fit, cum defuncti fuit *Lege* 4. *ff. de Religiosis* & *sumptibus funerum*, juncta *Lege* 2. *Cod. eodem*. Et is, qui alienum locum facere religiosum voluit, inconsulto domino, per illationem mortui, aut tollere cadaver, quod intulit, aut loci pretium præstare cogitur *l. 7. ff. eodem titulo*: & in *Lege penult. ff. de litigiosis* qui litigiosum locum consecravit, in gratiam quidem religionis locus semel sacer factus non resecratur, nec fit profanus; sed duplum ex *Lege* 12. *tabularum* præstare tenetur, qui mala mente consecravit. Quam, in rem

insignis est epistola 67. Synesij ad Theophilum Patriarcham Alexandria, qua omnino improbat consecrationes Ecclesiarum, ignorante vel invito domino soli factas; quamvis ritè & observatis solemnibus peracta fuerit consecratio. *Novum* ait esse modum & legem publicationis *ἡμετέρας*; & nihil sanctum remanere, si *ἡμετέρας* & *καταπίσταμα μυστικῶν ἐποδῶν* *βίαις ὄρῳα*, & novum & insolens publicationis genus, si sacra preces, mensa, vel velum mysticum, quod nempe obrendebatur sacra mensa consecrationis tempore, invasionis violenta sint instrumenta.

Confirmatur verò isto Canone jus nominationis vel præsentationis ordinandi vel instituendi Presbyteri, quod Patrono competit; adeoque ut non tantum Clericum, sed etiam Monachum idoneum nominare & offerre possit. Quod quidem Patronis humanitatis causa & provocandæ liberalitatis non denegandum: alioquin jure Canonico quoties Clerici ordinandi vel instituendi in Ecclesiis suppetunt, præferendi sunt Monachis. Votum enim quodammodo irritum facere videntur Monachi, qui renunciantes sæculo & honoribus ac officiis Ecclesiasticis, ut se totos quieti & contemplationi dedant; mutata postea voluntate, respicere retrorsum satagunt. Quin & olim antiquis Pontificibus & Patribus visum, regimini & administrationi Ecclesiarum parum aptos esse Monachos: & divus Augustinus in epistola 76. ad Aurelium Episcopum ait aliquando bonum Monachum vix bonum Clericum facere: & subiicit, nimis dolendum esse, si ad tam ruinofam superbiam Monachos surrigamus, & tam gravi contumelia Clericos dignos putemus; si Monachi ad militiam Clericatus temerè & promiscuè eligantur, Canone Legi 36. xvi. Quest. 1. Quam in rem observanda Ivonis Carnotensis epistola 36. qui in hoc articulo Clericos regulares separat à Monachis: quos tamen non aliter assumendos esse ad regimen Parœciarum ait; nisi vita et doctrina commendet, et Episcopalis autoritas ad hoc agendum probet idoneos, epistola 69. et 213. Quibus congruit capitulum quintum de Statu Monachorum et Canonicorum regularium. Cum magna itaque causæ cognitione, vitæ & morum, & doctrinæ ab Episcopis præcedente admittendi Monachi: nec ideo statim ad Sacerdotium festinare & admitti debent. Qua in re antiquorum Monachorum ambitionem notavit Zozimus Pontifex; idque vitium familiare in Gallia & Hispania suo tempore ait Capitulo 1. epistola decretalis in Codice Canonum Ecclesie. Ecclesiasticis itaque disciplinis prius per ordinem imbui, & temporis approbatione divinis stipendiis erudiri debent, ut in dicta epistola dicitur & in simili epistola Cælestini Pontificis in eodem Codice. Et aperte confirmatur hoc nostro Canone in Parochia, et in Canone qui Ecclesiasticis Distinct. lxx. Consensus præterea Abbatis, cui subest Monachus, necessariò requiritur Can. 26. et 27. et seqq. xvi. Quest. 1. et capite 5. extra de temporib. Ordination. et qualitate Ordinandum: adeoque ordo promovendorum ex dictis Canonibus colligitur. Præferuntur Clerici idonei: si desint; Clerici sive Canonici regulares; & postremò Monachi assumendi. Hæc itaque gratia Patrono conceditur ut Monachum statim offerre possit: quod si plures simul Clericum & Monachum præsentet (quod Patrono conceditur) Clericum Episcopus præferre debet. Quod vero in dicto canone in Parochia Pelagius ait, *mediæ Hebdomadæ Presbyterum faciemus*; ad tempora legitima refertur: de qui-

bus tractatur *Distinct. LXXV.* quæ sic inscribitur: *de tempore Ordinum conferendorum: cui respondet titulus de temporibus Ordinationum et qualitate Ordinandorum.* Pontifex ait, *mediana Hebdomada*, id est Sabbato ante Dominicam de Passione, quæ est Dominica quinta Quadragesimæ; sicut ad hunc locum recte Glossa, & ad *caput 3. extra de temporibus Ordinationum.* Idem Pelagius de tempore Ordinationis loquens, meminit *medianæ septimanæ* in *Canone 15. Dist. LXXV.* & ex veteri Ordine Romano pagina 141. editionis *Coloniensis* constat eam appellationem *medianæ hebdomadæ* fluxisse à Sede Romana. *Dominica, quam Sedes Apostolica medianam voluit nuncupari.* Quod de sacris Ordinibus intelligendum: Nam quatuor Minores Ordines etiam Dominicis, vel aliis festis diebus conferre licet *dicto capitulo 3. de temporibus Ordinationum.* Variam tamen observationem olim fuisse circa tempora Ordinationum docet *liber Micrologi de Ecclesiasticis observationibus cap. 24. et 29.* quibus addenda, quæ nuper ad *Librum Sacramentorum* Gregorij Magni adnotavit doctissimus Monachus pagina 21. & 272. in *Notis.*

Quod vero obiicit ad hunc Canonem Glossa, intervalla legitima, de quibus *can. in singulis Distinctione LXXVII.* non fuisse observata in Ordinatione Monachi, de quo in *dicto can. in Parochia.* Ex dispensatione summi Pontificis factum intellige, qui Canonis est Autor: nec sine causa. Constabat enim Monachum vitæ & moribus dudum fuisse probatum, sicut exprimitur: tum etiam ne diutius locus Sacerdotij vacaret. Quia verò de loco Presbyteri vacante agebatur, Monachum illum Subdiaconom fuisse Glossa observat. Si tamen in Minoribus Ordinibus fuisset constitutus, poterat cum dispensatione admitti; dummodo intra breve tempus, id est intra annum, ut Glossa rectè ex usu, promoveri ad Sacerdotium posset *capitulo præterea extra de aetate et qualitate Ordinandorum.* Nec tamen admiserim, si minor sit ætate; aded ut non possit secundum Canones intra annum promoveri, posse Episcopum in una & eadem persona duas dispensationes conjungere; præsertim si de foundationibus agatur. Parendum enim voluntati Patroni; præsertim si conveniat cum sanctis Canonibus. Unica præterea dispensatio dicto capitulo permittitur; nec per consequentias ad aliam trahere possumus contra voluntatem Fundatoris & Canonum.

In *Canone Abbatem, et Canone Eleutherius XVIII. Quest. 2.* qui sunt ejusdem Pelagij, tractatur de Monasteriorum foundationibus, & jure quod Fundatoribus compeit. Et quidem in *Canone Abbatem*, dicitur Abbatem cum Ordinandum, quem sibi de sua Congregatione & Monachorum electio, & possessionis dominus poposcerint. Quod jus deinde mutatum: & hoc tantum Fundatoribus permissum, ut electioni jam factæ præbeant assensum, ut Glossa adnotat, & pluribus explicavimus ad *Capitulum Nobis de Jure Patronatus.* In *Canone verò Eleutherius* dicitur condiciones impositas tempore, quo Monasterium dedicatur, esse servandas; nec quidquam exigi posse ab Episcopis, in quorum Diocesi Monasteria fundata fuerunt. Ad quem *Canonem*, vel ad *Canonem Pia mentis, et ad Canonem 2. x. Quest. 1.* notant Interpretes pensionem aliquam Patrono constitui posse, autoritate Episcopi accedente, in foundatione Ecclesiarum. In ipsa inquam foundatione, velut in rei traditione; quia post traditionem

nem & foundationem non ampliùs admitteretur *Argumento legis perfectæ donatio Codice de Donationibus quæ sub modo vel conditione*; eamque Interpretum sententiam Pontifices comprobaverunt *Capitulo præterea extra de Jure Patronatus.*

Pelagium excipiet Gregorius, quamvis non Pelagio primo, sed secundo successerit, cui tribuntur *Canones 34. & 35. xvi. Quæst. 7.* Et quidem meritò *Canon 34.* tribuitur Gregorio primo à Correctoribus Romanis, addita inscriptione hujusmodi: *Gregorius Papa libro 7. indictione & 35. xvi. prima Secundino Taurominitano Episcopo. Epistolam 31. libri 7. intellige: ad Qu. 7.* quem Secundinum aliæ multæ Gregorij epistolæ scriptæ reperiuntur. Cum dicta *epistola 31.* jungimus *epistolam 33.* & ex utriusque contextu quaestionem facti intelligimus: nempe Monasterium, de quo agitur *dicto Canone 34.* situm fuisse in Sicilia Maritima in Episcopatu Taurominitano. Tauromenium enim, quæ & olim Naxus, inter Pachinum & Pelorum promontoria Siciliæ constitutum erat in ora maritima: quo à Saracenis diruto, Episcopatus, urbe ferè deleta, unitus fuit Troinensi: unitum verò fuit dictum Monasterium Castellensi in Calabria sub Episcopatu Scyllitano. Ad hujus Monasterij principalis petitionem rescribit Gregorius, ut Taurominitanus Episcopus rationem tuitionis impendat Castellensi Monasterio, & dictum Monasterium, quod unitum diximus Castellensi, secundum consuetudinem deputatis de Congregatione eorum illic Monachis, provideat ordinari; quia rationis ordo non patitur ut Monasterium ipsum, & maxime contra voluntatem Fundatorum, ab eorum dispositione (intellige Monachorum principalis Monasterij Castellensis) ad arbitrium suum præsertim laïca persona subducatur, aut aliquod sibi in id jus debeat vindicare. Ex quo Canone, adhibitis duabus illis epistolis, colligimus 1. in Ecclesiis vel Monasteriis Fundatoris leges & conditiones esse observandas; ita tamen ut non derogetur ordinariæ potestati & Jurisdictioni Episcoporum. 2. Unita Monasteria, petitis Monachis & institutionibus à principalibus Monasteriis, quibus uniuntur, ordinari, eorumque consilio & cura dirigi.

Quæ sequuntur verba in fine *dicti Canonis 34. (providentia tamen & admonitione Episcopi)* quamvis in antiquis Codicibus connectantur verbis Gregorij; non sunt tamen Gregorij, nec reperiuntur in integra epistola; ideòque rectè alio caractere in editione Romana scribuntur. Sunt enim Gratiani, & Canonis, qui proximè sequitur argumentum continent; nempe *Canonis 35.* cujus autor inscribitur Gregorius. Nec tamen Gregorium primum esse Autorem, jus quod in eo continetur, & stylus convincit. Inauditum enim Gregorij primi tempore inter coheredes Fundatorum Ecclesias dividi. Certum quidem est Imperatorum Constitutionibus, & potissimum *Novellis Justiniani* supra explicatis, non tantum Fundatoribus, sed etiam eorum heredibus jus eligendi, vel nominandi competiisse: quas leges sub Gregorio primo obtinuisse in Italia, vel ex ipsius Gregorij epistolis, qui sæpius eas refert, & ex fide historiarum colligitur. Non etiam sapit ætatem Gregorij, quod dicitur in eo *Canone, coheredes honorare faciant Ecclesias*, id est sacra Mysteria & ministeria peragi procurent; sed potius idioma Gallicum. Totidem enim verbis dictus Canon reperitur in *Capitularibus Regum nostrorum libro 5. Capit.*

908 FR. FLORENTIS TRACTATUS
ularium cap. 43. & 44. Unde in leges Longobardorum translatus est li-
bro 3. legum Longobardorum titulo 1. de Episcopis & Clericis Lege 43. &
44. & passim in Capitularibus & Conciliis Gallicanis, honor & honorare
Ecclesias usurpatur pro cultu, reverentia & divinis Officiis, quæ Eccle-
siis exhibentur.

Ex his omnibus colligimus autoritatem & potestatem Episcoporum in
observandis & inspiciendis Patronis, eorumque heredibus circa admini-
strationem & cultum Ecclesiarum, quas fundaverunt. Reliqua, quæ ad
hunc Canonem 35. à Glossa & Interpretibus adnotantur, infra commodius
explicabimus.

Ad Can. I. X.
Qu. I.

Sequitur ut veniamus ad interpretationem Canonum, quos ex diversis
Conciliis excerptit Gratianus, pariter observata serie temporum. Primus
occurrit Canon I. X. Quæst. 1. desumptus ex Concilio Ilerdensi, habito
anno 524. autoritate Servij Metropolitanæ Terraconensis; qui iungendus
est cum Canone cum pro utilitate XVI. Quæst. 1. Et uterque scriptus est ex
Can. 3. dicti Concilij Ilerdensis, quem juvat integrum perlegere. Verba
dicti Canonis primi, quæ ad institutum nostrum pertinent, ea sunt: *Si
ex Laicis quispiam à se factam Basilicam consecrari desiderat, nequaquam
tam sub Monasterij specie, ubi congregatio non colligitur (additur in inte-
gro Canone) vel Regula ab Episcopo non constituitur, à Diocesana lege
audeat segregare.* Quorum verborum sententia est, Fundatores Ecclesias
& Basilicas à se fundatas, earumque dotem & redditus non posse eman-
cipare, & à lege Diocesana eximere, id est autoritate, potestate & Epif-
copali jure liberare, eo colore sive prætextu, quia sub titulo & nomi-
ne Monasterij eas consecraverint. Quæ verba si primis Canonis verbis,
& Canoni, cum pro utilitate, adjungamus, apertius dubitandi ratio appare-
bit: ea sunt autem: *quæ in jure Monasterij de facultatibus offeruntur, in
nullo Diocesana Lege ab Episcopis contingantur.* Quæ tamen verba ne ul-
tra mentem Patrum extendantur, observanda sunt prima verba illius Ca-
nonis, quæ sunt hujusmodi: *de Monachis vero id observari placuit, quod
Synodus Agathensis vel Arelatensis noscitur decrevisse; aut tantummodo ut
eum pro utilitate &c.* Quibus verbis significat Synodus aliquid se novi adii-
cere Canonibus; Concilij Agathensis Canoni 27. & Aurelianensis primi
Canoni 19. 20. 21. & 22. Ex quibus constat secundum antiquorum Cano-
num statuta Monasterium, nisi Episcopo aut permittente, aut probante,
fundari non posse: Regulam præterea Monachis ab Episcopis constitui,
vel saltem probari: & ipsos Abbates pro humilitate religionis in Episco-
porum potestate consistere; & si quid extra regulam fecerint, ab Episco-
pis corrigi. Nulla præterea in duobus illis Conciliis Agathensi & Aurelia-
nensi I. immunitas conceditur facultatibus & bonis, quæ Monasteriis of-
feruntur, sed juris communis dispositioni omnia relinquuntur, juxta quod
in dictis Conciliis media vel tertia Pars oblationum rerum mobilium assi-
gnatur Episcopo; reliqua ad Clerum pertinere dicuntur. Quæcumque verbò
immobilia sunt, in potestate Episcoporum constituuntur (Canone 14. & 15.
Concilij Arelatensis primi; quamvis nihil nominatim de Monasteriis ca-
veatur; arbitrio Episcoporum permisso hujusmodi negotio. Quare singu-
lare jus continetur dicto Canone Ilerdensi, ut verba significant: hoc enim
adjectum fuit; *ea quæ Monasteriis de facultatibus offeruntur, in nullo le-*

ge Diocesana ab Episcopis comings, id est nullam Episcopi esse potestatem, nihil ex iis bonis posse decerpere. Lex enim Diocesana, nihil aliud significat, quam jus Episcopale universum, auctoritatem & potestatem, quam in universa Diocesi obtinet; quæ jure communi omnibus Episcopis competit in personas Clericorum & Monachorum, & in eorum facultates: sicut ex pluribus locis colligi potest, in quibus jus Episcopale universum appellatur Lex Diocesana *cap. 9. de majoritate & obedientia, cap. 20. de in integrum restitutionibus, cap. 20. & 21. de sent. & re judicata, cap. 17. extra de Privilegiis*: quibus addimus elegantes eam in rem epistolas Innocentij tertij *libri 1. Registri epist. 464. & libri 2. epist. 130.*

Quod jus singulare, sive locale in Tarraconensi provincia indultum, postea receptum fuisse videtur per universam Hispaniam, ut ex Toletanis Conciliis constat, quibus statuitur, ut de his, quæ Monasteriis offeruntur, nullam partem Episcopus accipiat. Gratianus tamen tanquam generale aliquod Constitutum per universam Ecclesiam produxit; sicut & eodem ingenio singularia quædam privilegia à Gregorio I. certis tantum Monasteriis concessa, tanquam jus commune omnibus Ecclesiis usurpavit, multis detractis, additis, & suppositis in *Can. 1. 2. 3. 4. 5. et sequentibus XVIII. Quest. 5.* Cui juri novo cum manifestè contradicerent *Canon 30. et 31. eadem Causa et Quæstione*, & alij loci plurimi; & ipsa veritas: commentitiis quibusdam solutionibus conciliare frustra tentavit in fine *Canonis 30. et 31. eadem Causa et Quæstione*; & in errorem induxit veterem Interpretem Decreti, qui ad *Canonem primum x. Quest. 1.* specialem quandam legem Diocesanam excogitavit, quæ pertineret tantum ad ea omnia onera & jura Episcopalia, quibus Monasteria falsò exempta volunt: & potestatem omnem Episcopi dividunt in duas partes summas, videlicet specialem illam legem Diocesanam, & alteram legem, quam vocant jurisdictionis, planè incognitam ante illud commentum Joannis. Et quidem, ut diximus, omnia Monasteria lege Diocesana exempta volunt; legi verò jurisdictionis fatentur esse obnoxia: quamvis ut supra probavimus & legi tam Diocesanae quam jurisdictionis subjecta, vel ab utraque libera fuerint. Exempla fictitiæ illius legis Diocesanae enumerat Joannes ad *dictum Canonem 1. x. Quest. 1.* & plenius Glossa explicat ad *Capitulum dilectus de Officio Judicis Ordinarij.* Quam quidem distinctionem Legis Diocesanae & Jurisdictionis quamvis Honorius III. in *dicto capitulo dilectus* quodammodo agnoverit in difficili lite dijudicanda; idem tamen Honorius in *cap. ult. de Capellis Monachorum* agnoscit nonnullos Monachos Lege Diocesana etiam Episcopo esse subjectos. Quo loci Glossa perperam ait legem Diocesanam esse Legem Jurisdictionis; cum tamen, ut diximus, idem Honorius in *dicto capitulo dilectus* distinctionem inter Legem Diocesanam & Legem Jurisdictionis agnovisset, & potestatem omnem Episcopi divisisset in Legem Diocesanam specialem, & Legem Jurisdictionis: quo sensu lex Jurisdictionis intelligitur continere ea quæ sunt Ordinis & Jurisdictionis propriè dictæ. Quænam verò illa sint jura pluribus exemplis declaravit antiquus Interpretes Joannes ad *dictum Canonem primum x. Quest. 1.* & plenius post eum Glossa ad *Capitulum Dilectus de Officio Judicis Ordin.*

Sed redeamus ad *dictum can. primum*. Prætextu & colore quæsito, nudo nomine & titulo Monasterij prohibentur ædificari Basilicæ à Fundatoribus eo proposito, ut res & bona, quæ in dotem Basilicæ offeruntur, non sint obnoxia Legi Diœcesanæ, id est ne Jura Episcopis canonice debita persolvantur. Illa tamen prærogativa in veris Monasteriis admittitur, & locum habet jure singulari ex dicto Concilio Ilerdensi; quæ ita describuntur, ubi plurimum Monachorum cœtus colligitur & Regula ab Episcopo constituitur. Per id enim temporis secundum veterum Canonum Constitutiones Monasteria & Monachi sub Episcoporum potestate consistebant. Quod si Basilicas Laici ædificavissent, in quibus plebis & populi conventus legitimus haberetur, ad plenissimam Episcopi ordinationem & potestatem pertinebant, & ab Episcopo tam Lege Diœcesana quàm Jurisdictionis regebantur; nec quidquam quolibet prætextu in præjudicium Episcoporum vel in ipsa Lege foundationis cavere licebat, ut dos Ecclesiæ ad Episcopi ordinationem non pertineret, Concilio Toletano III. *Canone 19. et Canone 2. 3. 4. et seqq. xi. Quæst. 1.* Quin imò Capellæ Monachorum & Ecclesiæ Parochiales, quæ Monasteriis annexæ sunt, quamvis Monasteria sint exempta, Episcoporum subsunt potestati, *cap. 1. de Capellis Monachorum*; nisi Episcopi cum consensu Capituli juri suo solemniter renunciaverint, vel eodem consensu interveniente, primum Capellas vel Ecclesias hujusmodi pleno jure, id est tam in spiritualibus, quam in temporalibus concesserint Monasteriis *cap. 6. et 7. extra de Religiosis domibus, cap. 15. et 17. de Privilegiis.*

Quod autem diximus pleno jure Ecclesias ad Episcopos pertinere, ita intelligendum, ut diximus; dummodò canonica tantum jura & legitima percipiant, nec in usus suos redditus Ecclesiarum convertant, nec avaritiæ sitis etiam Episcoporum mentes obtineat; qualis avaritia gravissimè describitur in Concilio Toletano IV. *Can. 32.* habito sub Honorio I. ex quo colligitur quod descriptum fuit *can. 60. xvi. Quæst. 1. et can. novissimo x. Quæst. 1.* quem supra explicavimus. Et quidem in *dicto Canone 60.* tam de oblationibus, quàm de tributis ac frugibus tertia Episcoporum constituitur secundum Canones & morem Hispaniæ; quarta verò secundum morem Ecclesiæ Romanæ *Canone 26. 28. et seqq. et can. mos est XII. Quæst. 2.* Itaque rectè Gratianus ad *Canonem, possessione 61. xvi. Quæst. 1.* adnotat de ea portione judicandum secundum diversas consuetudines. Quod si amplius quidpiam præsumpserint Episcopi, per Concilium restauretur, appellantis, ut loquitur dictus *Canon. 60. xvi. Q. 1.* aut ipsis Conditoribus, aut certè propinquis eorum, si jam isti à sæculo decesserint. Ex quibus Canonis ultimis verbis constat Conditoribus & Fundatoribus Ecclesiarum eorumque liberis vel propinquis licere, querelam proponere in Conciliis adversus avaritiam & dilapidationem Episcoporum: idque apertius repetitum & cautum in Concilio Toletano IX. *Canone 1.* quem suo ordine explicabimus. Sed antequàm progrediamur ulterius, observandum Patronorum jura ad tria Capita reduci solere, quæ vel ad honorem, vel ad onus, aut utilitatem Patronorum pertinent. De honore aliquid supra, v. g. ut de eorum nomine appellentur Ecclesiæ, & prærogativa sedendi & procedendi eis competat; & quod præcipuum est, jus Patronatus, ut eis præsentatio sive nominatio &

electio competat in locum vacantem in Ecclesia, quam fundaverint. Pertinet verò ad onus & sollicitudinem, ut prospiciat & invigilet Patronus, utrum ritè à Clericis, quos nominavit, & secundùm Leges foundationis sacra myteria peragantur; ne quid Ecclesia non tantùm à Ministris, sed etiam ab ipsis Episcopis detrimenti patiatur, non solùm in temporalibus, sed etiam in spiritualibus.

Utilitas Patroni in eo vertitur, v. g. ut si ad inopiam redactus fuerit ei subministrentur ab Ecclesia ad victum necessaria *can. quicumque 30. Ad can. qui xvi. Quest. 7.* qui Canon desumptus est ex *canone 37.* Concilij Toletani *cumque 30. xvi. quarti,* cujus hæc est sententia: *quicumque fidelium aliquid de facultatibus suis Ecclesia contulerint, si forte ipsi aut eorum filij ad inopiam redacti fuerint, ab eadem Ecclesia suffragium vite accipiant.* Ex cujus *can.* verbis notandum, non tantùm de Fundatoribus, sed generaliter de omnibus, qui liberales extiterunt in Ecclesias, idem juris statui. Quod confirmat ratio generalis quæ subiicitur in integro Canone. *Si enim Clericis, seu Monachis, vel Peregrinis quamlibet necessitatem sustinentibus, pro solo Religionis intuitu in usum res Ecclesiastica largiuntur; quanto magis consulendum est, quibus retributio justa debetur, quibus & statuenda est retributio & v. c. c.* Quare strictiùs Gratianus & Interpres hunc Canonem de solis Fundatoribus accipiunt. Quæ verò in fine Canonis verba subiiciuntur: *Si ergo Ecclesiasticas facultates, &c.* sunt Gratiani. Sicut & quæ in fine præcedentis Canonis verba subiiciuntur: *Si verò Fundatores &c.* non sunt confundenda cum præcedentibus: sunt enim Gratiani; quamvis in quibusdam Codicibus confundantur. Confirmatur verò & intelligitur *dictus canon,* *quicumque* in fine *capituli nobis 25. de Iure Patronatus;* quod & exemplis à Jure Civili desumptis Glossa illustravit.

Sequuntur explicandi secundùm ordinem temporum *Canones 31. & 32. Ad can. 31. & eadem Causa xvi. Questione 7.* qui petiti sunt à *Canonibus 1. & 2. Concilij Toletani noni habiti sub Vitaliano II. anno Christi 655.* Et quidem *31.* hæc est sententia, ut prospiciatur accuratiùs doti & facultatibus Ecclesiarum, non tantùm Fundatoribus, sed liberis aut honestioribus propinquis eorum inspectio permittitur; & si præviderint Sacerdotem vel Ministrum aliquid defraudare ex collatis rebus, eos commonitionis honestæ conventionem compescant; vel si eam negligant, Episcopo vel Judici corrigenda denuntient. Quod si Episcopus ipse talia tentet agere, v. g. si è rebus Ecclesiæ, quæ in quibusdam locis à fidelibus largiuntur, aliquid auferat, aut Cathedræ propriæ civitati connectat, sicut dicitur in integro Canone, Metropolitanano insinuare procurent. Quod si eadem Metropolitanus admittere deprehendatur; Regis auribus intimare non differant, hac addita ratione: *devotio enim uniuscujusque sicut gratanter votum contulit; ideo ita definit, quod plenitudo votorum conservaretur in loco, in quo velut si loca tenentur, manet gratia offerentis; ita si frustrantur, imminet pernicietas defraudantis.* In fine verò dicti canonis, vice mutata, Fundatoribus eorumque heredibus inhibetur, ne in rebus semel donatis potestatem exercent, easque revocare tentent in sua jura; hac pœna Ecclesiastica proposita, ut præter malè raptorum restitutionem, excommunicationis annuæ sententiam sustineant. In *can.* verò *32.* eadem sollicitudo Fundatoribus injungitur; & admonentur præterea: *Ut idoneos recto-*

res in Ecclesiis, quas fundaverint, offerant Episcopis ordinandos. Quod si non repererint idoneos, Episcopus loci, quos Deo placitos noverit, sacris cubibus instituat cum eorum conniventia, id est cum consensu Fundatorum. Conniventia enim apud Scriptores ætatis mediæ consensum significare, pridem ad epistolam Ivonis 226. doctissimus Juretus observavit. Additur in eodem Canone: quod si spreto iisdem Fundatoribus: (in aliis Codicibus legitur alio sensu) quod si superstitibus iisdem Fundatoribus: quibus verbis heredes excludi viderentur contra jus, quod etiam illo tempore obtinebat, ut ad heredes jura Patronatus producerentur. Rectius itaque apud Gratianum: Si spreto fundatoribus, generaliter; Rectores ibidem præsumpserit ordinare Episcopus, id est quod si sine consensu Fundatorum aut eorum heredum rectores in dictis Ecclesiis præsumpserit Episcopus ordinare; hujusmodi ordinationem suam noverit irritam esse, & ad verecundiam suam alio ordinari, quos iidem ipsi Fundatores condignos elegerint.

Jus itaque nominationis, electionis, vel ut vulgo vocant, Præsentationis Fundatoribus confirmatur. Quod & longè ante illud Concilium non tantum Fundatoribus, sed etiam eorum successoribus competere probavimus; cum hac tamen conditione necessaria, ut nominatos Episcopus examinet; & si compererit idoneos, consecret & ordinet. Unde in Canone in Parochia, quem supra citavimus, ad postulationem Fundatorum Presbyteri consecrari dicuntur. Ita verò ab Episcopis ad postulationem Fundatorum in Ecclesiis tempore ordinationis denominati vel introducti, postea non possunt expelli arbitrio Fundatorum vel eorum successorum, absque Episcopi judicio, & causa cognita cum severitate Canonica propter gravissimam culpam, & sententia prolata Canone 29. 37. & 38. dicta Causa xv. Quest. 7. quos accuratius in sequentibus explicabimus.

In Canonibus verò superius expositis negotium facescit Ordinationis & Consecrationis mentio ad postulationem Patroni, & irrita ordinationis, quamvis ab Episcopo facta fuerit, sed spreto Patrono. Itemque ignoravit Glossa quid propriè significaretur per denominationem Ecclesie in tempore ipso ordinationis: quam denominationem Glossa accipit de Electione, sive Nominatione à Patrono facta; perperam tamen, quia hujusmodi nominatio in ipso tempore Ordinationis fieri dicitur. Præterea expellendi verbum in dicto Canone 29. eam deducit ad absurdissimam interpretationem, ut quis dicatur expelli de jure, cujus possessionem nunquam apprehenderit. Verus intellectus dictorum Canonum repetendus est ex antiquo usu Ecclesie, qui fuit hujusmodi, ut nemo absolutè, id est sine certo titulo & loco in aliqua Ecclesia vacante ordinaretur; & ad quem locum & Ecclesiam, in ipso ordinationis faciendæ tempore, publicè denominabatur ordinandus in Ecclesia, in qua peragebantur ab Episcopo ordinationes: quæ publicatio, sive proclamatio Ordinandorum fiebat in conspectu totius Conventus Christianorum, qui frequentissimus in hujusmodi solemnitate adesse solebat; idque sive ad minores, sive ad majores, id est sacros ordines promotio procederet.

Publicationis verò sive denominationis hujusmodi erat formula. A Lectore de ambone, elevata voce, jussu Episcopi recitabatur & pronuntiabatur nomen ordinandi & Ecclesie, sive Tituli, ad quem Ordinabatur. Illius

verò formulæ exemplum extat in ordine veteri Romano. De titulo sanctæ Maria, id est Ecclesia, eligimus Petrum ad Ostiarium ad eundem titulum, vel Lectorem &c. Vel si ad sacros Ordines: eligimus Diaconum, aut Presbyterum: si quis habet contra hos viros aliquam querelam, exeat cum fiducia, & dicat. Solebant enim in Ordinationibus Episcopi consulere populum, & ut Cyprianus ait, & merita & mores Ordinandorum communi consilio ponderare.

Post hujusmodi publicationem peragebatur ordinatio & omnibus expletis, Missaque ritè peracta, à Pontifice solemniter procedente cum universo Clero Ordinati deducebantur ad statutos titulos, in quibus populus expectabat, & excipiebat proprium Sacerdotem. Quæ omnia totidem ferè verbis exscripsimus ex ordine Romano pagina 88. 89. & 90. editionis Coloniensis, libro de divinis Officiis et è Sacramentario Gregorij Magni nuper edito pagina 235. & 236. Quod & Glossa ad caput Dudum 52. extra de Electombus in verbo intitulatum non videtur ignorasse: & apertius Correctores Romani ad Canonem 29. XVI. Qu. 7. et ad can. primum Dist. LXX.

Ex quibus intelligimus quid significant hæc verba dicti Canonis 29. in Ecclesiis ordinationis tempore denominari & introduci, sive intitulari; & quod passim dicitur ad Electionem, postulationem vel præsentationem Patroni ordinari ad Ecclesiam ab eo fundatam. Intelligimus etiam quod antiquissimus Interpretes Canonis 6. Chalcedonensis ait in Canone 1. Dist. LXX. nisi manifestè in Ecclesia civitatis qui ordinatur, mereatur publicata ordinationis vocabulum: in Græco εἰ μὴ εἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως ὁ χειροτονημένος ἀπικρύπτειν. Dictione ἀπλῶς, id est simpliciter, sive generaliter opponitur dictioni εἰδικῶς, id est expresse. Uno verbo generalis, sive absoluta, & ad nullam Ecclesiam expressam & specialem facta ordinatio inutilis erat, nulla & irrita. Dionysius Exiguus ita vertit: nisi specialiter Ecclesia civitatis, aut possessionis, aut Monasterij, qui ordinandus est, pronuntiatur. In Concilio Ancyrano canone 18. ἰνομιᾶθισαν, id est fuerunt denominati, vetus versio & Dionysij Exigui. Alioquin, ut diximus, generaliter facta ordinatio & absolute, id est non expressa certa Ecclesia & loco, cui ordinetur serviturus, erat irrita, vacua & inefficax. In Capitulari Aquisgranensi sub Carolo Magno, inefficacem esse hujusmodi ordinationem, & nusquam posse ad ordinantis injuriam valere. In quo Capitulari elegans tumma dicti Canonis 6. Chalcedonensis conficitur his verbis: Vt nullus absolute ordinetur, & sine pronuntiatione et stabilitate loci, ad quem ordinatur. Harmenopolus in Breviario Canonum, ἀνεργὸν ἔστω, id est Laicus maneat: nempe ad eò nulla erat hujusmodi ordinatio sine titulo & Ecclesia certa, ut Laicus maneret, qui sine titulo ordinabatur; & ut secundum Theologos loquamur, Character non imprimebatur propter vitium illud insigne in ordinatione. Et meritò Innocentius III. in cap. 16. de Prebendis, Prædecessores nostros, ait, Ordinationes eorum, qui sine certo titulo promoventur, in injuriam ordinantium irritas esse voluerunt & inanes. Eademque forma in dicto Canone 2. Concilij Toletani non dicitur, ordinationes, invitis Fundatoribus, ab Episcopo factas ad Ecclesias, quas fundaverant Patroni, irritas esse, & ad verecundiam eorum alios, quos Fundatores elegerint, ordinari; perinde ac si ordinati fuissent sine

S. Paulinus
ordinatus
fuit ab Ep̄o
Narbonen-
si, ad nullam
Ecclesiam ab-
dicent.

ullo titulo. Et hodie multò magis dicendum, institutionem factam ab Episcopo nullam esse, & alium in eodem loco præsentari instituendum à Patrono; qui instituetur, vel ab ipso Episcopo, vel ab ejus Metropolitano; sicut in *Canone* 1. ejusdem Concilij Toletani noni Episcopi negligentiam vel culpam emendat Metropolitanus.

Ad can. 37. & 38. xvi. Q. 7. Sequuntur *Canon* 37. desumptus ex Concilio Moguntino sub Carolo Magno, & *Canon* 38. ex Concilio Cabilonensi II. *cap. 42.* sub eodem Carolo Magno, eadem *C. xvi. Q. 7.* quibus adjungimus ejusdem argumenti *Canones* 4. & 5. Arelatensis VI. Remensis II. *can. 12.* Turonensis I II. *can. 15.* sub eodem Carolo, & *Capitulare* ejusdem Caroli Magni I. editum à doctissimo Sirmondo *tomo 2.* Conciliorum Gallix pagina 323. quæ Concilia quinque & dictum *Capitulare* anno Imperij Caroli Magni 13. ejus jussu & autoritate, super corrigendo statu Ecclesiarum celebrata fuerunt anno Christi 813. Dictum verò *Capitulare* editum fuit in Conventu Aquisgranensi, in quo Constitutionum omnium, quæ in quinque illis Synodis promulgatæ fuerant, collatio coram Imperatore fuit habita, & multæ Constitutiones dictorum Conciliorum, non generaliter, sed sigillatim confirmatæ fuerunt, ut discimus ex *Chronico Eginarti* ad annum 813. Quare mirum non est, si fere illi omnes earum Synodorum *Canones* in *Capitularia* Regum nostrorum relati postea fuerint.

Et quod pertinet ad argumentum, quod tractamus *dicti Canones* 37. & 38. ex Conciliis Moguntino I. & Cabilonensi II. suprâ citatis excerpti deprehenduntur, totidemque verbis habentur *libro 5. Capitularium cap. 82. & in legibus Longobardorum libro 3. tit. 1. Lege 43.* & in Concilio Romano sub Leone IV. *Cap. penult. & ult. qui & Leo IV.* autor est. *Canonis* 29. xvi. *Qu. 7.* in quo suprâdictorum Canonum brevis sententia refertur. *Contra Sanctorum, ait, Patrum censuras videtur existere, si secularis & laicus Presbyteros Ecclesis, in quibus tempore Ordinationis eorum denominati et introducti fuerunt, nitatur expellere.* Ut rem rotam apertius explicemus ex dictorum Conciliorum Canonibus, Arelatensi præcipuè, Turonensi, Cabilonensi & Romano: Laïci, Clerici & Abbates temeritate, vel quod gravius est, cupiditate & avaritia ducti, indignos, pravos & imperitos Clericos absque consensu Episcoporum, ad quos pertinet, data pecunia Ecclesiis præficere, vel remove solebant, & alios indignos pro arbitrio substituere. Quod vitium latissimè diffusum agnoscunt. Quare tot super eadem re iterata Concilia; quæ & Capitularibus Regum nostrorum confirmata. Nec tantum adhibitæ Censuræ Ecclesiasticæ, sed etiam pœnæ gravissimæ, & multæ in fiscum inferendæ tam à Patronis, quàm à Clericis, qui malis artibus Ecclesias occupare nitebantur: & districtissimè constitutum, ne Conditores Laïci, vel Ecclesiastici cuilibet Presbytero dare vel auferre præsumant Ecclesias sine licentia & consensu Episcopi, à quo ad divini Officij ministerium venerabiliter expectari debent. Episcopis enim singulariter Dioceses pertinent, qui & canonicè debent ipsis providere, & provisas ordinare dicto Concilio Romano *Can. ult.* Clerici enim diligenter prius instructi ab Episcopis Ecclesias sibi deputatas accipere debent, ne per ignorantiam etiam in ipsis divinis Sacramentis offendant; cum & administrationis Sacramentorum

in Conciliis Episcopis suis rationem reddere teneantur, dicto Concilio Arelatensi *Canone 4.* Ubi verò semel ritè & canonicè fuerint Ecclesias adepti, non ad arbitrium Fundatorum, sed causa cognita tantum & probata propter gravissimam culpam, & secundum canonicam severitatem prolata sententia debent eiici, dicto *Canone 38. xvi. Qu. 7.* & dicti Arelatensis Concilij *Canone 4.*

Sicut autem æquillimum fuit temeritatem, avaritiam & violentiam Patronorum coerceri; ita etiam justum fuit iisdem Conciliis legitima & canonica jura Patronorum conservari; nec ab eis Clericos probabilis vitæ & doctrinæ oblatos Episcopis consecrandos & instituendos, ulla reiici occasione, *Canone 49.* Concilij Vormatiensis sub Adriano II. & antea in Concilio Romano sub Leone IV. *can. 21.* cujus pars relata est à Gratiano in *Canone 33. dicta causa & questione*, quo præcipitur *Constructori invito, Ad can. 33. Monasterij vel Oratorij ab eo constructi dominium non esse auferendum.* *xvi. Q. 7.* quem locum Glossa non imperitè adnotat, ex sententia tamen potius quàm ex verbis, invito Patrono non posse de Ecclesia fieri Monasterium, vel contra de Monasterio Ecclesiam. Sequitur in dicto *Canone: liceatque illi Presbytero, cui voluerit, pro sacro Officio illius Diœceseos & bonæ autoritatis dimissoria cum consensu Episcopi, ne malus existat, commendare.* Hæc tantum retulit Gratianus. Sequitur, quod omisit: *ita ut ad placita et ad justam reverentiam ipsius Episcopi obed enter Sacerdos recurrat; aliou n canonicis ultionibus subjaceat.* Sensus integri Canonis hic est: Patrono jus Electionis & nominationis Presbyteri in Oratorio vel Monasterio confirmatur; ita tamen ut præsentatum Episcopus post inquisitionem & examinationem admittat; quemlibet idoneum, inquam, Presbyterum, sive illius Diœceseos, in quo Monasterium vel Oratorium conditum est, sive alterius Episcopatus; dummodo dimissoriam bonæ autoritatis habeat, id est dummodo ritè & canonicè confectas litteras dimissorias à proprio Episcopo obtinuerit. Quibus verbis significatur accurata forma, quæ præscribitur in *Canone 18.* ejusdem Concilij, quo præcipitur, *ne falsa littera dimissoria ut vera credantur; et vera ut falsa suspicentur, eas roborari oportere Bulla universalis Pontificis, vel Imperatoris, vel Metropolitanæ.*

Commendandi, & commendationis verbum, quo utitur dictus *Canon 21. & Canon 24.* ejusdem Concilij frequens fuit illa ætate pro jure ipso Electionis, vel nominationis, & ut hodie loquimur, præsentationis, sicut constat ex *Can. 50.* Concilij Arelatensis VI. Moguntini primi *Canone 30.* dicti *Capitularis Caroli Magni cap. 2. tomo 2. Concil. Gallie pag. 323. ut Laici omnino non audeant munera exigere à Presbyteris propter commendationem Ecclesie.* Et in *additione 3. Capitularium cap. 62. & Autor vite sancti Udalrici: consecratione peracta doteque contradita, comprobato illic Presbytero Altaris procuratorem commendavit.* Quibus omnibus locis autoritas & potestas eligendi, nominandi & præsentandi confirmatur & explicatur.

Superest explicanda inscriptio dicti *Canonis 33.* In veteribus editionibus Romanæ Synodo tribuitur, non addito nomine Pontificis. Correctores Romani ita restituunt. *Ex Synodo Romana Eugenij II. & Leonis IV. cap. 21. ad cujus inscriptionis intellectum, notandum duas Romanas Sy-*

98 FR. FLORENTIS TRACTATUS
 nodos super reformatione & emendatione disciplinae fuisse habitas, & in
 utraque eisdem ferè Canones promulgatos, primam sub Eugenio II. anno
 Christi 826. quorum titulos tantùm edidit Baronius & ex eo Binius: al-
 teram verò sub Leone IV. anno Christi 853. cujus Synodi Canones ferè
 integros retulit autor *vitarum Pontificum*, qui sub nomine Luitprandi
 solet subiici post Anastasium Bibliothecarium.

*Ad can. 36.
 xvi. l. 7.*

Postremus occurrit *Canon 36. si plures xvi. Qu. 7.* desumptus ex Conci-
 lio Triburiensi sub Arnulpho; ordine etiam temporum postremus ex illis,
 quos explicavimus; cujus argumentum tantùm retulit Gratianus, & extat
 integrior in *cap. 1. extra de jure Patronatus.* Et hæc de Jure Patronatus
 antiquo dicta sufficiant.

